

S/R

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 4

1951

Eesti NSV Ministrite Nõukogu j. a. Polügraafiatööstuse, Kirjastuste
ja Raamatukaubanduse Valitsuse Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus,
Tallinn

SISUKORD

Juhtkiri. Olgu tervitatud rahvusvaheline töölispäeva 1. mail	205
R. Puustusmaa. Tõhustada kommunistlikku kasva- tustööd vabariigi koolides	215
P. Kuusberg. Eesti nõukogude kirjandus tõusuteel	220
R. Oljanskaja. Peaaju koore osa ainevahetuses	230
A. Paas. Pioneeriorganisatsioon abiks eksamiteks valmistumisel	237
S. Vapper. Kordamisest NSV Liidu Konstitutsiooni õpetamisel	242
В. Лийв. Повторение по русскому языку в XI классе	249
A. Reigo. Kooliaed õppe-kasvatustöö teenistuses	255
Kriitika ja bibliograafia.	
V. Voore. Zoologia standardõpikust ja bioloogiliste probleemide käsitlemisest keskkooli zooloogias	260
Kirjandust nõukogude bioloogia uutest saavutustest	268

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

IX AASTAKAIK

Nr. 4

APRILL

1951

Olgu tervitatud rahvusvaheline töölispüha 1. mai!

On saabunud jälle kõigi maade töörahva suur revolutsiooniline võitluspüha 1. mai! Üha tihedamalt koondununa oma tõeliste juhtide, kommunistlike ja töölisparteide ümber, innustatuna sotsialismileeri rahvaste ajaloolistest võitudest sammuvad kõigi maade klassiteadlikud töölised tänavusel 1. mail veelgi võimsamais kolonnides tulipunaste võitluslippude all, kuulutades avalikult ja kindlalt, et nad ajavad nurja ameerika ja inglise imperialistlike sõjaõhutajate kuritegelikud plaanid. 1. mai tulipunastelt tribüünidelt kuulutavad nad kogu maailmale oma kõikumatust otsustavusest võidelda lõpuni rahu, rahvaste vennaliku koostöö ja sotsialismi eest.

„Kõigi maade proletaarlased, ühinege!“

Selle julge, teaduslikult põhjendatud võitlushüüde heitsid kõigi maade proletaarlaste hulkadesse teadusliku kommunismi geniaalsed rajajad Marx ja Engels.

Tollal, Prantsusmaa 1848. a. Veebruarirevolutsiooni eelõhtul, nagu tunnistas hiljem Engels, oli vähe neid, kes mõistsid selle revolutsioonilise hüüdlause sügavat mõtet, kes mõistsid teadusliku kommunismi suuri ja õilsaid ideid. Kuid need ideed tungisid üllatavalt kiiresti proletaarlaste miljonilistesse hulkadesse, hajutades utoopilise sotsialismi arvukad vääraated, sest ühiskondlik-ajaloolised tingimused, proletariaadi klassivõitluse rikkalikud kogemused olid valmistanud soodsa pinna teadusliku kommunismi revolutsiooniliste ideede levikuks kogu maailma töörahva keskel.

„Kommunistliku partei manifest“ näitas kõigi maade proletaarlaste veenvalt, et nende klassihüüde on ühised, et olemasolevad poliitilised ja rahvuslikud piirid ei tohi olla takistuseks koostöö ja ühise tegevuse organiseerimisel eri rahvustest proletaarlaste vahel, et proletaarlaste rahvusvaheline solidaarsus on võitmatu jõud, mille ees peab purunema kapitalistide egoistlikke kaukahuve teeniv kodanlik riik.

Selle arusaamise võidukäigust kõneleb Rahvusvahelise Töölislidu, I Internatsionaali loomine Marxi ja Engelsi juhtimisel 1864. a. septembris Londonis. Selle arusaamise võidukäigust kõneleb I Internatsionaali Pariisi kongress veerand sajandit hiljem, 1889. a. juulis, kus ameerika

ja prantsuse tööliste algatusel võeti vastu otsus rahvusvahelise töölistepüha 1. mai pühitsemise kohta.

Selles otsuses rõhutas proletariaadi esindajate rahvusvaheline kongress, et 1. mai on kõigi maade proletaarlaste püha, et sel päeval esitavad kõigi maade proletaarlased organiseeritult oma nõuded kodanlusele, et see päev sümboliseerib kõigi maade proletaarlaste üksmeelt, ühist taht ja ühist eesmärki.

Kodanlus, keda oli tõsiselt heidutanud proletaarlaste julge ja mehine esinemine omaenda nõudmistega 1848. a. juunipäeval, keda oli surmani hirmutanud Pariisi Kommuun 1871. aastal, mõistis kohe, missuguseks tõsiseks ohuks on tema klassivõimule proletariaadi 1. mai.

Paaniline hirm töörahva rahvusvahelise solidaarsuse jõulise kasvamise ees dikteeris algusest peale kodanluse samme võitluses töörahva 1. mai vastu. Kõrvuti otseste survevahenditega 1. mai rongkäikude ja demonstratsioonide vägivaldse laialiajamise ja osavõtjate arreterimise näol asus kodanlus kasutama ka teist teed 1. mai vastu võitlemisel — maipüha revolutsioonilise mõtte õhnestamist, maipüha labastamist. Selles asjas leidis kodanlus kuulekaid abimehi II Internatsionaali arvukate oportunistide killast. Varsti hakkasidki II Internatsionaali oportunistlikud liidrid rõhutama vaid maipüha majanduslikku iseloomu, kusjuures töö katkestamine sel päeval tehti sõltuvaks kohalikest tingimustest. See oli proletaarsele maipühale tõsiseks hoobiks seljagant, mis õhnestas maipüha puhtproletaarset, revolutsioonilist iseloomu, tuues hindamatut kahju proletariaadi kasvatamisele revolutsioonilises vaimus, proletaarse internatsionalismi vaimus. Esimese maailmasõja päevil langesid II Internatsionaali hädajuhid veelgi sügavale oportunisti rappa, kutsudes proletaarlast üles loobuma „sõjalolude“ tõttu 1. mai revolutsioonilisest pühitsemisest.

Vene bolševikud Lenini ja Stalini juhtimisel olid need, kes jäid truuks proletaarse internatsionalismi lipule, 1. mai revolutsioonilistele traditsioonidele. Selgitades 1. mai proletaarset iseloomu kirjutas seltsimees Stalin partei Keskkomitee 1. mai üleskutses 1912. aastal, et juba 1889. a. Pariisi kongressil tegid töölisel otsuseks kuulutada iga aasta 1. mail avalikult kogu maailmale, „... et töölisel toovad inimkonnale kevade ja kapitalismi ahelaist vabanemise, et töölisel on kutsutud maailma uueks looma vabaduse ja sotsialismi alusel“.

Sellele üllale ja õiglasele taotlusele luua maailm uueks vabaduse ja sotsialismi alusel olid suunatud bolševike partei ja Venemaa töörahva kõik pingutused. Seepärast oli 1. mai püha Venemaa proletaarlaste alati revolutsioonilise võitluse pühaks, möödudes poliitiliste streikide, miitingute ja demonstratsioonide tähe all.

Kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini võitles eesti töörahvas õlg õla kõrval vene proletaarlastega ja pühitses koos nendega ühiste hüüdsõnade all ka proletaarset maipüha. Eesti kodanluse ajutine võit lääne imperialistide toetusel kiskus eesti töörahva vägivaldselt Venemaa töörahva ühisest perest ja surus tema eesti kodanluse klassivõimu pihtide vahele. Kuid ka kodanluse verine klassiterror, keda ses asjas sotside liidrid igati abistasid, ei suutnud takistada eesti töörahva teadlikumat osa 1. maid revolutsiooniliselt pühitsemast.

Enam kui pool sajandit lahutab meid proletaarse maipüha pühitsemise algusest. Nende aastakümnete klassivõitluse kogemused on igal sammul kinnitanud, missugune võitmatu jõud kätkeb hüüdlause „Kõigi

maade proletaarlased, ühinege!“, kui see võitlusloosung vallutab rahvahulgad, kui teadusliku kommunismi suured ideed saavad rahvahulkadele omasteks ja suunavad nende ühiseid pingutusi ja võitlust.

Nõukogudemaa töörahvas on õigustatult uhke, et temal õnnestus esmakordselt maailma ajaloos viia ellu see kõrge eesmärk, mille nimel demonstreerisid oma võitlusvalmidust ja oma huvide ning vaadete ühtsust kõigi maade proletaarlased juba terve inim põlv tagasi ja mille nimel tänapäeval peavad rasket ja ohvririkast võitlust kapitalistlike maade proletaarlased. Nõukogudemaa töörahval on heameel, et temal läks korda esimesena purustada kapitalistlik kurnamissüsteem ja ehitada ühiskondlik elu põhjalikult ümber „vabaduse ja sotsialismi alusel“, nagu kirjutas seltsimees Stalin 1912. a. 1. mai puhul.

Teiselt poolt on Nõukogudemaa töörahvas uhke ja rõõmus ka selle üle, et nüüd on tal palju uusi sõpru imperialistliku leeri töörahva hulgas; pealegi asuvad tema kõrval sõbralikud rahvademokraatia maad Euroopas ja Aasias. Nõukogudemaa ajalooline võit teises maailmasõjas oli selleks otsustavaks eelduseks ja tingimuseks, mis võimaldas nende maade töörahval vabaneda nii oma kui ka välismaa kapitalistide ikkest ja asuda ise oma saatuse juhtimisele.

Nõukogudemaa töörahvas on õigusega uhke, et nendes suurtes ajaloolistes heitlustes on ta kuulsusriikka bolševike partei juhtimisel suutnud auga täita oma vennalikud kohustused teiste maade proletaarlaste suhtes, nagu õpetas suur Lenin: ta on teostanud „...maksimumi sellest, mis on teostatav ühel maal revolutsiooni arendamiseks, teostamiseks ja äratamiseks kõigis maades“.

Kõigi nende ajalooliste sündmuste tulemusena on rahu-, demokraatia- ja sotsialismileer tänavusel 1. mail tugevam, ühtlasem ja karastunud kui kunagi varem. Sellesse leeri kuulub üle kolmandiku kogu maailma rahvastikust. See leer, mille eesotsas seisab võimas ja võitmatu Nõukogudemaa, esindab ühiskondliku arengu homset päeva kõigile rahvastele. Seepärast ongi kogu maailma töörahva pilgud pööratud tänavusel 1. mail rahu-, demokraatia- ja sotsialismileerile, mis kehab imperialismi ahelais vaevleva töörahva igatsusi ja püüdeid.

Tänavusel 1. mail demonstreerib sotsialismileer taas oma vaadete, tegevuse ja taotluste ühtsust. Ta näitab kõigile ausatele inimestele kogu maailmas, mis alustel tuleb organiseerida rahvaste ühiskondlikku elu ja nende vahelist koostööd, et kindlustada kõigile ühiskonnaliikmeile tööd ja leiba, et likvideerida ühe inimese kurnamine teise poolt, et teha lõpp rahvuslikule vaenule ja rahvuslikule rõhumisele, et rajada võrdõiguslikud, tõelised inimlikud suhted rahvaste vahel.

Sotsialismileeri rahvad paljastavad 1. mai püha tulipunastelt tribüünidelt imperialistlike kiskjate nurjatud püüded röövida sotsialismi teele asunud rahvastelt vabadus ja suveräänsus. Koos kõigi ausate inimestega maailmas mõistavad nad hukka ameerika imperialistide ja nende kannupoiste verised kuriteod korea rahva kallal ja nõuavad selles julmas kuriteos süüdi olevate isikute karmi karistamist. Nad kuulutavad taas oma üksmeelest ja kasvanud otsustavusest ajada nurja kõik sotsialismileeri vastu suunatud kuritegelikud plaanid.

Tänavusel 1. mail nagu varemgi teevad sotsialismileeri vabad rahvad kokkuvõtteid oma rahulikust loovast tööst sotsialismi ja kommunismi ülesehitamisel ja püstitavad uusi suuri ülesandeid. Sotsialismileeri rahvaste saavutused on väljapaistvad kõigil aladel, valmistades

rõõmu nii neile endile kui ka kogu maailma proletaarlastele. Need saavutused veenavad üha enam kõiki ausaid inimesi maailmas, et ainult sotsialistlik süsteem on rahvaste õnneliku tuleviku pandiks, ent kapitalismil pole oma rahvaile midagi pakkuda peale uue maailmasõja kohutava perspektiivi. Seega kinnitab kahe süsteemi seisukorra asjalik võrdlus igal sammul marksismi-leninismi klassikute väidet, et kapitalismi hukkumine ja sotsialismi võit on ühtviisi paratamatud.

Tänavusele 1. maile tuleb Nõukogudemaa uute väljapaistvate töövoitudega. Möödunud aastal täitsid nõukogude inimesed bolševike partei kogunud juhtimisel auga sõjajärgse stalinliku viisaastakuplaani tõsised ülesanded. Neil päevil avaldati ajakirjanduses selle kohta NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee ja NSV Liidu Statistika Keskvalitsuse teadaanne, mis teeb üksikasjalise kokkuvõtte nõukogude rahva ennast-salgava töö rõõmustavaist tulemustest pärast Suurt Isamaasõda.

See kokkuvõtlik ülevaade annab tunnistust Nõukogudemaa rahvamajanduse, kultuuri ja elanikkonna heaolu uuest võimsast tõusust, sellest, missugusteks kangelasgedeks on võimeline tõeliselt vaba rahvas, kui ta töötab iseenda, oma Nõukogude riigi kasuks.

Nõukogudemaa tööstus tervikuna täitis väga edukalt viisaastakuplaani ülesanded: kui plaani järgi pidi tööstustoodang viisaastaku viimasel, s. o. 1950. a. suurenema 48 protsenti, võrreldes sõjaeelse 1940. aastaga, siis oli see tõus tegelikult sootuks suurem, ja nimelt 73 protsenti. Üksikute tööstusalade edusammude iseloomustamiseks märkigem, et mustade metallide toodang ületas 1950. a. sõjaeelse taseme 45 protsenti, söekaevandamine — 57 protsenti, naftatootmine — 22 protsenti, elektrienergia toodang — 87 protsenti, masinaehitus — koguni 2,3 korda, keemiatööstus — 1,8 korda. Toiduainetetööstuse toodang kasvas sõjajärgseil aastail samuti hoogsasti, ületades sõjaeelse taseme näit. või osas 57 protsenti, liha osas 7 protsenti, kalasaagi osas 27 protsenti, konservide osas 48 protsenti, kondiitrisaaduste osas 23 protsenti jne.

Kõrvuti tööstuse edusammudega täheldame suurt tõusu ka Nõukogudemaa põllumajanduses. Teraviljakultuuride osas suurenes külvipind viie aasta jooksul rohkem kui 20 protsenti, kusjuures teraviljade kogusaak ületas mullu 1940. a. taseme 345 miljoni puuda võrra. Tehniliste kultuuride külvipind suurenes sõjajärgseil aastail 59 protsenti, millega kaasnes sootuks suurem tõus saakides. Nii kasvas puuvilla kogusaak 2,9 korda, linakiu kogusaak rohkem kui 2 korda, suhkrupeedisaak 2,7 korda jne.

Loomakasvatases ületati viie aasta plaani ülesanded kolhooside ühisloomade arvu suurendamise alal.

Nende väljapaistvate edusammude alusel kõigis rahvamajandusharudes tõusis tunduvalt nõukogude rahva ainealine ja kultuuriline elutase. Nii suurenesid mullu tööliste, teenistujate ja talurahva sissetulekud 1940. a. võrreldes 62 protsenti. Nõukogudemaa töötajate üha kasvavate nõuete ja vajaduste rahuldamiseks arendas oma tööd ka nõukogude kaubandus, müües möödunud aastal sõjaeelse 1940. a. võrreldes elanikkonnale rohkem liha ja lihasaadusi 38 protsenti, kalasaadusi — 51 protsenti, võid — 59 protsenti, kondiitrisaadusi — 34 protsenti, jalatseid — 39 protsenti, riidekaupu — 47 protsenti jne.

Üheaegselt nõukogude rahva ainelise olukorra tõusuga saavutati sõjajärgsel perioodil uut suurt edu ka kultuuri, teaduse ja kunsti alal.

Õpilaste arv kõigi astmete üldhariduslikes koolides ja tehnikumides suurenes viie aasta jooksul 8 miljoni võrra, tõustes 1950. a. 37 miljonile. Kõrgemates õppeasutustes õppis 1950. a. 1 247 000 üliõpilast 812 000 üliõpilase vastu 1940. aastal.

Nõukogude teaduse, tehnika, kirjanduse ja kunsti edusammudest kõneleb küllaltki ilmekat keelt fakt, et sõjajärgsel viisaastakul anti Stalini preemia laureaadi nimetus rohkem kui 6500 inimesele.

Kõrvuti viisaastakuplaani eduka täitmisega asus meie kodumaa mullu uute hiiglaslike tööde teostamisele, mida meie rahvas kutsub kõikjal stalinlikeks kommunismi suurehitusteks. Need tööd, nagu nõukogude inimeste kõik muudki saavutused, on meie maal kommunismi ülesehitamise ajaloolise programmi lahutamatuks osaks, millest kõneles seltsimees Stalin juba partei XVIII kongressil 1939. aastal ja mille ta tõstis uuesti meie rahva ette igapäevase võitlusülesandena oma valimiseelses kõnes 1946. a. 9. veebruaril.

Nende tööde lõpuleviimine on uueks suureks panuseks kommunismi majandusliku baasi loomise üritusse, sest ainult tootmisjõudude seni nähtamatu suurendamise alusel, tööviljakuse määratu tõusu alusel on võimalik sotsialismi põhimõttelt siirduda kommunismi põhimõttele — igahelst tema võimete kohaselt, igahelst tema vajaduste järgi.

Nõukogude inimeste käesoleva aasta ülesanded on lühidalt kokku võetud NSV Liidu 1951. a. eelarves, mille Ülemnõukogu hiljuti vastu võttis. See on suurepärane bolševistlik dokument, mis kõneleb Nõukogude riigi vääramatust rahupüüdest, nõukogude rahvamajanduse, kultuuri ja hariduse jätkuvast tõusust, nõukogude inimeste elatus-taseme edasisest paranemisest.

Vabariigi töörahva elus on tänavu suure tähtsusega Eestimaa K(b)P VI kongress, mis tegi kokkuvõtte Eesti NSV saavutustest ja võitudest partei V kongressist saadik ning püstitas järjekordsed võitlus-ülesanded.

Kongress märkis, et juhindudes UK(b)P ajaloolisest otsusest „Puudustest ja vigadest Eestimaa K(b)P Keskkomitee töös“ ja viies seda otsust vankumatult ellu, andis vabariigi parteiorganisatsioon töörahvahulkade kõige aktiivsemal toetusel purustava hoobi eesti kodanlikele natsionalistidele, kes püüdsid igati pidurdada meie rahva hoogsat ülesehitustööd. Selles teravas ja lepitamatus võitluses klassivaenlase paljastamiseks ja purustamiseks tugevnes vabariigi parteiorganisatsioon ideeliselt ja organisatsiooniliselt ning tihenesid ja laienesid tema sileded töötajate laialdaste hulkadega. Kõige selle tulemusena on saavutanud vabariigi töörahvas väljapaistvat edu nii majanduslikus kui ka kultuurilises ülesehitustöös. Selle rõõmustava edu pandiks on UK(b)P tark ja kogenud juhtimine ning vennasvabariikide omakasupüüdmatu abi.

Nõukogudemaa järk-järguline siirdumine kommunismile asetab üha kasvavaid nõudeid rahvahulkade teadlikkusele, sest ainult igakülgselt haritud ja kultuursed inimesed suudavad edukalt kommunismi üles ehitada, õpetab seltsimees Stalin. Seepärast rõhutas Eestimaa K(b)P VI kongress vabariigi töörahva kommunistliku kasvatamise esmajärgulist tähtsust, kusjuures see ülesanne on lahutamatu seotud printsiipiaalse ja terava võitlusega eesti kodanliku natsionalismi kõigi ja iga-suguste avalduste vastu, kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses.

Vabariigi töötajate kasvatamine marksismi-leninismi ideede vaimus,

nõukogude patriotismi ja rahvaste stalinliku sõpruse vaimus — selle tõsise ülesande täitmisel langeb suur vastutus vabariigi koolidele, kes valmistavad ette kommunismiehitajate uut põlvkonda. Et täita edukalt eesti bolševike VI kongressi seda tähtsat otsust, peavad vabariigi koolid oma töö kvalitatiivseid põhinäitajaid otsustavalt parandama. Siit järgnevad uued kõrgendatud nõudmised niihästi õppejõudude ideelisteoreetilise ja pedagoogilise enesetäiendamise suhtes kui ka õppekasvatustöö taseme tõstmise suhtes.

Vabariigi haridusorganeile on Eestimaa K(b)P VI kongressi otsused töötajate kommunistliku kasvatuse küsimustes juhtivateks dokumentideks, mille täitmisse tuleb suhtuda esmajärgulise võitlusülesandena.

Kõrvuti täiskasvanutega sammuvad Nõukogudemaal 1. mai rongkäigus kõigi kooliastmete õppivad noored, kommunismiehitajate uus vahetus. Oma noorusliku kirega mõistavad nad hukka ameerika ja inglise sõjaõhutajad, kes tahavad hävitada meie noorsoo õnneliku oleviku ja helge tuleviku, kes tahavad võtta kapitalistlike maade noorsoolt needki piiratud hariduse saamise võimalused, mis neil on. Õlg õla kõrval oma isade ja emade, vendade ja õdedega demonstreerivad sotsialismimaa noored sel suurel pidupäeval oma tulist nõukogude patriotismi, oma visa püüdu omandada sügavaid ja mitmekülgseid teadmisi, oma otsustavust vallutada teadusekindlus, oma kirglikku soovi sirguda tublideks kommunismiehitajateks, viia meie kodumaa uuele õitsengule. Nad väljendavad piiritut tänu nõukogude võimule ja meie noorsoo parimale sõbrale seltsimees Stalinile avarate õppimisvõimaluste eest, õnneliku nooruse eest.

Niisugust rõõmustavat pilti pakub rahu-, demokraatia- ja sotsialismileer, kus inimesed ei tunne muret homse päeva suhtes, kus suured ja üllad eesmärgid sünnitavad iga päev suuri ja üllaid tegusid.

Sootu vastupidist olukorda näeme imperialismileeris. See uus ülitõsine löök, mille osaliseks sai imperialismileer teises maailmasõjas ja sellele järgnenud sündmuste tulemusel, on paisanud segi kõik imperialistide plaanid leida oma süsteemi parandamatuile tõbedele mõnesugust rohtu sõjalise avantüüri kaudu. Kõik see on teravdanud seninähtamatus ulatuses imperialistliku süsteemi kõiki vastuolusid, vapustanud hirmsasti tema juba ammu kõikumalõõnud alussambaid nii metropoliides kui ka kolooniais.

Seepärast näeme imperialismileeris tsiviiltootmise asemel uuesti sõjatööstuse palavikulist laiendamist, relvastatud jõudude vähendamise asemel — sõjaväeteenistuse pikendamist, sõjaväekontingentide paisutamist. Rahvahulkade elujärje paranemist asendab seal elukalliduse lakkamatu tõus, elementaarseid demokraatlikke vabadusi ja õigusi — nende viimaste riismete likvideerimine fašistlike valitsemismeetodite kasuks. Ja rahvusliku suveräänsuse asemel, mida kodanlus omal ajal alati kilbile tõstis, näeme viimase häbitut mahasahkerdamist ameerika imperialistidele hulgi ja jae.

Need ülimalt ebanormaalsed nähtused ei kõnele muidugi imperialistliku süsteemi elujõust ja tervisest, vaid sellest, missuguseks haisevaks laibaks on see süsteem muutunud. Iga laip on aga kõigele elusale väga ohtlik, sest ta sisaldab kangeid mürkaineid. Seepärast tuleb laip õigeaegselt maha matta, et ta ei saaks mürgitada elusaid, neid, kes tahavad ja suudavad edasi minna.

See teadmine, et tänapäeval kogu imperialistlik süsteem on muutu-

nud haisevaks laibaks, mis ohustab kõiki rahvaid uue maailmasõja koledustega, levib ikka enam rahvahulkadesse, sunnib rahvaid üha organiseeritumalt tegutsema ja valvel olema, sest kahe maailmasõja kibedad kogemused on õpetanud rahvaid nägema, mis mehed on nende valitsejad ja isandad ja kelle huvides saadavad nad miljoneid halastamatult surma.

Imperialistliku leeri rahvahulkade omaenda kogemused õpetavad neid päevast päeva üha selgemini mõistma, et nende praegused valitsejad, trustide, kontsernide ja kompaniide peremehed, on nende otsest ja ohtlikemad vaenlased, kellega neil ei saa olla ühist teed. Rahvahulkade seljapööramine oma praegustele isandatele ja nende koondumine oma tõeliste juhtide, kommunistlike ja töölisparteide lippude ja hüüdsõnade alla on väga iseloomulik protsess, mida täheldame tänapäeval kõigis imperialistliku leeri maades.

Sellest, et imperialistliku leeri ninamehed talitavad tänapäeval omaenda nimel ja riisikol ilma rahvahulkade nõusolekuta, kõneleb üliselget keelt rahvaste ülemaailmse rahuliikumine, mis lühikese ajaga on omandanud kaasaja suurima organiseeritud rahvaliidumise iseloomu, heites oma teelt kõrvale kõik takistused ja tõkkes, mida sinna püüavad veeretada imperialistliku leeri peamehed ja nende käsikud.

Ülemaailmse Rahunõukogu Berliini istungjärgu töö on ilmseks tõenduseks rahupooldajate liikumise kasvavast jõust ja autoriteedist. Nii-sugused ülitähtsad otsused, mis sel istungjärgul vastu võeti, nagu üleskutse rahupakti sõlmimiseks viie suurriigi: Ameerika Ühendriikide, Nõukogude Liidu, Hiina Rahvavabariigi, Suurbritannia ja Prantsusmaa vahel, regionaalsete rahukonverentside korraldamine, resolutsioon Uhinunud Rahvaste organisatsiooni kohta, otsused Jaapani, Saksa ja Korea küsimuse rahulikust reguleerimisest jne., näitavad veenvalt, et rahupooldajate liikumine on kasvanud jõuks, kes suudab öelda oma kaaluva sõna kõigis rahvusvahelise elu sõlmküsimustes, kes suudab avaldada ülitõsis mõju rahvusvahelistele sündmustele kogu maailmas.

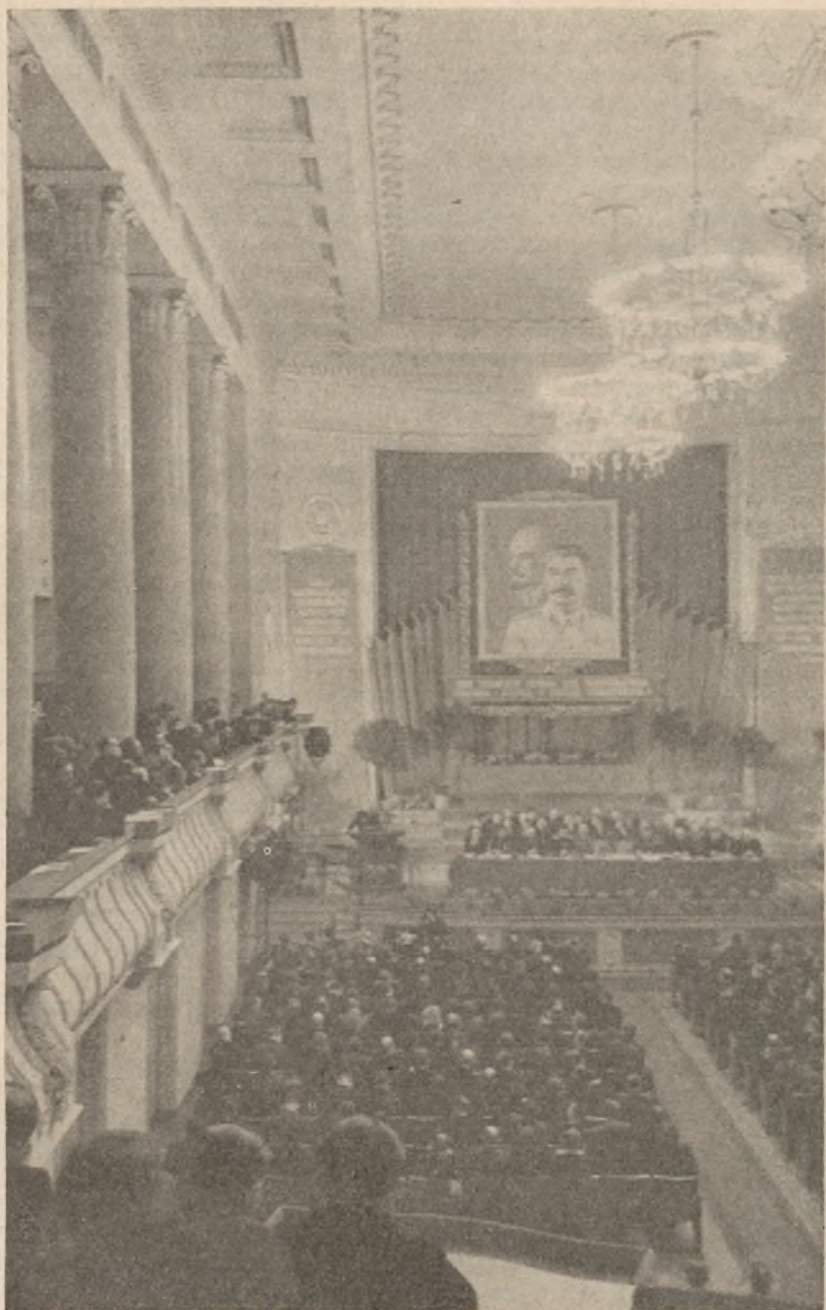
Ülemaailmse rahuliikumise otsustavaks ja suunavaks jõuks on proletariaat. Selle liikumise kindlaiks kantsideks on rahvademokraatia maad Euroopas ja Aasias. Selle rahvaste ülla ja õiglase ürituse eesotsas seisab vankumatult meie suur kodumaa, kommunismi ehitav Nõukogude Liit, keda juhivad nõukogude rahva ja kogu progressiivse inimkonna tark juht ja õpetaja, rahvaste rahu lipukandja seltsimees Stalin.

Maailma rahvaste organiseeritud jõu ees peavad purunema ja purunevadki ameerika imperialistide ja nende kannupoiste kuritegelikud plaanid. „Rahu säilitatakse,“ õpetab seltsimees Stalin, „kui rahvad võtavad rahu säilitamise ürituse oma kätte ja kaitsevad seda lõpuni.“

Pole kahtlust, et see nii sünnibki.

Tänavusel 1. mail on sotsialismileer veelgi tugevnenud, veelgi monoliitsemaks muutunud. Tema väljapaistvad edusammud rahvaste vaba ja õnneliku elu ülesehitamisel rõõmustavad kogu maailma teadlikke töölisi, kes näevad sotsialismileeris oma võitluste eesmärki, oma helge homse vahetat reaalsust.

See õilis teadmine annab kogu maailma proletaarlastele uut jõudu demonstreerida tänavusel 1. mail veelgi kindlamalt ja otsustavamalt ameerika ja inglise sõjaõhutajate vastu, rahu, demokraatia ja sotsialismi poolt!

11.—14. aprillini toimus Tallinnas „Estonia“ kontserdisaalis Eestimaa K(b)P VI kongress. Pildil: vaade kongressi istungite saali.

Tõhustada kommunistlikku kasvatustööd vabariigi koolides.

R. PUUSTUSMAA.

Eestimaa K(b)P VI kongressi töö toimus Nõukogudemaa suurte majanduslike ja kultuuriliste edusammude olukorras, ajal, millal seltsimees Stalini geniaalsed tööd keeleteaduse küsimustes on tõstnud eesrindliku nõukogude teaduse tema loova arengu ja õitsengu uuele astmele.

Nõukogude rahvas lahendab Lenini-Stalini partei juhtimisel edukalt sotsialismilt kommunismile ülemineku ajaloolist ülesannet. Kuulsusrikka bolševike partei ja isiklikult seltsimees Stalini juhtimisel sammub eesti rahvas vankumatult kommunismiteed.

Bolševike partei ja Nõukogude valitsus pühendavad erilist tähelepanu rahvahariduse tõstmisele, koolide tööle.

Aruandekõnes UK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressil ütles seltsimees Stalin: „Me tahame teha kõik töölised ja kõik talupojad kultuurseteks ja haritud inimesteks ja me teeme seda aja jooksul.“¹

Meie kodumaa üldhariduslikes koolides ja tehnikumides õppis 1950. aastal 37 miljonit õpilast. Bolševike partei suure hoolitsuse uueks väljenduseks on 1951. a. assigneeringud rahvaharidusele, mis moodustavad 59 miljardit rubla. Kõik see kõneleb selget keelt meie Nõukogudemaa vankumatust rahupoliitikast, püsivast ja raugematust võitlusest rahva õnne ja heaolu, tema kultuurilise taseme edasise tõstmise eest.

Bolševike partei, Nõukogude valitsuse ja vennasvabariikide hoolitsuse ja abi tulemusena on ka Nõukogude Eesti koolides saavutatud märkimisväärset edu. Küllalt ilmekalt tõendab seda fakt, et Eesti NSV 1951. aasta riigieelarve järgi on assigneeringuid hariduse alal ette nähtud 324 952 000 rubla.

Meie edusammud ja edasiliikumise tempo teel kommunismile sõltuvad väga palju meie inimeste kommunistlikust teadlikkusest, nende poliitilisest ja tootmisalasest aktiivsusest.

Nõukogude kool on tähtsaimaks lüliks meie noorsoo kommunistlikul kasvatamisel, kommunismi ideede juurutamisel noorsoohulka-desse. Nõukogude kool võitleb aktiivselt kodanlike igandite vastu inimeste teadvuses.

EK(b)P VI kongress tegi kokkuvõtte läbikäidud teest V kongressist alates ja püstitas uued võitlusülesanded.

EK(b)P V kongressi otsuste ühe põhiülesande täitmise tulemusena, milleks oli üldise seitsmeaastase koolikohustuse teostamine nii linnas kui maal, saavutati rahvahariduse alal viimastel aastatel märgata-

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 534.

vaid edusamme. Kasvas koolide võrk, ulatudes käesoleval ajal 1160 üldharidusliku koolini, suurenes õpilaste arv ja kasvas õpetajate kaader.

Alates 1948. aastast on Eesti NSV üldhariduslike koolide võrku tublisti reorganiseeritud, mille tulemusel lähendati algkooli lastele, likvideeriti liitklassid seitsmeklassilise kooli vanema astme (V—VII klassi) ulatuses ning koos sellega kaotati väikesed seitsmeklassilised koolid.

On paranenud õpikute väljaandmine ja nende ideelis-teoreetiline tase. Suunavat osa etendavad siin vene keelest tõlgitud kõrgeväärtuslikud õpikud. Suurenenud on ka õpikute arv ja tiraaž.

Ajaloolise tähtsusega on meie vabariigi elule UK(b)P Keskkomitee otsus „Vigadest ja puudustest EK(b)P Keskkomitee töös“, mis abistas vabariigi parteiorganisatsioone kodanlike natsionalistide, eesti rahva ja sotsialistliku ülesehitustöö õelaimate vaenlaste paljastamisel. EK(b)P KK VIII pleenum andis suure tõuke kogu õppe-kasvatustöö parandamiseks. Pleenumi otsuste täitmiseks vaadati läbi õpikute autorite koosseis ja loobuti rea autorite kasutamisest ning nende raamatud kõrvaldati koolist.

Eesti NSV Haridusministeerium on arutanud ja läbi vaadanud originaalõpikute autorite kollektiivide moodustamise küsimuse ja rea õpikute osas on uued kollektiivid juba tööle rakendatud.

Mõningat edu on saavutatud ka õppeprogrammide koostamisel: need on ühtlustatud vennasvabariikides kehtivate programmidega. Õppe- edukuse tõstmisel, distsipliini tugevdamisel ja poliitilise kasvatustöö parandamisel on õppejõududele suurt abi osutanud koolide komsomoliorganisatsioonid, kes on organiseeritud kõikides keskkoolides ja enamuses seitsmeklassilistes koolides ning kes viimaste aastate vältel on kasvanud arvuliselt ja tugevnenud organisatsiooniliselt.

Täites UK(b)P KK otsuseid ideoloogilistes küsimustes ja partei ning valitsuse koolialaseid otsuseid, oleme saavutanud hinnatavaid tulemusi õpilaste õpetamises ja kasvatamises, õpetajate koosseisu poliitilises arendamises ja kvalifikatsiooni tõstmises.

On suurenenud partei rajoonikomiteede tähelepanu koolielu küsimustele. EK(b)P Tallinna Linnakomitee, Jõgeva, Viljandi, Võru ja teised rajoonikomiteed on võtnud vastu rea tähtsaid otsuseid hariduselu küsimustes, mis mobiliseerisid koolikollektiive võitlusele õppe- ja kasvatustöö kõrgete näitajate saavutamiseks.

Võttes aluseks EK(b)P V kongressi, UK(b)P KK ja EK(b)P KK VIII pleenumi otsused, on parteiorganisatsioonid ja haridusorganid saavutanud viimaste aastate vältel vabariigi koolide töös tõsisist paranemist: õppe- ja kasvatustöö on muutunud ideeliselt sügavamaks ja sihikindlamaks, õppeaineid seotakse ikka oskuslikumalt meie ees seisvate ülesannetega, nõukogude tegelikkusega. On tõusnud õpetajate ja õpilaste poliitiline teadlikkus. Kapitalistlike igandite vastu võitlemine on koos komsomoli- ja pioneeriorganisatsioonide kasvuga muutunud teravamaks; viimased on aidanud õpetajaskonnal võidelda vaenulike kodanlike mõjude vastu koolis.

Vabariigi töötav rahvas on hinnanud vääriliselt haridusala töötajate edusamme meie noorsoo kommunistlikul kasvatamisel, valides NSV Liidu Ülemnõukogusse seltsimehed Antonsi, Laasi, Oja ja Mahla. Eesti NSV Ülemnõukogu saadikuteks on valitud haridustöö eesrind-

lased seltsimehed Aus, Kotsar, Šelobnjova, Roots, Sammet, Taimsoo, Otsing, Gutves ja Nõgene.

Viimaste aastate jooksul on tunduvalt paranenud töö pedagoogilise kaadriga. EK(b)P KK VIII pleenumi otsuste täitmise käigus on tehtud tõsist tööd pedagoogilisele tööle ebasobiva kaadri väljaselgitamisel ja nende koolipõllult kõrvaldamisel.

Sajad õpetajad linnas ja maal võtavad aktiivselt osa ühiskondlikust ja poliitilisest elust, töötades agitaatoritena, propagandistidena ja lektoritena, aidates kaasa meie kolhooside organisatsioonilis-poliitilisele kindlustamisele ning töötajate kultuurilise taseme tõstmisele.

Õppe-kasvatustöö kogemuste üldistamisel, eesrindlike pedagoogide kogemuste edasiandmisel on teinud märkimisväärset tööd õpetajate metoodilised ringid ja pedagoogilised kabinetid.

Paremate metoodiliste ringide hulka kuuluvad Tõrva metoodiline ring, Pürksi metoodiline ring Haapsalu rajoonis, Kohila metoodiline ring Rapla rajoonis jt.

Tartu, Viljandi ja Võru pedagoogilised kabinetid on teinud väga mitmekesist metoodilist tööd ning on kujunemas metoodiliste kogemuste üldistamise ja populariseerimise keskusteks.

Viimasel ajal on parteiorganisatsioonid koos haridusorganitega kasutanud väga arvukaid vorme ja meetodeid töös haritlaskonnaga. Nii korraldavad Tallinna, Tartu, Rapla, Võru ja Kuressaare haridusosakonnad süstemaatiliselt loenguid ja ettekandeid õpetajatele, samuti ülerajoonilisi õpetajate nõupidamisi ja päevi, lahtiste uste päevi, konverentse, rahu- ja Nõukogude Liidu rahvaste sõpruse õhtuid jne.

Klassiväline töö koolides on muutunud eriti viimastel aastatel ideelisemaks, sisukamaks ja elavamaks, kujunedes õppe- ja kasvatusliku töö lahutamatuks osaks.

Õpilasingidest paistavad silma oma arvulise koosseisu kui ka sisulise töö poolest noorte naturalistide ringid. Nende ringide eduka töö tulemusena on reas koolides asutatud eeskujulikud õppeaiad, mis on muutunud mitsuuringliku bioloogia taimelavadeks. Nimetame siinkohal neist Võru Keskkooli, Kurenurme 7-klassilist Kooli, Tartu Linna IV 7-klassilist Kooli, Tartu VI Keskkooli ja Meeri Lastekodu.

Käesoleval talvel lülitusid vabariigi noored naturalistid üleliidulisse bioloogiliste õppevahendite valmistamise võistlusse. Sel alal paistavad silma Tallinna IV Keskkool ja Türi Keskkool.

Samuti võtsid Eesti NSV koolid aktiivselt osa füüsika-katseriistade valmistamise võistlusest, mispuhul anti paljudele koolidele ULKNU Keskkomitee aukirjad. Eriti silmapaistvalt esinesid sel alal Türi Keskkool ja Jõelähtme 7-klassiline Kool.

Edukalt töötasid ja häid tulemusi saavutasid paljude koolide draamaringid, laulukoorid, noorte tehnikute ringid ja kehakultuurikollektiivid. Hulgaliselt on koolide õpilased kirjavahetuses teiste liiduvabariikide ja rahvademokraatia maade koolidega, mis kõik on aidanud tunduvalt kaasa meie noorsoo kasvatamisele kommunismi vaimus, rahvaste sõpruse ja proletaarse internatsionalismi vaimus.

Eestimaa K(b)P VI kongress näitas, et nende saavutuste ja edusamude kõrval on vabariigi koolide ja haridusorganite töös siiski tõsiseid puudusi: töö pedagoogilise kaadriga ei seisa veel nõutaval kõrgusel, mistõttu ka õppe- ja kasvatustöö ideelise ja teoreetilise taseme tõstmisel pole saavutatud otsustavat paranemist. Nii ei saa

rahule jääda paljude koolide tööga nõukogude patriotismi ja stalinliku rahvaste sõpruse kasvatamisel, samuti pole rahuldav võitlus kodanlike igandite, kodanliku ideoloogia riismete väljajuurimisel.

Kodanlikud natsionalistid tekitasid ja tekitavad kahju meie tööle kommunismi ülesehitamisel. Nende tegevus oli suunatud vabariigi haridusele eraldamisele teiste nõukogude rahvaste hariduselust.

Pedagoogilise kaadri valiku, edutamise, paigutamise ja kasvatamise bolševistliku printsiibi rikkumine Haridusministeeriumi endiste juhtivate töötajate poolt andis võimaluse töötada nii haridusosakondades kui ka koolides rahva-aenulikel elementidel, kes suunasid õppetööd koolides kodanliku natsionalismi vaimus.

Uhest õppeasutusest poliitilistel põhjustel vabastatud isikud võeti sageli ministeeriumi kaadriosakonna puuduliku järelevalve ning kohalike haridusosakondade ja parteikomiteede nõrga valvuse tõttu tööle teise kooli. Kõik see näitab, kui puudulikult tuntakse pedagoogilist kaadrit, ja selle tulemusel seisab õppe-kasvatustöö mõnedeski koolides veel madalal tasemel.

Tihti jätvavad haridusorganid kohtadelt saabunud signaalid, mis aitaksid puudusi juba eos likvideerida, tähele panemata või ei lahenda neid operatiivselt ja õigeaegselt.

Haridusministeerium, kontrollinud näiteks õppe- ja kasvatustööd ning pedagoogilise kaadri paigutust Vändra ja Otepää Keskkoolis ning Nõva 7-klassilises Koolis, tegi kindlaks, et tulemused on mittehuldvad. See on seletatav vaid sellega, et kodanlikel natsionalistidel oli võimaldunud pügeda haridusala töötajate hulka ja jätkata oma õõnestavat tegevust õppe- ja kasvatustöös. Siit järgneb, et vabariigi koolides leidub veel „pedagooge“, kellele on võõras kommunistlik kasvatustöö ja kelle koht pole seetõttu nõukogude koolis.

Pedagoogilise ala töötajate hulgas on rohkearvuliselt kutseta õpetajaid, mis avaldab tunduvalt mõju õppetöö kvaliteedile. Haridusosakonnad ja partei kohalikud rajoonikomiteed suhtuvad leplikult sellesse nähtusse ja osutavad vähe nõudlikkust mitteõppivate õpetajate suhtes. Koolide inspekteerimisi teostatakse juhuslikult. Paljud inspektorid ei saagi koolidele vajalikult abi osutada, sest nad tegelevad põhiliselt tundide andmisega koolides. Seepärast võib leida ainult vähe-seid artikleid haridusala juhtivate töötajate poolt, mis üldistavad positiivseid töökogemusi, avastavad puudusi koolide töös ning näitavad konkreetseid abinõusid nende kõrvaldamiseks. Kõige selle tulemusel leidub vabariigi koolides veel õppejõude, kes ei suuda tulemusrikkalt lahendada kommunistliku kasvatuse tõsiseid ülesandeid.

Ka Haridusministeeriumi juhtimine ja abi, eriti seoses maarajoonide moodustamisega Eesti NSV-s, on mitteküllaldane. Puudub haridusosakondade juhatajaid ja inspektoreid. Nii ei ole haridusosakondade juhatajaid Kilingi-Nõmme ja Loksa rajoonis, puudub inspektoreid Haapsalu, Võru, Valga, Jõhvi jt. rajoonides, ent ka Haridusministeeriumis endas. Ei ole õige, et meil pole kaadrit, keda edutada — see väide on pedagoogilise kaadri halva tundaõppimise tulemus.

Vabariigi koolide õppe- ja kasvatustööd pidurdab ka koolihoonete ja ruumide kitsikus. On koole, mis töötavad kahes ja isegi kolmes vahetuses. Eriti terav on koolihoonete puudus Tallinnas, Tartus, Valgas, Võrus, samuti Vastseliinas jt. rajoonides. Ka Eesti NSV Ministrite Nõukogu on aeglaselt vabastanud koolihooneid muude asutuste käest.

Nii näit. on Tallinnas endiste üldhariduslike koolide ruumid Mitsuurini ja Toompuiestee tänavas ning Pärnu ja Narva maanteel veel käesoleva ajani teiste asutuste käes. Aeglaselt kulgeb ka uute koolihoonete ehitamine.

Suur osa Nõukogude Eesti intelligentsist on saanud oma hariduse ja vastava ettevalmistuse kodanlikul ajal. Vanadele, kodanlikust ühiskonnast pärinevaile haritlastele, kes ausalt on tulnud kaasa nõukogude võimuga ja võtavad kohusetruult osa kommunistliku ühiskonna ülesehitusest, tuleb pöörata senisest suuremat tähelepanu. Neid on tarvis aidata vabaneda iganenud arusaamistest, ekslikest seisukohtadest nii ühes kui teises küsimuses. Valvsust kaotamata kodanlik-natsionalistlike elementide suhtes, keda on vaja halastamatult paljastada, tuleb osutada rohkem tähelepanu vana intelligentsi erialasele tööle rakedamisele, kontrollides pidevalt tema tegevust, kasvatades teda, hoolitsetes seltsimehelikult tema eest.

EK(b)P linna- ja rajoonikomiteedel ning haridusorganeil tuleb tarvitusele võtta abinõusid õppeasutuste töö edasiseks parandamiseks ja õppejõudude kasvatamiseks. Meie uus rahvalik, sotsialistlik intelligents on noor ja omab vähe kogemusi. See räägib kaadri süstemaatilise õpetamise ja abistamise vajadusest, sest kommunistlikult kasvatatud ja igakülgsest haritud kaader, inimesed on otsustavaks jõuks kommunismi ülesehitamise ajalooliste ülesannete teostamisel.

Aruandekõnes UK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressil ütles seltsimees Stalin: „Võib kindlasti ütelda, et kui suudaksime kõigi oma tööalade kaadreid ideoloogiliselt ette valmistada ja neid niisugusel määral poliitiliselt karastada, et nad suudaksid sise- ja rahvusvahelises olukorras vabalt orienteeruda, kui me suudaksime nad teha täiesti küpsedeks marksistideks-leninlasteks, võimelisteks ilma tõsimate vigadeta otsustama riigi juhtimise küsimusi, siis võiksime täiesti põhjendatult üheksa kümnendikku kõigist meie küsimustest juba lahendatuks lugeda. Ja selle küsimuse me suudame kahtlemata lahendada, sest meil on olemas kõik abinõud ja võimalused, mis on vajalikud selleks, et seda lahendada.“²

Seejärel on tarvis pöörata senisest palju suuremat tähelepanu õpetajate poliitilisele kasvatustööle. Sel alal seisab ees veel palju tööd, et saavutada tunduvalt paranemist. Tuleb otsustavalt tugevdada võitlust ideelageduse ja apoliitilisuse vastu õpetamises. On vaja tõhustada kontrolli õppetundide, loengute ja teiste õppetöö liikide sisu ja kvaliteedi üle vastavalt UK(b)P KK otsustele ideoloogilistes küsimustes. Seejuures on vaja alati silmas pidada, et õppe- ja kasvatustöö edu oleneb esijoones õpetaja sügavatest teadmistest, tema pedagoogilisest meisterlikkusest, tema ideelis-poliitilisest tasemest.

Intelligentsi kommunistlik kasvatamine tähendab elustava ja edasi- viiva nõukogude patriotismi ja stalinliku rahvaste sõpruse ideede süvendamist temas. Ainult sügava ja sihikindla kommunistliku kasvatustööga saavutame seda, et meie noor nõukogude intelligents küpseb ja karastub nõukogude teaduse, tehnika ja kunsti eesrindlikeks viljele- jaiks. On vaja väsimatult hoolitseda selle eest, et meie intelligents oleks pidevalt kursis nõukogude eesrindliku teaduse ja tehnika edu-

² J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 525—526.

sammudega, sotsialistliku ülesehitustöö saavutustega ning sise- ja välispoliitika küsimustega.

Kogu pedagoogilise kaadri kasvatamisel, nagu iga ala kaadri kommunistlikul kasvatamisel on hindamatu tähtsus kriitikal ja enesekriitikal. Ausa ja printsipiaalse bolševistliku kriitika ning enesekriitika süvendamine on seepärast lahutamatuks osaks intelligentsi kommunistlikul kasvatamisel.

Stalinlik ajastu ja nõukogude noorsoo kommunistliku kasvatusel huvid nõuavad, et meie õpetajad oleksid niisugused inimesed, keda meie täie õigusega võiksime nimetada stalinliku ajastu pedagoogideks — teadlikud, südamega kommunismi üritusele andunud pedagoogilise töö meistrid, kes oskavad kasvatada nõukogude noorpõlve piiritu ustavuse vaimus suurele Lenini-Stalini parteile ja oma sotsialistlikule kodumaale.

Sotsialistlikud tootmistingimused tööstuses ja põllumajanduses, nõukogude eesrindlik kultuur ja üleminek kommunismile nõuavad kõrge haridusliku tasemega, kvalifitseeritud ja marksistlik-leninliku ideoloogiaga varustatud töötajaid.

See kohustab partei- ja komsomoliorganisatsioone, nõukogude organeid ja Eesti NSV Haridusministeeriumi saavutama õppe- ja kasvatus-töö otsustavat parandamist vabariigi koolides, tugevdama koolide partei- ja komsomoliorganisatsioonide tööd meie noorsoo kommunistliku kasvatamise alal.

Meie koolide õppe- ja kasvatus-töös on kesksamaks küsimuseks õppeedukuse tõstmine. See omakorda oleneb õppetöö õigest planeerimisest, õppetöö kvaliteedist, töödistsipliinist, nõrkade õpilaste järeleaitamisest, õpilaste teadmiste pidevast kontrollist ja paljust muust.

Võitlus õpilaste kindlate teadmiste ja kõrge õppeedukuse eest peab olema kõigi õpetajate tähelepanu keskuseks. Järelikult tuleb rohkem rõhku panna õpetamise ideelis-teoreetilise taseme tõstmisele, organiseerida õppetööd nii, et iga õppeaine omaks kasvatuslikku väärtust.

Et õppe-kasvatus-töö põhivormiks Nõukogudemaa koolides on õppetund, siis on iga õppejõu esmajärguliseks ülesandeks tõsiselt ja läbimõeldult valmistada igaks tunniks ja anda iga tund kõrgel teaduslikul ja metoodilisel tasemel, pühendades ühtlasi rohkem tähelepanu õpilaste kodustele töödele.

Õppe-kasvatus-töö senised tulemused näitavad, et meil on palju lünki, mille kaotamiseks tuleb meie koolidel ja haridustööd juhtivail organeil teha veel tõsist tööd. Madal on õpetamise tase vene keeles, ajaloo, vene ja eesti kirjanduse õpetamisel. Vene keele õpetamisel eesti õppekeelega koolides on oluline erilist tähelepanu pühendada vene keele praktilisele omandamisele, sest vene keel on paljurahvuselise Nõukogude Liidu tingimustes NSV Liidu rahvaste vahelise suhtlemise vahendiks. Õpilastele tuleb anda teadmisi nii vene keele grammatilisest ehitusest kui ka sõnavarast, toetudes vene keele õpetamisel eesti keele tundmisele ning kõrvutades ühe ja teise keele grammatilisi nähtusi.

Erilist tähelepanu on tarvis pöörata nooremate klasside õpilaste teadmiste kvaliteedi tõstmisele, esmajoones vene keele häälendamisele ja sõnavara omandamisele.

Partei- ja komsomoliorganisatsioonidel ning nõukogude asutustel

tuleb pidada tõsist võitlust õpilaste kõrge õppeedukuse eest, luua koolidele, eriti töölis- ja maanoorte koolidele normaalsed töötingimused, täita kõrvalekaldumatult uute koolide ehitamise plaan, hoolitseda bolshevistlikult kooli ja õpetajate eest. Haridusministeeriumil ja partei ning nõukogude organitel on aeg keskendada tähelepanu sellele, et alata ettevalmistustööga kohustusliku üldise keskhariduse elluviimiseks vabariigi linnades.

Stalinliku ajastu noorpõlve püüe ja tahe õppimisele peab järjest suurenema. Meie noorte eeskujudeks õpinguis ja töös olgu töörahva juhid Lenin ja Stalin, nende innustajaiks olgu Nõukogudemaa kultuuri- ja tootmistöö eesrindlased.

Nõukogude õpetajad, ideoloogilise rinde eesliini võitlejad, ei või üksi piirduda sellega, et nad suudavad sammu pidada järjest kasvava ja rikastuva nõukoguliku eluga, vaid nende ülesandeks on olla ka selle elu juhtijaks.

Rea aastate vältel omandatud õppe- ja kasvatustöö rikkalikke kogemusi tuleb haridusosakondade ja Haridusministeeriumi töötajail koguda ja läbi töötada, avaldades need materjalid artiklitena ja brošüüridena ning populariseerides eesrindlike õpetajate ja koolide tööd õppejõudude nõupidamistel, tehes seega kõik väärtuslikud töökogemused kogu vabariigi õpetajaskonna ühisvaraks.

Praegu on tähtsamaks ülesandeks kooliaasta vältel läbitöötatud õppematerjali kordamine, ettevalmistus eksamiteks ja organiseeritud suvepuhkuse veetmiseks. Partei- ja nõukogude organeil on tarvis koole abistada, et need edukalt lõpetaksid õppeaasta ja valmistuksid hoolikalt uueks õppeaastaks.

Tõsine ja peamine tähelepanu töös kaadriga olgu suunatud marksistlik-leninliku teooria omandamisele. Õppeaasta lõppvestlustel parteiharidustöö võrgus tuleks teatada seltsimeestele orienteeruvalt, milline õppevorm oleks neile soovitav õppuse jätkamisel, et siis uut õppeaastat alustades see töö võiks kulgeda veelgi organiseeritumalt, veelgi kõrgemal ideelis-teoreetilisel tasemel.

Iga tõsine nõukogude õpetaja armastab oma tööd. Armastus nõukogude õpetaja õilsa kutse vastu, partei ja valitsuse eriline hool meie noorsoo ja tema kasvatajate eest innustavad kõiki vabariigi õppejõude, kõiki haridusalal töötajaid uuteks, veelgi suuremateks edusammudeks rahvaharidustöö kõigis lõikudes.

Kasvatades meie noorsugu nõukogude patriotismi vaimus, rahvaste stalinliku sõpruse vaimus, valmistades meie noori ette nõukogude ühiskonna kultuurseteks, igakülgseks haritud kodanikeks, aktiivseiks võitlejateks kommunismi eest, täidab vabariigi õpetajaskond auga oma ülesanded meie kodumaa edasilikumisel kommunismi võidule.

Eesti nõukogude kirjandus tõusuteel.

P. KUUSBERG.

Eesti nõukogude kirjandus on tihedalt seotud kommunistlikule ülesehitustööle asunud rahvaga, tema töö ja tegevusega. Eesti rahva ja kirjanduse seos ei ole kunagi olnud nii tihe kui nüüd, nõukogude ajal. Kodanlikud kirjanikud väljendasid ekspuuteeriva vähemiku huve, eesti kodanliku aja kirjandus ülistas kapitalistlikku kurnamiskorda, püüdis tumestada töötava rahva hulkade klassiteadvust. Kodanliku diktatuurivõimu kahekümne kahel aastal ei vaibunud hetkekski töötava rahva võitlus oma ja välismaiste kapitalistide, oma ja välismaiste mõisnike ja kulakute vastu. Kas aga kirjandus kajastas seda? Ei kajastanud. Ainult üksikud progressiivsete autorite, realistide tööd paljastasid kodanliku ühiskonna roiskumist, töörahva väljapääsutat elu. Ilmuvate raamatute enamik püüdis aga klassivastuolusid varjata, kujutada eesti rahvast „ühise väikese tööka perena“, kes vapralt peab vastu „ajaloo murdlainetele“. Kodanliku aja kirjandus rikkus inimeste hingi natsionalismi vinguga, äratas neis madalaid kirgi, kultiveeris amoraalsust. E. Vilde, A. H. Tammsaare, A. Jakobsoni, J. Vares-Barbaruse, J. Kärneri jt. paremad tööd, mis vaatamata neile omasele piiratusle andsid ometigi tõepäraseid pilte rahva raskest olukorrast „vabariigis“, kus kõik oli ameerika-inglise imperialistidele maha sahkerdatud, jäid üksikuiks kodanlikku „iseseisvust“ ülistava, kulakuid ja valgetimukaid kilbile tõstva paberilaviini hulgas. Proletariaadi ja tema juhi, kommunistliku partei võitlust õigesti näitavad tööd ei saanud üldse ilmuda selles kodanlike natsionalistide poolt paljukiidetud „demokraatia eedeniaias“. J. Madarik-Lauristini romaan „Riigikukatjad“ leidis avaldamisvõimaluse Leningradis — kodanlikus Eestis selliseid teoseid ei kirjastatud.

Kui kõnelda eesti nõukogude kirjandusest, mis on uueks, kõrgemaks kvaliteediks meie kirjanduse arengus, siis tuleb ennekõike rõhutada, et nõukogude kord pani aluse sellele, et kirjandus muutus tõepoolest kõige laiematele töötavatele hulkadele omaseks kirjanduseks, kirjanduseks, mis kajastab järjest jõulisemalt kommunismile sammuva rahva tööd ja võitlust. Kõik parem ja progressiivsem meie mineviku kirjandusest on leidnud edasiarendamist eesti nõukogude kirjanduses. Lydia Koidula ja Friedrich Reinhold Kreutzwaldi põletav kodumaa-armastus, Mihkel Veske ja Carl Robert Jakobsoni vene ja eesti rahva sõpruse hindamine, Anton Tammsaare võitlus kodanliku mandumise ja väljapääsutuse vastu, Eduard Vilde kirglik vabadusetahe ja inimvihkava dollarikultuuri paljastamine, Juhan Lilienbachi vankumatu võitlus tsaarivõimu, kapitalistide ja mõisnike vastu — need ja teised meie kirjanduspärandi väärtuslikumad jooned, mida kodanlik-natsionalistlikud kirjandusteadlased, kriitikud ja kirjanduslugude koostajad püüdsid kinni mätsida või siis väärar valguses näidata, on pääsenud täielikule võidule alles eesti nõukogude kirjanduses.

UK(b)P Keskkomitee otsustel ideoloogilise töö küsimustes on määratu suur edasiviiv mõju eesti nõukogude kirjanduse arengule. Need stalinlikud juhtnöörid õpetasid meie kirjanikke õigesti mõistma leninlikku kirjanduse parteilisuse suurt ja ainuõiget põhimõtet ning aitasid meid vabaneda formalismi ja kosmopolitismi kammitsaist. EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumi otsused, mis õpetasid läbi nägema kodanlike natsionalistide kõige kavalamaid ja maskeeritumaid võtteid, puhastasid õhu ka kirjanduselus.

Nõukogude aastate vältel karastus ideeliselt ja küpses kirjandusmeisterlikkusele eesti kirjanike paremik, kes algusest peale ausalt sammus kaasa nõukogude võimuga. August Jakobsoni kirjanduslik tegevus on siin äärmiselt iseloomulik. Töötava rahva hulgast kasvasid uued kirjanduslikud anded, nagu Juhan Schmuul, Debora Vaarandi, Ralf Parve, Ilmar Sikemäe jt., kes on andnud rea häid teoseid.

Toitudes sotsialistliku ülesehitustöö elumahladest, juhindudes UK(b)P Keskkomitee otsustest ideoloogilise töö kohta ja õppides vennasrahvaste nõukogude kirjanduse rikkalikest kogemustest, on eesti nõukogude kirjandus saanud järjest eduteed. Stalini preemia laureaadi August Jakobsoni draamad „Võitlus rindejooneta“, „Elu tsitadellis“, „Kaks leeri“ ja „Õõ ja päeva piiril“, Stalini preemia laureaadi Hans Leberechti pikemad jutustused „Valgus Koordis“ ja „Teel“, Eduard Männiku jutustused ja novellid, Aadu Hindi romaan „Tuuline rand“, näidendid ja olukirjeldused, Juhan Schmuuli poemid „Poem Stalinile“ ja „Järvesuu poiste brigaad“, Debora Vaarandi, Mart Raua ja Felix Kotta luuletused — need ja teised tööd nii samadelt kui teistelt kirjanikelt ja luuletajailt kõnelevad eesti nõukogude kirjanduse ideelise ja kunstilise taseme pidevast kasvust, tõendavad, et nõukogude kord lõi kõik tingimused sisult sotsialistliku ja vormilt rahvusliku kultuuri õitsenguks.

*

Eesti nõukogude proosakirjandus on oma teemalt laiahaardeline ja käsitluslaadilt mitmekesine. Võitlus nõukogude võimu eest rusuval kodanlikul ajal, väljapääs ummikust ja uus elu esimesel nõukogude aastal, üldrahvalik võitlus Suure Isamaasõja karmidel ja otsustavatel päevadel, raugematu tööhoog sõjajärgsel perioodil — kõigest sellest jutustavad ilmunud romaanid, jutustused ja olukirjeldused.

August Jakobson, kelle dramaatilised jutustused on leidnud suurt tähelepanu kogu Nõukogude Liidus, samuti rahvademokraatia maades, on kirjutanud rohkesti ka jutustusi. 1949. aastal ilmus tema jutustuste kogu „Tulikum päev“, mis koosneb seitsmeteistkümnest nõukogude ajal loodud proosapalast. August Jakobsoni jutustused kuuluvad eesti nõukogude proosakirjanduse paremiku hulka: Mahukam neist, „Isa Angervaksa lugu“, puudutab tööliste võitlust kommunistliku partei juhtimisel töösturite vastu, kes kurnavad rängalt tööinimesi. Jutustustes „Aristokraadid ehk proua Fatiima ja teised“ ja „Pasunapuhuja“ paljastab kirjanik eesti kodanluse roiskumist ja jõhkrat töörahva-vaenulikkust. Kodanlike natsionalistide närune reeturlikkus on hästi esile toodud sisutihedas jutustuses „Tondid“. Jutustustes „Kasvutung“, „Tuusik“, „Pööriöö“, „Tuleviku nimel“, „Ema“ ja teistes on näidatud haaravalt töötava rahva töö- ja loomisrõõmu esimesel nõukogude aas-

tal ja vankumatut otsustavust kaitsta nõukogude võimu, töötava rahva oma võimu sõjas fašistlike röövullutajate vastu. Eesti rahva suurt ideelist arenemist ja karastumist Suure Isamaasõja otsustavail võitluspäevil on näidatud huvitavas jutustuses „Kojutulek“. Bolševike partei juhtiv osa, kes viis töötava rahva võidule kodanliku diktatuuri võimu ja hitlerlike okupantide üle, kerkib August Jakobsoni jutustus-tes kujukalt esile.

Eesti nõukogude kirjanduse väljapaistvamaid prosaiste on Hans Leberecht. Tema pikem jutustus „Valgus Koordis“ autasustati 1949. aastal Stalini preemiaga. Oma teoses näitab kirjanik, kuidas töötav talurahvas asub bolševike partei juhtimisel ainuõigetele teele — kolhoositeele. Jutustuses „Valgus Koordis“ on terve rida suure isikupäraga talupojakujusid, nagu Paul Runge, Johannes Vao, Rooski Rist jt. Bolševike partei ja elu ise õpetavad kehvikuid ja keskmikke mõistma, et kollektiivne töö loob kindla aluse põllumajanduse õitsenguks, töötava talupoja heaolu kasvuks, võidu saavutamiseks talurahva põliste vaenlaste — külakurnaja-kulaku ja soo üle. Möödunud aasta lõpul valmis Hans Leberechtil uus jutustus „Teel“. Ka selles teoses näitab kirjanik end uue, nõukoguliku talupoja andeka kujutajana. Ta oskab veenvalt esile tuua uute, sotsialismiajastu inimestele omaste joonte tekkimist talupoegades, näidata, kuidas nende „põliste individualistide“ jonn ja vimm kollektiivse töö mõjul, looduse ümberkujundamise hiiglasliku töö käigus kaovad, asendudes kollektiivsusetundega, ühiskondlike huvide sügava mõistmisega.

Eduard Männikult on ilmunud kolm jutustustekogu: „Südamete proov“, „Viisteist sammu“ ja „Võitlus kestab“. Tema jutustuste aine on pärit Suurest Isamaasõjast. Eduard Männik on oma jutustustes loonud rea ilmekaid lihtsate inimeste, Nõukogude armee võitlejate kujusid. Tema jutustustest hoovab elustavat nõukogude patriotismi, ennast-salgavust ja kangelaslikkust, mis olid Nõukogude armee sõjameeste lahutamatuks omaduseks. Eduard Männiku jutustused näitavad veenvalt, kuidas nõukogude kord, nõukogude rahvaste stalinlik sõprus ja bolševike partei juhtiv ning organiseeriv osa on meie kodumaa jõu ja võitmatuse allikaiks, mis erilise selgusega ilmnes just Suure Isamaasõja katsumustes.

Ka Rudolf Sirgelt on ilmunud rida huvitavaid ja aktuaalseid jutustusi. Osa neist on koondatud kogumikku „Algava päeva eel“. Rudolf Sirge jutustuste kangelased on lihtsad töötavad inimesed, talupojad, töölised ja teenistujad, meremehed jne. Ta näitab neid kas töös uue sotsialistliku elu rajamisel või võitluses hitlerlaste vastu okupatsiooni ängistavatel aastail. Tema jutustused „Logi“, „Kruvike“ ja „Ühine asi“ on kõitvad. Nõukogude inimeste uue elutunde kasv on neis kujukalt välja joonistatud, eriti „Kruvikeses“. Tema pikem jutustus „Otsustav pöörak“ käsitleb esimeste kolhooside loomist Eestis. Kuid siin jäävad teadlike nõukogude aktivistide kujud tahaplaanile ja veretuiks. Peategelane Ants Paju jääb kohati ebaselgeks. Temas on vähe tunda kehvikut, kes aitab kogu jõuga kaasa nõukogude korra kindlustamisele.

Eesti nõukogude kirjanduse kõige kunstiküpsamad olukirjeldused kuuluvad Aadu Hindile. Tema olukirjelduste kogumik „Töömeeste portreed“ annab huvitava läbilõike mitmesuguste kutsealade eesrindlastest. Uus suhtumine töösse, töötajate tööalase ja poliitilise aktiivsuse kasv, nende loovate jõudude õitsepühkemine on siin leidnud

värvikat ja elutruud kajastamist. Aadu Hindi sulest on ilmunud veel jutustusi ja romaan „Tuuline rand“, mille tegevustik sünnib 1905. aasta revolutsiooni päevil Saaremaal. See on esimene nõukogulik romaan, mis käsitleb töötava rahva võitlust minevikus. Teoses on antud rohkesti suure isikupäraga elulisi tüüpe.

Pidevat ideelis-kunstilist arenemist näitab Erni Krusteni proosalooming. Tema romaan „Pekside raamat“, mille sisu moodustab kehviku elukroonika kodanliku võimu viimaseil aastail ja nõukogude võimu algperioodil, ebaõnnestus. Autor ei suutnud õigesti kujutada klassivastuolusid ja klassivõitlust kodanlikus Eestis. Tema viimane töö „Rahu nimel“, mahukas ja tegelasterohke jutustus, tõendab, et Erni Krusten seisab juba kindlalt sotsialistliku realismi alusel.

Rohkesti on jõudnud lugejateni jutustusi ja lühijutte noorte kirjanike sulest. Silmapaistvamad on neist Ilmar Sikemäe tööd, mis on koondatud kogumikku „Teekond jätkub“. Ilmar Sikemäe näitab oma töödes, kuidas inimesed vabanevad igandlikest arusaamadest, toob esile uute nõukogulike joonte tekkimist töötajais. Eriti tuleb alla kriipsutada tema jutustust „Nii me võitleme“, mis näitab, kuidas eri rahvustesse kuuluvate lihtsate inimeste igapäevases töös ilmneb rahvaste sõpruse ja koostöö suur väärtus. Elulisi jutustusi ja olukirjeldusi meie kolhoosiküla länapäevast on kirjutanud Ants Saar.

Möödunud aastal jõudsid lugejateni kolm noorte autorite koguteost: „Sütitav aeg“, „Võitlev sõna“ ja „Uus vahetus“, milles on avaldatud ligi poolsada jutustust ja olukirjeldusi. Kogumikud tunnistavad, et meil on võrsumas paljutöötav kirjanike järelekasv. Noored autorid elavad kogu südamega kaasa sotsialistlikule ülesehitustööle, ja hoolimata teatavast kunstilisest küündimatusest mõjub enamik jutustusi värskelt, kaasakiskuvalt. Mida aga eriti tuleb märkida, on noorte autorite teened tööstustemaatika käsitlemisel. Eesti nõukogude proosa-, aga ka draamakirjanduse ja poeesia nõrkuseks on sotsialistliku tööstuse tööliste, tehnikute ja inseneride kangelasliku töö vähene kajastamine. Sellest vähesest, mida on tehtud, langeb lõviosa noortele kirjanikele ja algajatele autoreile.

Kõneldes proosakirjandusest tuleb esile tõsta ka Nõukogude Eestis tegutsevate vene kirjanike tööd. Ilja Amurski jutustus „Sõbrad Lembitult“, mille aine on pärit tõsielust, kõneleb eesti ja vene rahva relvavendlusest Suures Isamaasõjas. Ivan Kurtšavovi romaanis „Moskva aeg“ kõneldakse kodanliku võimu kukutamisest ja nõukogude võimu kehtestamisest Eestis, mille juures ilmnes jällegi eesti ja vene töörahva kauaaegne sõprus, suure vene rahva abi meie rahvale. Kahjuks kannatab see huvitav teos paljude tõsiste puuduste all.

Eesti nõukogude proosakirjandus muutub aasta-aastalt temaatikalt mitmekesisemaks, ilmuvate teoste ideelis-kunstiline tase kõrgemaks. Põhiliseks puuduseks on sotsialismiajastu tööliste töö ja võitluse vähene kajastamine. Siiani pole ilmunud ka jutustusi ega romaane, mis käsitleksid eesti töörahva revolutsioonilist minevikku — Eestimaa Kommunistliku Partei, Lenini-Stalini partei ühe väesalga kangelaslikku võitlust nõukogude võimu maksmapanemise eest Eestis.

*

Draamakirjandus on siiani andnud kõige suuremat tunnustust leidnud teosed eesti nõukogude kirjanduses. August Jakobsoni dramaatilised jutustused „Võitlus rindejooneta“ ja „Elu tsitadellis“ on autasustatud Stalini preemiaga.

Kõrvutades eesti nõukogulikke draamateoseid kodanlikul ajal ilmunud näidenditega, paistab eriti teravalt silma nõukogude kirjanduse ideeline ja kunstiline üleolek eesti kodanlikust kirjandusest. Milline ideeline jõuetus, häbitu rõvetsimine ja räuskav praalimine vahtisid vastu kõigist neist mikumärdidest, vaeste meeste ututalledest, iluduskuningannadest, kraavihallidest ja tantsuproffessoritest! Eesti kodanlusaegse näitekirjanduse olukord illustreerib kujukalt A. Ždanovi sõnu: „Jäädavalt on möödunud need ajad, millal kodanlik kirjandus, kajastades kodanliku korra võitu feodalismi üle, võis luua kapitalismi õitseaja ajajärgu suurteoseid. Nüüd toimub nii teemade kui ka talentide, nii autorite kui ka kangelaste üldine kängumine.“ Eesti draamakirjandus, mis oli omal ajal andnud „Pisuhänna“ ja „Kauka jumala“, kängus kodanlikul ajal koorekihti lõbustavaiks labasteks jandikesteks ja kodanlikku natsionalismi õhutavaiks õõnsaiks deklamatsioonideks, mille varju kadusid üksikud väärtuslikumad tööd, nagu A. H. Tammsaare „Kuningal on külm“ ja E. Tammlaane „Raudne kodu“.

August Jakobsoni ja Aadu Hindi näidendeid lugedes mõistame sügavalt, missugusest mülkast päästis nõukogude kord eesti kirjanduse.

Nõukogude Eesti kõige viljakamaks draamakirjanikuks on August Jakobson. Temalt on ilmunud seitse dramaatilist jutustust ja näidendit: „Elu tsitadellis“, „Võitlus rindejooneta“, „Rooste“, „Kaks leeri“, „Meie elu“, „Ehitajad“ ja „Õõ ja päeva piiril“. Kõik tema teosed on oma olemuselt teravad võitlusnäidendid, vana ja surevat vihaselt ründavad, uut ja arenevat kirglikult jaatavad ning toetavad.

August Jakobsoni iseloomustab oskus näha kõige põhilisemaid ja aktuaalsemaid probleeme. Ta mitte ainult ei kajasta tõepäraselt olevikku, vaid näitab teed ka homsesse päeva. August Jakobsoni teosed on olnud tugevaks löökideks kodanlike natsionalistide pihta. Dramaatilises jutustuses „Elu tsitadellis“ paljastab ta „apoliitilisuse“ kodanlik-fašistliku sisu, „Võitluses rindejooneta“ kummutab ta kodanlike natsionalistide vale, nagu oleks kodanlik Eesti kujutanud ühtset, terviklikku maad, kus polnud kohta klassivõitlusele. „Kahes leeris“ näidatakse kodanlikke kosmopoliite nii, nagu nad on — imperialistide orjalikkude sulastena. „Meie elu“ tõi esile kulakluse kui töötavate talupoegade kõige kurjema vaenlase. Iga tema teos ründab mingit kodanlike natsionalistide tsitadelli, aidates töötajail vabaneda kodanluse poolt omal ajal sisendatud väärarusaamadest ja kapitalismi igandeist.

August Jakobsoni teoste tugevus seisneb nende bolševistlikus parteilisuses. Oma teostes vastandab August Jakobson imperialistlikule ideoloogiale, ekspluateeriva vähemiku ideoloogiale töötavate inimeste ideoloogia, nõukogude marksistlik-leninliku ideoloogia. Ideoloogilise võitluse jõuline kujutamine on August Jakobsoni draamaloomingu üheks kõige tugevamaks küljeks.

Dramaatilises jutustuses „Elu tsitadellis“ käsitleb August Jakobson bolševistlikku tõde, et teravas võitluses sotsialismi ja kapitalismi vahel on vaid kaks võimalust, kas võidelda koos töötava rahvaga nõukogude võimu poolt või liituda fašismiga, reaktsiooniga ja võidelda nõukogude võimu vastu. Kolmandat teed, erapooletut teed ei ole, kõrvalehoitu-

mine võitlusest tähendab sisuliselt rahvavaenlaste aitamist. Dramaatiline jutustus viib meid ainuõigele järeldusele, et iga ausa töötava inimese kohus on kogu oma jõuga kaasa aidata fašismi likvideerimisele, nõukogude võimu, töötava rahva oma võimu kindlustamisele, Lenini-Stalini partei poliitika elluviimisele. Teoses on rohkesti tugevaid, elutruusid tegelaskujusid, nagu professor Miilas, Punaarmee major Kuslap, kirjanik Ants Lillak, hitlerlik mõrvar Ralf Miilas jt.

„Võitlus rindejooneta“ sündmustik toimub kodanliku diktatuuriala algaastail. Kodanlus, kelle seisukorda ajutiselt kindlustasid ameerika ja inglise rahatuusad ning nende palgasulaste täägid, asub sotside abil tööliklassi ründama. Töötav rahvas kaitseb ennast kindlalt. Kommunistid liidavad tööliste ridu, õpetavad neid võitlema, valmistades nii ette võitu, mis teatavasti saabuski 1940. aasta suvel. Kaks maailma, kaks võitlevat poolt esinevad selles teoses. Uhel pool töösturite ja pankurite Eesti, teisel — töörahva Eesti. Kodanlike „isamaapoegade“ läitmatu ahnuse, tooruse ja julmuse kõrval tõuseb haaravalt esile tööliste moraalne puhtus, nende tõeline patriotism. Kuigi näidend lõpeb tööliste rahuliku demonstratsiooni laialiajamisega ja arreteerimistega, ei teki siin vähematki kahtlust, et mitte kodanlike kurnajate, vaid töörahva päralt on tulevik, et lõplik võit jääb neile. Töölised Peeter, Toomas ja Siim Kondor, saeveskiomanik Tiit Kondor, vabrikandid ja pangahärrad Kangur ja Suurorg, libe ja reeturlik sots Samuel Kondor ja rida teisi tegelasi on antud suure isikupäraga. Nad on reljeefsed ja meelde jäävad kujud.

Dramaatilised jutustused „Kaks leeri“ ja „Õo ja päeva piiril“ paljastavad lääne imperialistide, nende inimvihkavat olemust ja ekspansionistlikke plaane. „Kaks leeri“ on põhiolemuselt näidend, mis kajastab kahe kultuuri, eesrindliku nõukogude kultuuri ja roiskuva kodanliku kultuuri vahelist võitlust. „Puhas teadus“ ja „kunst kunsti pärast“ seisukohad, millega žongleerivad kodumaatud kosmopoliidid, on vaid pettesildiks, mille varjus nad levitavad imperialismi mürgist ideoloogiat, rahvaste orjastamise ideoloogiat, mille laibalehka ei suuda hajutada formalistliku estetismi odekolonn. Nõukogude kultuuri määratu üleolek sureva kapitalismi määnduvast, pahelisest kultuurist tõuseb dramaatilises jutustuses veenvalt esile.

Rahvaste võitlusest rahu eest imperialistlike sõjaõhutajate vastu, rahuleeri järjest kasvavast jõust jutustab „Õo ja päeva piiril“. Näidendi tegevuskohaks on üks maršalliseeritud väikeriik. August Jakobson näitab, kuidas ameerika imperialistid, püüdes ellu viia oma maailmavallutuslikke plaane, orjastavad maid ja rahvaid, leides endale abimehi kodanluse, endiste fašistide ja sotside näol. Imperialistlike reaktionääride vastas seisab aga rahu- ja demokraatialeer, mille avangardis on kommunistid. Rahupooldajaid innustab Nõukogude Liidu vankumatu võitlus rahu eest, neile on suureks eeskujuks esimene sotsialismimaa, kus imperialismi köidikuist vabanenud rahvas elab vaba ja õnnelikku elu. August Jakobsoni vaadeldav dramaatiline jutustus toob kunstilistes kujudes esile stalinliku tõe, et rahu säilitatakse ja kindlustatakse, kui rahvad võtavad rahu säilitamise ürituse oma kätte ja kaitsevad seda lõpuni.

„Kaks leeri“ ja „Õo ja päeva piiril“ on tugevaiks löökideks sõda õhutavate ameerika ja inglise imperialistide pihta, nende mustade tegude ja läbini valeliku ideoloogia pihta.

Dramaatiline jutustus „Rooste“ ründab põhjendamatu rahulolu, muretust, passiivsust ja bolševistliku valvsuse puudumist. Teos näitab, et isiklikku õnne ei saa olla väljaspool ühiskonda. Nii kõnesolev dramaatiline jutustus kui ka näidend „Ehitajad“, mis käsitleb õige bolševistliku kaadripoliitika probleeme, rõhutab kriitika ja enesekriitika määratu suurt edasiviivat jõudu. Ägedat klassivõitlust sotsialismi teele asuvas Nõukogude Eesti külas kujutab „Meie elu“.

August Jakobsoni draamateoste kangelased on selge isikupäraga, tüüpilised oma ajale ja klassile. Tema teosed on andnud eesti nõukogude kirjanduse tugevaimad bolševistlikud võitlejakujud: saeveski tööline Peeter Kondor, Punaarmee major Ants Kuslap, bakterioloog Peeter Laagus, parteiorganisaator Peeter Karm jt. August Jakobson on paljastanud sügavamalt kui keegi teine eksploateerivate klasside esindajaid ning nende käsikuid fašiste, kosmopoliite ja sotse. Paadunud fašist Ralf Miilas, kodanlik teadlane kosmopoliit Johannes Laagus, vabrikuomanik Victor Suurorg, sotlik tegelane Samuel Kondor, sotside liider Martin Hagard jt. on vihased töörahva vaenlased, varjaku neid mistahes mask ja kumisegu nende suus kuitahes meelitavad sõnad. Murrangut ausate inimeste teadvuses, vabanemist ekslikest arusaamadest on veenvalt näidatud selliste kujude juures, nagu professor Miilas, helilooja Märt Laagus jt.

August Jakobsoni teostes esineb ka puudusi. Nii „Roostes“ kui „Ehitajates“ on stahaanovlased antud üldiste joontega ja ei pääse seetõttu mõjule. „Meie elus“ tekitab küsimusi ühe peategelase Juhan Hosea kuju, deklaratiivsuse all kannatab Henrik Olseni kõne näidendis „Õõ ja päeva piiril“. Sagedasti kasutab kirjanik sama kompositsioonilist võtet, valides oma draamade kangelasi ja nende vastaskujusid ühe perekonna hulgast. Kuid kirjaniku tugevad küljed kaaluvad paljudkordselt üles ühe või teise teose puudused, mis ei suuda võtta tema teostelt löögijõudu.

Suure populaarsuse on võitnud Aadu Hindi näidendid „Tagaranna meeste kalakuunar“ ja „Kuhu lähed, seltsimees direktor?“ ja seda just oma tugevate ideede, eluliste randlasetüüpide ning rahvaliku, elava keele pärast.

Mõlemad Aadu Hindi näidendid kajastavad kalurite nõukoguliku elutunde kasvu. Me näeme, kuidas fašistliku okupatsioonaja süngest painest vabanenud rannakehvikud ja keskmikud sisemiselt sirguvad, kuidas nad tunnevad end oma maa täisõiguslike peremeestena ja ei taha kannatada enam kulakute ja spekulantide võimutsemist. Kommunistide abiga ajavadki nad sellised tüübid oma turjalt minema. Kalurid mõistavad, et bolševike partei poliitika vastab nende huvidele, nad usuvad bolševikke ja lähtuvad oma praktilises töös partei õpetustest. Partei ja rahva huvide ühtsus paistab eriti selgesti silma näidendi „Kuhu lähed, seltsimees direktor?“ stseenides, kus kalurid loevad ajalehest UK(b)P Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrust abinõude kohta põllumajandusliku artelli põhikirja rikkumiste likvideerimiseks kolhoosides. Nõukogude demokraatia loob tingimused rahva loovate annete kasvuks, muudab lihtsad töötavad inimesed tõelisteks riigitegelasteks, majanduselu juhtideks. Ka see idee koorub välja näidendi tegevustikust. Töötajad peavad nõukogude demokraatiat kalliks ega lase seda kellelgi rikkuda ega moonutada.

Aadu Hindi näidendite tegelaste karakterid on ilmekalt välja joo-

nistatud. Eriti on tal õnnestunud lihtsate kalurite kujud, kelle töökus, ausus, huumorimeel ja valmisolek järgida kindlalt bolševike parteile on antud veenvalt. Tema teost lugedes me tunneme kapitalismi orjusest vabanenud rahva võimsaid pulsilööke.

Noortelt autoritelt on ilmunud rida lühinäidendeid, millest silmapaistvam on Egon Ranneti „USA“. Ühe arenemisvõimelisema autorina on kerkinud esile Villem Gross. Noorte autorite aktiivsust ja saavutusi draamažanri viljelemisel tõendas Kunstide Valitsuse poolt 1950. aastal korraldatud näidendite võistlus. Väljapaistvamad olid teise ja kolmanda preemiaga hinnatud Georg Ormi „Kuu es operatsioon“ ja Heino Mitsi „Lõpp“, mis etendus Tallinna Riiklikus Draamateatris pealkirja all „Kaugel kodumaast“. Esimene näidend on üks väheseid teoseid, mille tegelasteks on tootmise eesrindlased, stahaanovlased. Näidendi tegelasi iseloomustab kommunistlik suhtumine töösse, nõukogude tööliste omane visadus raskuste ületamisel. „Lõpp“, mille tegevus sünnib Lääne-Saksamaal, paljastab eesti kodanlikke natsionaliste inglise-ameerika imperialistide käsilastena. Ta näitab sõjapõgenike väljapääsust, viletsat elu, kelle teadvust hirmujuttudega tumestatakse ja keda lääne suurkapitalistid kohtlevad kui orje. Kommunistist treial-üliõpilane Johannes Pangas, sattunud juhuslikult ühte likvideeritavasse laagrisse, mille olemasolu lääne okupatsioonivõimud kogu aeg nõukogude esindajate eest varjasid, avab ahastusse viidud inimeste silmad ja aitab neid kodumaale tagasi pöörduda.

Mõlemad eeltoodud tööd pole vabad tõsistest puudustest, ent nii need kui ka rida teisi võistlusele saadetud töid kõneleb vaieldamatult noorte annete järelkasvust.

*

Rohkem kui teistes kirjandusliikides domineerivad noored luules. Sõja ajal ja sõjajärgsel perioodil on võrsunud ja küpsenud arvukalt luuletajaid, kes on andnud viimaseil aastail eesti nõukogude luule kõige väljapaistvamaid töid. Juhan Schmuulilt, Debora Vaarandilt, Ralf Parvelt jt. on ilmunud rohkesti poeme ja luuletusi.

Luuletajad reageerisid kõige kiiremini 1940. aasta revolutsioonilistele sündmustele. Johannes Barbaruse, Jaan Kärneri ja teiste sulest ilmus sugestiivseid värsse, mis kõnelesid uue, nõukoguliku elu algusest Eestis. Barbaruse ja Kärneri paremad luuletused kuuluvad aga Suure Isamaasõja perioodi. Ka Mart Raua ja Erni Hiire looming näitab sõja ajal pidevat tõusu. J. Barbarus, J. Kärner, M. Raud jt. avaldavad rohkesti luuletusi, mis õhutavad eesti rahvast halastamatule võitlusele fašistlike röövvalutajate vastu. J. Barbaruse sõja ajal ilmunud luuletuskogud „Relvastatud värsid“ ja „Rindeteedel“, J. Kärneri luuletuskogud „Kodumaa käsk“ ja „Viha, ainult viha“ ning M. Raua luuletuskogu „Sõjasõna“ koosnevad luuletustest, mis kutsuvad vihatud vaenlast purustama, mis kõnelevad nõukogude rahvaste murdmatust sõprusest, vennasrahvaste hindamatust abist eesti rahvale ajaloo otsustavil tundidel, mis kujukalt toovad esile tagala ja rinde ühtsust, Lenini-Stalini partei juhtivat ja organiseerivat osa täieliku võidu saavutamisel hitlerlike röövvalutajate üle.

Haaravad on Juhan Sütiste esimesel nõukogude aastal ilmunud luuletused. Vihast fašistlike röövlite üle hõõguvad tema okupatsiooniajal kirjutatud värsid. Tema poem „Maakera pöördub itta“, luuletused

„Te tulite“, „Tervitus teile, võidukad väed“ jt. kinnitavad, et luuletaja elas kogu innuga kaasa töötava rahva võidule. Paljud Juhan Sütiste nõukogude ajal loodud luuletused kuuluvad eesti nõukoguliku luuleloomingu paremiku hulka.

Sõjajärgsel rahvamajanduse taastamise ja edasiarendamise perioodil on luuletajad ammutanud oma tööde aine hiiglaslikust sotsialistlikust ülesehitustööst, mis on haaranud kogu Nõukogudemaa töötajad.

Sotsialistliku töö loodust ja inimesi muutvat toimet, nõukogude inimeste töökangelaslikkust, lühidalt — nõukoguliku elu võidukäiku Eestis on oma luuletustes ja poemides õnnestunult kujutanud Juhan Schmuul. Tema poem „Järvesuu poiste brigaad“, mis jutustab noorte ühistööst Leevaku hüdroelektrijaama ehitamisel, on nagu tükike tegelikku elu rikkalike inimtüüpidega, hoogsalt areneva tegevusega. Me näeme kommunistlike noorte ja noorte karastumist võitluses raskustega, klassivaenlasega. „Järvesuu poiste brigaad“ on hoolimata teatavast hajuvusest ja mõningaist värsitehnilistest komistustest jõuline poem nõukogude noorte kõikevõitvast energiast, nõukogude noorsoo rikkalikust ja kangelaslikust elust.

See, kuidas talupojad tõsielu käigus õpivad tundma kollektiivse töö eelseid, on kujukalt esitatud Juhan Schmuuli poemis „Kuidas Koguva küla käis punavooris“. Siin on hästi näidatud talupoegade nõukogulikkude patriotismi, seda, kuidas ühiskondlikud huvid suruvad talupoegade teadvusest välja kitsad isiklikud huvid. Töötava noorsoo väljapääsutust elust kodanlikul ajal jutustab kirjanik nii oma mahukas poemis „Tormi poeg“ kui ka poemis „Mina, kommunistlik noor“. Rohkesti on J. Schmuulilt ilmunud ka lühiluuletusi.

Uheks kõige väljapaistvamaks viimastel aastatel ilmunud luuleteoseks on Juhan Schmuuli „Poeem Stalinile“. Kirjaniku kirglikud värsid näitavad jõuliselt Stalini ja rahva murdmatut seost, seda, et eesti rahvas võlgneb oma vabaduse ja tööõõmsa elu eest, kõigi edusammude ja võitude eest suurimat tänu oma parimale sõbrale ja õpetajale suurele Stalinile.

Kolhoositeemaliste luuletuste hulgast tuleb märkida M. Raua poemi „Maa kasvab“. Poemi tegevustik keerleb kolhoosi rajamise ja meie kollektiivse töö esimeste sammude ümber. Ent poem ei räägi üksnes sotsialistliku tootmisviisi sünnist eesti külas, vaid ka inimeste pilkude avardamisest, kes hakkavad tundma, et nende kodumaa piirid on laienenud Vaikse ookeani kallasteni. Kahes pikemas luuletuses „Kivid“ ja „Lina“ näitab Mart Raud, kuidas kollektiivne töö ja vennasvabariikidest saabunud eesrindlik põllumajandustehnika kergendavad määratult töötavate talupoegade töövaeva. Rahvaste sõpruse üllast ideest on kantud tema poem „Nikolai Kolomiets“.

Terve rea oma luuletusi on Mart Raud pühendanud üldrahvalikele pidupäevadele. Pärast seda, kui kriitika teravalt ründas M. Raua formalistlikku luuletuskogu „Kaks astjat“, on selgesti näha autori püüdu tõsielu sügavamalt tundma õppida ja seda realistlikult kajastada.

Debora Vaarandi luuletaja-anne avaldus selgesti juba Suure Isa-maasõja päevil. Temalt on ilmunud rida luuletusi, kus ta laulab kaasa-kiskuvalt nõukogude inimeste pingutustest võidu saavutamiseks vaenlase üle. Tema luuletused Moskvast ja teised näitavad eredalt nõukogude rahvaste sõprust ja koostööd. Pärast sõda võis Debora Vaa-

randi juures märgata teatud langemist pessimismi, kuid ta vabanes sellest ja on andnud rohkesti meeldejäädavaid luuletusi sotsialistlikust ülesehitustööst Nõukogude Eestis. Debora Vaarandi poeem „Virus kaevurid“ näitab kujukalt määratud vahet, mis eraldab tänapäeva nõukogulikku põlevkivibasseini omaaegsest tapva töö põrgust, kus oma- ja välismaised kapitalistid teenisid miljoneid tööliste higist. Nõukogude Eestit haaranud võimas ülesehitustöö hoog kajastub hästi tema poeemis „Ulemiste vanake ja noor linnaehitaja“.

Debora Vaarandi tugevamaid luuletusi on poeem „Tagamõisa rannadadel“, kus kõneldakse kalurikolhoosi loomisest. Elukogenud kalurite jõudmine tõe juurde, et ainult kollektiivne töö kindlustab edu ja õnnelikku elu, on esile toodud suure veenvusega. Tunnustavalt tuleb märkida ka tema „Talgud Lööne soos“, kus näidatakse kollektiivse töö ümberkujundavat mõju inimestele.

Felix Kotta on loonud rea luuletusi, kus kajastatakse värvikalt uut sotsialistlikku elu Nõukogude Eestis. Oktoobrirevolutsiooni murrangulist tähtsust eesti rahva, nagu kõigi teiste Nõukogude Liidu rahvaste elule kujutab Felix Kotta ilmekalt oma luuletuses „Oktoobri laul“. Temalt on ilmunud rida teravalt võitlevaid poliitilisi luuletusi, nagu „Meie loosungid“ ja teised. Felix Kotta on ka meie paremate satiiriliste luuletuste autor.

Ka Ralf Parve, Aira Kaalu, Erni Hiire ja teiste sulest on ilmunud meie nõukogulikku tänapäeva kajastavaid häid luuletusi. R. Parve luuletuskogu „Päike kodumaa kohal“ on leidnud üleliidulist tunnustust. Noored luuletajad M. Kesamaa, V. Beekman, V. Villandi, A. Rammo ja teised esinevad järjest tihedamini õnnestunud luuletustega.

Nõukogude eesti luuletajad võtavad aktiivselt osa võitlusest rahu eest. Meie luuletajad on teravates värssides paljastanud ameerika sõjasüütajaid ja nende käsikuid, innustades ühtlasi nõukogude inimesi väsimatule tööle oma nõukogude kodumaa, vankumatu rahukantsi võimsuse suurendamiseks.

Paljudes luuletustes on näidatud kaasakiskuvalt Lenini-Stalini partei ajaloolist juhtivat osa, mis on nõukogude inimeste võitude ja saavutuste kindlaks pandiks. Nõukogude Eesti luuletajate töödes väljendub eesti rahva sügav tänutunne suure Stalini, meie õnne looja vastu.

*

Võimatu on lühikeses kirjutuses igakülgset käsitleda eesti nõukogude kirjanduse olukorda. Käesolev kirjutus suudab anda vaid konspektiivseid märkusi kõige iseloomustavamate teoste kohta. Kuna eelpool pole kõneldud puudujääkidest üksikute kirjandusliikide alal, siis märkigem kokku võttes, et nii draama- ja proosakirjanduses kui luules on ilmunud veel vähe häid töid, mis valgustaksid kunstiliselt nõukogude töölisklassi tööd ja võitlust. Harva kõnelevad kirjanikud ja luuletajad pulbitsevast tööst kaevandustes, stahaanovlaste töökangelaslikkusest, novaatorite leidliku mõtte hoost, nõukogude inseneride ja tehnikute loovast energiast. Lugejad ootavad kirjanikelt ka töid, mis kujutaksid tõetriult eesti töölisklassi revolutsioonilist minevikku, bolševike partei vankumatut võitlust nõukogude võimu eest. Mihhail Kalinini ja Viktor Kingissepa tegevus eesti töörahva võitlusjõudude koondamisel pole leidnud veel kunstilist kujutamist. Rea tööde puuduseks on vähene nõukogude tegelikkuse tundmine. Sageli asetavad

autorid suurema rõhu sündmuste kirjeldamisele kui inimeste, karakterite väljajoonistamisele. Usna tihti ilmub veel üldisi, deklaratiivseid luuletusi, mis ei näita uue nõukoguliku elu konkreetseid avaldusi.

Nõukogude Eesti kirjandus sammub kindlalt tõusuteed. Puudused, millest kõnelesime, ei suuda varjutada eesti kirjanduse võimsat kasvu nõukogude aastatel. Õppides tundma ja kasutama sotsialistliku realismi meetodit, on nõukogude eesti kirjanikud loonud rohkesti meie kangelaslikku kaasaega väärivaid proosa-, draama- ja luuleteoseid, mis täidavad edukalt töötajate ja eriti noorsoo kommunistliku kasvatamise ülesannet.

Peaaju koore osa ainevahetuses.

R. OLJANSKAJA, *bioloogiateaduse doktor.*

Kaasaja füsioloogia seab enesele ülesandeks uurida terviklikku organismi normaalse elutegevuse tingimustes. Enne sellele teele asumist on teadus sooritanud ülisuure töö üksikute enam või vähem isoleeritult tundmaõpitud funktsioonide uurimisel. Kui üksikute elundite ja elundite süsteemide ning nende funktsioonide füsioloogia arengus etendas otsustavat osa vivisektsioonimeetod¹ ja korduvate operatsioonide meetod, siis organismi kui terviku tundmaõppimisel asusid need meetodid üsna kiiresti teisejärgulisele kohale.

Suur vene füsioloog I. P. Pavlov on loonud tervikliku organismi füsioloogia. Pavlovi õpetus kõrgemast närvitegevusest, mis põhineb tingitud reflekside rangelt objektiivsel meetodil, on mitte ainult tõhusaks vahendiks peaaju tegevuse ja organismi käitumise uurimisel keskkonna mitmesugustes tingimustes, vaid avab füsioloogiale avarad perspektiivid ka mitmesuguste kudede ja elundite töö uurimiseks terviklikus organismis.

Sellest ajast peale, kui Pavlovi koolkond oli näidanud, et iga väline ärritaja seoses tingimatuga muutub tingitud ärritajaks ja isoleeritult rakendatuna võib põhjustada seedenäarmete sekretsiooni, tõsisis päevakorda küsimus, kas ka organismi muid funktsioone ei võidaks reguleerida tingitud ärritajatega.

Kaasaja füsioloogial on andmeid, mis laiendavad erakordselt meie teadmisi närvisüsteemi osast ja tähtsusest rea füsioloogiliste protsesside sooritamisel ja nende kulgemise iseloomu mõistmisel.

On tõestatud, et paljud protsessid, mida varemini peeti peaaju tegevusest sõltumatuks, on viimase alalise reguleeriva mõju all.

Akadeemik K. M. Bõkov ja tema kaastöölised on kindlaks teinud, et niisugused protsessid, nagu uriini ja sapi eritumine, põrna kokkutõmbumine, soonte reaktsioonid, kaitseainete kuhjumine veres, hingamise muutumine söehappegaasi mõjul, peensoolte liikumine jt. organismi

¹ Vivisektsioon e. elusalõikus — lõikuste sooritamine elusate, võimalikult uimastatud loomade kallal mingi elundi või elundite süsteemi talitluste uurimiseks või ka haiguse põhjuste ja käigu väljaselgitamiseks. T o i m e t u s.

funktsioonid ei teki ainult neid funktsioone primaarselt ja vahetult mõjustavate ärritajate toimetel, vaid võivad tekkida, kulgeda ja reguleeruda ka mistahes impulsi mõjul, mis tingitud refleksina on seotud ühe või teise ärritajaga, millel on pärvuslik mõju antud elundile. Kõigil neil juhtumel ärritaja, mis enne oli indiferentne antud funktsiooni suhtes, kui seda aga mitu korda siduda tingimatu ärritaja tegevusega, hakkab ka ise esile kutsuma sedasama efekti nagu tingimatu ärritaja.

Suur katsematerjal ja kliinilised vaatlused, mis nüüdisajal on füsioloogia käsutuses, lubavad kõnelda sellest, et organismis pole nähtavasti niisugust elundit, mille tegevust ei reguleeriks peaaegu. Nende andmete valguses pakub erilist huvi küsimus, kas on võimalik, et peaaegu koor reguleerib niisuguseid organismi funktsioone, mis on seotud mitmesuguste kudede ja rakkude üldise elutegevusega. Niisuguseid ühiseid funktsioone organismi kõigile rakkudele ja kudedele on ainevahetus.

Ainevahetuse probleem kuulub kaasaja teaduse keerukaimate ülesannete hulka. Peaaegu kõik uurijad möödunud sajandi lõpul ja käesoleva sajandi algul, kes olid idealistliku maailmavaate mõju all, lähenesid selle küsimuse uurimisele mehaaniliselt. Elusat organismi käsitasid nad lahtirebituna keskkonnast ja see redutseeris neil üksikute süsteemide ja funktsioonide summaks, mis polnud hoopiski omavahel seotud, kuid mahtusid matemaatiliste valemita ja seaduste raamidesse. Niisuguse vaate tõttu kujutas endast ainevahetus looma- ja inimorganismis lihtsat sõltuvust tervest reast morfoloogilistest (keha pind, kaal, kasv jt.) kui ka füsioloogilistest (toitumus, lihaste tegevus jt.) teguritest.

Seetõttu käsitasid ja käsitavad paljud kodanlikud autorid ainevahetust organismist isoleeritult, arendades seejuures puhtmehaanilisi vaateid protsessidele, mis kulgevad organismis tervikuna.

Ainevahetuse õpetus arenes NSV Liidus rangelt teadusliku vaate alusel, mille kohaselt organismi käsitatakse ühise tervikuna, kusjuures väliskeskonna tingimused avaldavad mõju organismis kulgevaile protsessidele.

I. M. Setšenovi õpetus peaaegu kõrgema osakonna reflektorset tegevusest ja I. P. Pavlovi geniaalsed tööd kõrgema närvitegevuse alal avasid avarad perspektiivid organismi kui terviku füsioloogia uurimiseks. „Meile võib ju näida, et kõrgemal loomadel kulgevad paljud protsessid täiesti väljaspool suurte poolkerade mõju, kuid tõepoolest pole see nii. See kõrgem osakond hoiab oma juhtimisel kõik kehas toimuvad nähtused,“² kirjutab Pavlov. See Pavlovi tees võimaldas läheneda suurte poolkerade osavõtu küsimusele ainevahetuse reguleerimisel, mida senini peeti kas peaaegu või täiesti sõltumatuks kesknärvisüsteemi mõjust.

K. M. Bõkovi ja tema õpilaste poolt edasiarendatud Pavlovi ideed peaaegu koore reguleerivast mõjust siseelundite suhtes võimaldavad vaadelda ainevahetust täiesti uutelt seisukohtadelt.

Nagu peaaegu koore reguleeriva osa uurimisel siseelundite funktsioonide suhtes, nii ka üldise ainevahetuse reguleerimise uurimisel rakendati tingitud reflekside meetodikat. Eelkõige seati üles küsimus, kuidas

² И. П. Павлов, Полное собрание трудов, т. I, изд. Академии наук СССР, 1940, стр. 410.

reguleeritakse gaasivahetust lihaste tegevuse puhul. Lihaste tegevuse valiku uurimisobjektina dikteeris see, et lihaste tegevuse puhul toimuvad gaasivahetuse muutused väga kiiresti, need muutused on tunduavad ja neid on sobiv eri ajamomentidel registreerida.

Oli tarvis välja selgitada, kas iga ärritaja, olles seotud lihaste tegevusega, võib esile kutsuda kvantitatiivselt, ent vähest ka kvalitatiivselt niisamasuguse gaasivahetuse tõusu, nagu töö ise. Spetsiaalsete uurimustega, mis olid pühendatud gaasivahetuse tundmaõppimisele inimese puhul, tõestati tinglik-reflektorsete mõjude olemasolu gaasivahetusele.

Uurimisandmed näitasid, et mistahes indiferentne tegur, mis langeb ajas korduvalt kokku gaasivahetust tõstva ärritajaga, näiteks füüsilise töö sooritamise, võib seejärel eraldi rakendatuna omakorda põhjustada ainevahetuse tõusu, mis on kvalitatiivselt analoogiline lihaste tegevuse puhul täheldatavale ainevahetusele. Järelikult on peaaegu koor võimeline impulsse välja saatma, mis muudavad gaasivahetuse taset, s. t. muudavad niisugust protsessi, mis on seotud elusa organismi kogu elutegevusega.

On teada, et tingitud refleksi mitmekordsel kordamisel, kui sellega ei kaasne tingimatu refleksi, langeb tingitud refleksi mõju nullini — ta kustub. Samasugust nähtust täheldatakse ka tingitud refleksi mõju puhul gaasivahetusele.

Spetsiaalselt korraldatud uurimustes tingitud refleksi mõju gaasivahetusele, kui seda ei kõvenda tingimatu ärritaja, s. t. lihaste töö, kustub alati täielikult, s. t. pole enam täheldatav gaasivahetuse tõus. Tingitud refleksi kustumise protsess areneb seejuures küllaltki kiiresti. Juba neljandal-viiendal päeval isoleeritult kasutatud tingitud ärritaja gaasivahetuse suurendamiseks kustus täielikult, kui seda ei kõvenda tingimatu ärritajaga.

Korraldati niisuguseid katseid, kus rakendati kahe ärritaja mõju gaasivahetusele: üht, mida kõvendas tingimatu ärritaja, ja teist, mida viimane ei kõvendanud; see katse viis nimetatud kahe ärritaja diferentseerumisele. Tingitud ärritaja isoleeritud rakendamine, mida seejärel kõvendas lihaste tegevus, tõstis alati gaasivahetust. Diferentseerunud ärritaja isoleeritud kasutamine, mida ei kõvendanud lihaste töö, ei suurendanud ainevahetust.

Need uurimused võimaldasid teha järelduse, et väljaarendatud tingitud seosed gaasivahetuse suurendamiseks alluvad kõigile põhilistele seaduspärasustele, mis Pavlovi koolkonna poolt on avastatud ja tõestatud suurte ajupoolkerade koostes kulgevate närviprotsesside kohta.

Huvitav on ära märkida ka peaaegu kogu kestust ainevahetuse protsessidele. Osutus, et lühiajaline ärritamine põhjustab gaasivahetuse muutumise, mis võib kesta tunde ja isegi päevi. Näitena võiks tuua järgmist. Tingitud seoste mõju gaasivahetusele täheldatakse rahulikus seisundis oleva inimese juures mitte ainult tema uurimisel laboratooriumis, vaid ka tema vaatlemisel tootmistöö olukorras. Ärritajad, mis on seoses tootmistöö tingimustega, tõstavad ka rahulikult seisvate tööliste ainevahetust, ja mida vahetumalt on need ärritajad seotud tööliste tootmistegevusega, seda enam tõuseb gaasivahetus. Gaasivahetuse tõus algab palju aega, 5—6 tundi enne töö algust. Seejuures aga täheldatakse samadel töölistel samas tsehhis puhkepäevadel, millal seal keegi ei tööta, tunduvalt väiksemat gaasivahetust kui tööpäevadel.

Nende uurimuste puhul on avastatud gaasivahetuse kestev tõus peaju koore muutunud seisundi mõjul ja see tõus kulgeb sama tüüpi kui „kestva ärrituse“ puhul (Uhtomski, 1927). Seda ajukoore seisundi muutust tingib arvatavasti osalt käitise miljöo ja kesknärvisüsteemi niisugune seisund, mida subjektiivselt hinnatakse „töö ootamisena“.

Ajukoore tinglik-reflektorsete mõjude loomise võimalust põhilise ainevahetuse mõjustamiseks niihästi lühikesteks kui ka pikkadeks ajavahemikkudeks tõendasid samuti koertega tehtud uurimused. Kirjanduses on hästi tuntud, et kui türoksiin — kilpnäärme hormoon — kanda looma või inimese organismi, tõstab see põhilist ainevahetust pika aja jooksul. Kui pärast tingitud ärritaja (näit. valgus, heli) mõnekordset seostamist türoksiini naha alla süstimisega (koos viimasega kaasneva miljöoga) kasutada isoleeritult vaid tingitud ärritaja mõju, siis põhjustab viimane katsealustel koertel samasuguse kestva (mitmepäevase) põhilise ainevahetuse tõusu, nagu katseis türoksiini toimel. Ainevahetuse tõusu maksimumi täheldati neis katseis teisel või kolmandal päeval pärast tingitud ärritaja kasutamist, s. t. samal päeval, millal täheldati ainevahetuse tõusu ka türoksiini süstimisel. Need andmed kõnelevad kudedevahelise ainevahetuse intensiivsuse muutumisest peaju koorest lähtuvate impulsside mõjul.

Toodud näiteist nähtub, et peaju koore mõjul toimuv ainevahetuse muutumine kannab kestvaid iseloomu ja kulgeb arvatavasti närvimõju taoliselt, mis avaldab organismile pikaajalist mõju. Tekib mulje, et peaju koore mõjul justkui muutuks pikemaks ajavahemikuks organismi keemiline toonus.

Kuivõrd kõrgemal loomadel ja inimesel mistahes tingitud refleksi sooritamise viis on võtab tingimata osa peaju koor, sedavõrd võib kõnelda peaju kõrgema osakonna mõjust ka ainevahetusele. Mõistagi pole sellega kõrvaldatud kesknärvisüsteemi teiste osade mõju ainevahetuse protsessidele. Väga võimalik, et nende mõju kandub ainevahetuse innervatsiooniliste muutuste ahelikku, kus primaarset osa etendab siiski suurte poolkerade koore ärritus.

Neis nähtustes omavad kindlat tähtsust ka sisesekreetsiooni-näärmed, kuid see kiirus, mille vältel toimuvad ainevahetuse muutused, sunnib tunnistama, et gaasivahetuse tinglik-reflektorsete muutustes etendavad vahetud närvimõjud peamist osa. See kinnitab oletust vahetute närvimõjude olemasolust ainevahetusele.

Seega võimaldas Pavlovi loodud tingitud reflekside meetod asuda ka närvisüsteemi kõrgemate osade osavõtu küsimuse lahendamisele üldise ainevahetuse reguleerimisel.

Viimasel ajal ilmus palju töid (N. Popovi, A. Speranski, B. Bajandurovi, I. Fjodorovi omad), mis kinnitasid närvisüsteemi mõju keemiliste ja füüsilis-keemiliste protsesside intensiivsusele.

Võib oletada, et ainevahetuse tinglik-reflektorse töstmise puhul toimub hapendumisprotsesside ümberkorraldamine uuele tasemele. Seda oletust kinnitab rida andmeid. Nii avastas G. Vladimirov oma kaastöelistelega 1937. a., et lihaste korduva tegevuse puhul pole energia allikaks süsivesikud, vaid rasvad. Teised nõukogude füsioloogid (G. Konradi, A. Slonim, A. Ponugajeva ja O. Margolina) tegid 1935. a. kindlaks, et ainevahetus (nii hapniku tarvitamine kui ka piimhappe siirdumine verre) sõltub mitte ainult töö iseloomust ja selle intensiivsusest, vaid ka tegureist, mis mõjustavad organismi seisundit enne tööd.

Organismi kudedes hapendumisprotsesse reguleerivate ajukoore impulsside edasiandmismehhanismi uurimine näitas, et gaasivahetuse reguleerimisel (teatud tingimustes) mõjustab peaaegu koor sisesekretsiooni-näärmeid, kutsudes esile ühe või teise näärme tegevuse, mis mõjub ainevahetusele.

Kõik need andmed kõnelevad sellest, et teed, mida mööda antakse edasi ajukoore hapendumisprotsesse muutev mõju, on mitmesugused ja sõltuvad vastavate tingimatute ärritajate tegevuse mõjust. Siit järgneb, et ainevahetus, eriti aga põhiline ainevahetus, on organismi erakordselt keerukas funktsioon, mida reguleerib ajukoor niihästi vahetult kudedesse minevate närvi-impulsside abil kui ka organismi hormoonide süsteemi kaudu.

Faktid sellest, et ajukoor reguleerib hapendumisprotsesse looma- ja inimorganismis, võimaldasid siirduda soojusevahetuse ja soojusereguleerimise nähtuste analüüsimisele. Paljude loomade kallal sooritatud uurimustega on tõestatud, et peaaegu koor võib muuta organismi temperatuuri-reaktsioonide käiku väliskeskkonna temperatuuri muutumisel.

Siinkohal pole võimalik peatuda loendamatuil näiteil, mis kinnitavad, et peaaegu koor võib reguleerida ainevahetusprotsesse ajutiste seoste loomisega. Siiski on vaja osutada, et ajukoore mõjud ainevahetusele, nagu näitasid K. M. Bõkovi ja tema kaastöölised A. Slonimi, R. Oljanskaja, N. Savtšenko, K. Smirnovi, L. Issaakjani, A. Ponugajeva, ent samuti ka teiste uurijate tööd, on erakordselt mitmepalgelised ja neil on ülisuur tähtsus tervikliku organismi füsioloogias ja viimase suhetes väliskeskkonnaga.

Suur eksperimentaalne materjal, mis on kogutud kõigis neis katseis, võimaldas siirduda keerukamate suhete uurimisele, mis tekivad organismis individuaalse elu protsessis ja millel on loomulike tingitud reflekside iseloom. Need tinglik-reflektorsed mõjud seoses tingimatute mõjudega moodustavad rea komplitseeritud reflektorsed mehhanisme, närvimehhanisme, mis etendavad suurt osa füsioloogilistes protsessides ja nende kulgemise iseloomu puhul terviklikus organismis.

Gaasivahetuse reguleerimine ajukoore poolt saavutab ülima tähtsuse organismi üksikute funktsioonide keeruka vastastikuse seose protsessis ja muudab seega üksikud reflektorsed reaktsioonid keerukaks vastastikuste seoste süsteemiks. Nii on näiteks söömine, nagu tõendas Pavlovi koolkond, seedimisaparaadi kõige tugevamaks komplitseeritud reflektorseks ärritajaks. Ainevahetuse tinglik-reflektorsete muutuste võimalust seose puhul looma söötmiskatse kogu miljöoga tõendas korduvalt rida uurimusi. Sellepärast tekkis mõte uurida ainevahetusprotsesse, mis on seotud söömisaktiga.

Söömisaktile protsessina, mis määrab ära kogu mao-sooltetrakti tegevuse, omistas I. P. Pavlov ülisuurt tähtsust, kusjuures söömisakti käsitas ta tingimatute ja tingitud reflekside keeruka kombinatsioonina. Niisugusele tulemusele jõudis Pavlov oma suurepärase katsete põhjal looma pettesöötmisega.³ Nende katsetega näitas ta esmakordselt närvisüsteemi tähtsust seedimisaparaadi talitluses looma normaalsete elutingimuste puhul.

³ Looma pettesöötamise meetod seisneb selles, et söömisakt sooritatakse täielikult, kuid söök ei satu makku, kuna see kukub söögitorust (viimase läbilõikamise korral) või maost välja (lahtise metallist uurise kaudu, mis spetsiaalse operatsiooniga viiakse looma makku). T o i m e t u s.

Pavlovi õpetuse edasiarendamisel rakendati pettesöötmise meetodit, mis võimaldab laitmatu täpsusega kindlaks määrata peaaegu koore reguleeriva mõju iseloomu organismi füsioloogilistele funktsioonidele, ka ainevahetuse uurimiseks. Uurimused, mis ses suunas tehti K. M. Bõkovi laboratooriumis, näitasid, et söömisakt pole üksnes seedimisfunktsioonidele tõhusaks stiimuliks, vaid on kogu ainevahetuse virgutajaks. Nii põhjustas näiteks koera pettesöötmine lihaga ainevahetuse tõusu paljude tundide kestel (R. Oljanskaja katsed 1949. a.). Pärast pettesöötmist täheldatav gaasivahetuse tõus meenutab ainevahetuse tõusu koera tõelise söötmise puhul.

Kui pista tükk liha uurise kaudu koera makku, siis tõuseb gaasivahetus paljude tundide kestel, kuid tõus algab 3—4 tundi hiljem kui normaalse söömise puhul. Kui liita ainevahetuse näitajad, mis on saadud pettesöötisel ja toidu läbi uurise makku panemisel, siis saame summa, mis langeb ühte gaasivahetuse tõusu suuruse ja selle tõusu kõvera iseloomuga pärast tõelist söömist. Kõver, mis saadakse niisuguse summeerimise tulemusena, tõendab seda, et pärast toidu sissevõtmist teeb gaasivahetuse tõus läbi kaks faasi: reflektorse, närvifaasi (pärast pettesöötmist), ja keemilise faasi, mis on täheldatav pärast liha makku panemist. Seejuures ainevahetuse suurus, mis vastab reflektorsele faasile, moodustab ligi 60% kogu täiendavast ainevahetuse tõusust liha söömisel. Järelikult võib ainevahetuse tõusu närvifaas pärast toidu sissevõtmist oma füsioloogiliselt efektilt ületada looma organismisse mao kaudu kantud ainete keemilise aktiivsuse. Meile pole veel selged siin toimuvate nähtuste üksikasjalised teed ja nende mehhanism, kuid meile on hästi tuntud uurimistee sel alal, mille on kätte näidanud I. P. Pavlov.

Nii on tõestatud, et söömisakt loomuliku tingitud refleksina on mitte ainult stiimuliks seedimisprotsessile, mitte ainult esimeseks mehaaniliseks lüliks ainete muutmise üldises ahelikus, vaid ka tähtsaimaks signaaliks, mis muudab kogu ainevahetuse taset terves organismis.

Muutustel ainevahetuses söömisakti mõjul pole üksnes kvantitatiivne iseloom, vaid ka kvalitatiivne iseloom. Nii näitas Z. Arešev, tehes K. M. Bõkovi laboratooriumis koertega katseid, kellel kusejuha oli välja juhitud ja mao-uurise olemas, et koera pettesöötmine lihaga tõstab lämmastiku eraldumist uriini. Ja see kestab mitme tunni vältel.

Et närvi-impulsside mõjul muutuvad organismis keemilised protsessid, seda tõendavad ka samas laboratooriumis I. Kanfori poolt koertega korraldatud katsed. Ta pani tähele, et koera pettesöötmine glükoosilahusega tõstis suhkru osamäära tema veres ja suurendas energia kulu. Seega näitab toidu sissevõtmise akt ühelt poolt gaasivahetuse muutust ainevahetusprotsessi lõpptulemusena, teiselt poolt aga — ainevahetuse vahepealsete faaside (eespoolkirjeldatud katseis näiteks süsivesikute ja lämmastiku vahetuse) muutust.

A. Slonimi ja A. Makarova vaatlused (1939. a.) näitasid, et ahvide söötmine piiramatul hulgal ja toidu valiku võimaluse puhul põhjustab neil ainevahetuse kõrgema taseme kui söötisel piiratud hulga toiduga, mille andmine on ajaliselt reglementeeritud. Mõlemal korral oli ööpäevas ärasöödud toidu hulk võrdne; sel puhul looma kaal ei muutunud. Olles loomulikuks tingitud refleksiks, põhjustab toidu olemasolu ainevahetusprotsesside intensiivistumise. Selle väite tõestuseks võiks tuua N. Arhangelskaja suurepäraseid uurimused, kes avastas vastsün-

dinud lapsel gaasivahetuse tunduva tõusu, kui talle esimest korda anti ema rinda. Seega on toitmine, toidu sissevõtmise tingimused ja toiteainete olemasolu tähtsad faktorid, mis määravad ära põhilise ainevahetuse taseme organismis tervikuna.

Tähtsaid fakte on füsioloogia omandanud ka veevahetuse suhtes. K. Tšukin näitas, et pettejootmine (vesi jookseb maost uurise kaudu välja) kutsub koeral esile uriinihulga järsu vähenemise. Veri seejuures pakseneb. Antud korral signaliseerib joomisakt vee juurdetulekut organismi, mille tulemusena koed neelavad vett; toimub vee äravool vere-soontest, ja veri muutub paksemaks.

Järelikult etendab närvi-reflektoorne element suurt osa nähtustes, mis on seotud toidu sissevõtmisega; toidu saabumine looma organismi (söömisakt) on toidu kasutamise signaaliks kudede poolt ja faktoriks, mis muudab kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt keemiliste protsesside taset organismis, s. t. ainevahetuse taset.

Seega vastavalt K. M. Bõkovi õpetusele peaaegu koore reguleerivast osast siseelundite ja kudedes toimuvate protsesside suhtes, on kõik ainevahetuse reaktsioonid, mis pole seotud üksnes toitumisprotsessidega, vaid ka lihaste tegevusega, keskkonna temperatuuri- ja muude tingimuste muutusega jne., koesüsteemide talitluse siirdeid vastusena kesknärvisüsteemist tulevatele impulssidele. Nende impulsside tekkimine on omakorda seotud retseptorite ärritamisega; retseptorid võtavad ärritusi vastu nii organismi sise- kui ka väliskeskkonnast. Seega on ainevahetuse tase peaaegu koore reaktsiooniks ärritustele, mis tulevad retseptoreilt, ja neid määravad seejuures ära ajutised füsioloogilised suhted peaaegu koore, s. t. ajutised seosed.

See järeldus on kaasaegsete vaadete nurgakiviks ainevahetuse küsimustes ja valgustab ainevahetuse muutuse paljusid ebaselgeid külgi nii terve kui ka haige organismi puhul.

Seega tõi K. M. Bõkovi poolt väljatöötatud õpetus peaaegu koore reguleerivast mõjust siseelundite talitlusele ja kudedes toimuvatele protsessidele olulisi muudatusi ainevahetuse õpetusse ja kannab laialdaselt I. P. Pavlovi ideid arstiteaduse ja bioloogia praktikasse.

Pioneerorganisatsioon abiks eksamiteks valmistumisel.

A. PAAS.

Vladimir Iljitš Lenini nimeline pioneerorganisatsioon on Nõukogudema laste kommunistliku kasvatuse massiorganisatsioon ja taotleb neidsamu eesmärke, mida nõukogude kool. Sellest tulenebki pioneerorganisatsiooni peamisi ülesandeid, mis on määratletud ULKNU XI kongressi otsuses: „Pioneerorganisatsioon on kohustatud õpetajakonnale kaasa aitama kooliõpilastele sotsialistliku suhtumise sisendamisel õppimisse ja ühiskondlikult kasulikku töösse, aitama õpilastel hästi õppida, arendama neis juurdlemisvaimu, teadmishimu, visadust ja töökust, püüdu aktiivselt osa võtta koolikollektiivi elust. Pioneer peab olema kaasõpilastele eeskujuks õppimises ja distsipliinis.“

Nagu kogu koolitöös, nii ka pioneerorganisatsioonis ei saa vaadelda eksamiteks valmistumist lühiajalise kampaaniana otse eksamite eel ja eksamite perioodil. Õigesti suunatud pioneerorganisatsiooni töö taotleb kogu õppeaasta kestel õpilaspere kasvatamist nii, et õpilased püüaksid teadlikult omandada sügavaid ja kindlaid teadmisi, et neid rakendada oma kalli Nõukogude kodumaa ja rahva kasuks, kommunismi ehitamiseks meie maal. See on peamisi ülesandeid pioneerorganisatsiooni töös. Sellest tuleneb võitlus ebaausa suhtumise vastu õppetöösse mõnede õpilaste poolt, võitlus õppetöölt puudumiste ja hilinemistega, võitlus kõrge teadliku distsipliini eest, võitlus selle eest, et õpetada õpilasi õigesti õppima, äratada neis tahet uurida ja omandada sügavaid teadmisi huvitavate lahtiste pioneerikoonduste, aineringide, erialase kirjanduse lugemise jne. kaudu.

Neist kõrgeist eesmärkidest juhindudes on arendanud kogu õppeaasta kestel oma tööd Tallinna 7. Keskkooli pioneerimalev; tutvugem seepärast lähemalt selle pioneerimaleva tööga.

Bolševike partei geniaalsed juhid Lenin ja Stalin on pioneeridele, õpilastele ja meile kõigile eredaimaks eeskujuks, kuidas õppida, valmistuda teadlikult teenima töötavat rahvast ja võidelda ennastsalgavalt töötava rahva õnne eest. Seepärast omab pioneerimaleva töös keskset kohta Lenini ja Stalini elu ja tegevuse sügav tundmaõppimine. Tallinna 7. Keskkooli pioneerimalevas on sel alal tehtud suure armastusega süstemaatilist tööd vastavate vestluste kaudu pioneerisalkades, Leninile ja Stalinile pühendatud rühma- ja malevakoondustel, on koostatud kauneid ja sisukaid fotovitriine ja albumeid Lenini ja Stalini elust, valmistatud makette Razlivi telk-onnist, kus Lenin ennast varjas pärast 1917. a. juulisündmusi, siis seltsimees Stalini sünnimajakasest Goris jne. Nüüd kaunistavad need fotovitriinid ja nende all laual maketid ning albumid koos Lenini ja Stalini büsti ning loosungite ja lippudega kooli pioneerituba, tuletavad üha pioneeridele meelde suurte juhtide üllast

eeskuju. Siin pioneeritoas on seinal suur piltplakat pioneerisümboolikast, meenutades alati noortele, et punase kaelaräti kolm nurka ja pioneerimärgi lõkke kolm leeki sümboliseerivad kolme põlvkonna: kommunistide, kommunistlike noorte ja pioneeride lahutamatu ühtsust, et punane pioneerikaelarätt on osake suurest töörahva võitluslipust, et pioneerideviis kutsub väsimatult töötama ja võitlema Lenini-Stalini suurte põhimõtete eest, kommunismi ülesehitamise eest. Aukohale asetatud pioneeri pühalik tõotus tuletab pioneeridele sedasama meelde. Siin on fotovitriinid pioneeridest ja kommunistlikest noortest kangelastest, kes samuti innustavad noori õppimises ja ennastalgavas töös kodumaa hüvanguks.

Hoida kõrgel pioneeriaiu, järgida töörahva suurte juhtide eeskuju — see on peamine, mis õhkub selle pioneerimaleva tööst. Pioneerid kannavad siin alati uhkusega punast kaelarätti ja pioneerimärki; nende armastatumaks vaba-aja veetmise paigaks on pioneerituba. Sügav austus oma organisatsiooni vastu ja pioneeriülesannete õige mõistmine ongi neid peamisi teid, mille kaudu on saavutatud, et pioneerid on teistele õpilastele eeskujuks õppimises, käitumises ja distsipliinis. Olgugi et see pioneerimalev loodi alles käesoleva õppeaasta algul (varem olid koolis ainult keskkooliklassid), on pioneeriorganisatsioon kasvanud tublisti arvuliselt ja moodustab nüüd tugeva ühtse tahtega ja aktiivse võitlusavangardi oma koolis. 17 pioneeri õpib ainult hinnetele hea ja väga hea, 5 pioneeri — ainult hinnetele väga hea. Pioneerid innustavad teisi õpilasi oma eeskujuga nii õppimises kui ka distsipliinis. Pioneerid aitasid organiseerida ja võtavad ise aktiivselt osa ajaloo-, geograafia-, noorte mitšuurinlaste, vene keele ja kirjandusringi tööst. Pioneeriorganisatsioon on korraldanud vastavate aineõpetajate juhtimisel ekskursioone muuseumidesse, vabrikuisse ja tehasesse („Volta“, V. Kingissepa nim. Teraviljakombinaat, „Marat“, V. Kingissepa nim. Tselluloosi- ja Paberikombinaat), samuti ühiseid teatri- ja kinokülastusi. Kooli pioneeritoas organiseeriti õppekitsasfilmide vaatamist, kus „operaatoritena“ töötasid pioneerimaleva nõukogu liige Maire Siimon ja rühmajuht Helle Kuriks. On virgutatud õpilasi kirjanduse lugemisele; ka pioneerimaleval on väike raamatukogu, kus on aukohal jutustused Leninist ja Stalinist ja kus peale pioneeritöö erialase kirjanduse leidub selliseid raamatuid, nagu „Huvitav mehaanika“, „Noor elektrik“, „Noore tehniku käsiraamat“, „Kodumaa kaardi kohal“, „Venemaa“ jt.

Ent kõige huvitavamad on olnud siiski temaatilised pioneerikoondused, kõnelevad pioneerid ise. Näiteks organiseerisid 6. klassi pioneerid koonduse teemal „Reis Volgal“. Siin olid ülesanded pioneeride vahel jaotatud nii, et igaüks „reisib“ väikese teelõigu Volgal, jutustades selle maakoha ajaloost ja loodusest. Jutustati endisest Nižni-Novgorodist, suurest proletaarsest kirjanikust Maksim Gorkist ja praegusest autotööstuse linnast Gorkist, jutustati Uljanovskist ja Leninist, kõneldi, kuidas tšuvassid ja tatarlased elasid tsaari ja mõisnike ajal ja kuidas nad elavad nüüd sotsialismi vabal kodumaal, peatuti pikemalt kangelaslikul Stalingradil Kodusõja ja Suure Isamaasõja päevil ja jutustati kangelaslinnast tänapäeval, tuletati meelde oma kirjavahetust Stalingradi 45. kooli pioneerimalevaga, vaadati Repini maali „Burlakid“ reproduktsiooni jne., eriti aga peatuti stalinliku ajastu suurehitustel Volgal, kus näidati, et meie maal käib suurejooneline ülesehitustöö, aga imperialistid püüavad õhutada uut tapatalgut... Lõpuks vaadati

ühiselt filmi „Volga — jõgede ema“. Jah, see oli huvitav õpitu kordamine ja ka paljude uute teadmiste omandamine!

Niisuguseid maateaduslikke „matku“ õpitu kordamiseks korraldatakse pioneerorganisatsioonis eriti nüüd, viimasel õppeveerandil. Nii korraldavad 6. klassi pioneerid „Külaskäigu rahvademokraatia maade lastele“, reisisid sealjuures läbi Kesk- ja Kagu-Euroopa. 4. klassi pioneerid, kes õpivad Nõukogude Liidu geograafiat, korraldavad „matka“ rikkasse ja õitsele puhkenud Lääne-Siberisse jne.

Huvitav õpitu kordamine ja süvendamine pioneerikoondustel toimub ka teistes õppeainetes. Nii korraldati kirjanduslik viktoriin teemal „Nõukogude Eesti kirjanikud“. Eesti keele õpetaja sm. Nõmmik aitas pioneeridel valida katkeid kirjanike teostest ja pioneerikoondusel rühmanõukogu esimees Sirje Lepik kandis need katked ette. Kuulajate ülesandeks oli märkida paberilehtedele, millisest teosest on katke ja kes on selle teose autor. Võitis seekord Viive Vahesaar, kes on suur kirjandushuviline ja omab isiklikku raamatukogu. Selletaoline kirjanduslik viktoriin toimus ka 7. klassi pioneeridel teemal „Vene kirjanikud“. 6. klassis valmistas pioneer Silvi Madarsoo ajaloo alal loto. Lotokaartidel, mis koondusel jagatakse õpilastele välja, on aastaarvud. Üks pioneeridest võtab karbikesest väikese kaardikese ja nimetab sellel märgitud sündmuse. Kes esimesena ütleb õige aastaarvu, saab kaardikese enesele ja katab sellega omal kaardil vastava aastaarvu. Kes oma lotokaardi kõige enne katta jõuab, on võitja. Seda mängu armastavad õpilased väga ja koos sellega õpitakse ajaloolised daatumid sulaselgeks. Viimasel õppeveerandil korraldatakse sellise loto abil ajalooliste sündmuste daatumite õppimine ka 4. klassis.

Seltsimees Stalini geniaalsete keeleteaduslaste tööde lastepäraseks selgitamiseks korraldavad pioneerid viktoriini uutest sõnadest eesti keeles, mis on tekkinud seoses üleminekuga sotsialistlikule ühiskondlikule korrale, nagu stahaanovlane, kolhoos, brigadir jne., kusjuures selgitatakse ka sügavamalt nende sõnade sisu.

Füüsika-alaste teadmiste kordamiseks korraldavad pioneerid füüsikaõhtu, kus demonstreeritakse palju huvitavaid katseid. Sellest õhtust võtavad osa peale pioneeride ka teised õpilased.

Matemaatikas organiseerivad 7. klassi pioneerid temaatilise koonduse „Arvude vallas“. Praegu toimub selleks huvitavate ülesannete kogumine pioneeride eneste poolt. Koondusele palutakse jutustama vene ja nõukogude eesrindlikust matemaatikateadusest ja -teadlastest Tallinna Polütehnilise Instituudi õppejõud.

Suurejooneliseks kujuneb 4. õppeveerandil pioneerikoondus teemal „Stalinliku ajastu suurehitusi“, mida 6. klassi pioneerirühmal aitab ette valmistada šefluse korras 8-a klassi komsomoligrupp. Seda koondust hakati ette valmistama juba veebruarikuus. Pioneerid teevad rea makette, diagramme (näiteks selle kohta, kui palju tuleb teha mulla- ja betoonitööd, kui kaua ehitati Suessi kanalit ja kui kiiresti valmib Volga-Doni laevakanal jne.), valmistavad suure kaardi niisutusüsteemi rajamise kohta, maketi elektrifitseerimise alalt, valmistavad suure albumi, kuhu on koondatud kirjutused ja fotod, mis on pühendatud kommunismi suurehitustele jne. Need koonduse ettevalmistamise käigus valmistatud esemed jäävad väärtuslikeks õppevahendeiks koolile ka edaspidiseks.

Selliseid lastepäraseid töövõtteid, mis aitavad korrata ja kindlalt

omandada teadmisi, kasutatakse ka tavaliste pioneerikoonduste lõpul mängude osas. Pioneerirühma juht 8. klassi õpilane kommunistlik noor Evi Treeter, kes ise on võrsunud pioneerist, on eriti meister selliste mängude väljamõtlemisel ja rakendamisel. Näiteks mängitakse järgmist mängu: üks pioneer ütleb NSV Liidu jõe või järve nimetuse, teine peab ütleva samuti jõe või järve nimetuse, mis algab tähega, millega eelmine nimi lõppes jne. Samuti on kohandatud tuntud mäng „Täidan laeva“ maateaduslike teadmiste kordamiseks. Eesti kirjanduse kordamisel mängitakse nii: üks ütleb mõnest luuletusest paar rida, teised peavad ütleva, kes on luuletuse autor. Pioneerid valmistasid laumängu „Rajoonist rajooni“ (kirjeldus ilmunud ajakirjas „Pioneer“), mis aitab kergesti selgeks õppida uued maarajoonid jne.

Ühenduses temaatiliste pioneerikoondustega kõnelesime eespool mõningate õppevahendite valmistamisest pioneeride poolt ajaloo ja maateaduse alal. Bioloogiliste küsimuste käsitlemisel omab kahtlemata suurt tähtsust näitlike õppevahendite olemasolu; nende valmistamisele on pioneerid asunud täie innuga.

Kordamisperioidiks luuakse koolis õppimistuba, kus eriti need õpilased, kel kodus pole võimalik segamatult õppida, võivad edukalt õppeaineid korrata. Pioneerid on otsustanud kaasa aidata toa sisustamisel näitlike õppevahendite ja õpikutega, nad abistavad õpetajaid korrapidamisel jne.

Juba õppeaasta algul korraldasid klassijuhatajad vestlusi, kuidas koostada päevakava ja töötada kindla päevarežiimi järgi. Ka pioneerijuhtide õppusel, mis toimub regulaarselt 2 korda kuus, samuti pioneerikooli õppusel on käsitletud neid küsimusi ja pioneerid on andnud koolile tõsist abi kindla päevarežiimi juurutamisel õpilaskonnas. Nüüd, eksamite-eelsel perioodil, arutleti uuesti individuaalsete tööplaanide koostamise ja päevarežiimi küsimust. Pioneerid aga tõhustavad võitlust selle eest, et iga õpilane peaks rangelt kinni oma individuaalsest tööplaanist õppeainete kordamisel ja päevarežiimist.

Mõnedel juhtudel osutub vajalikuks vastastikune seltsimehelik abistamine. Nii puudus 5. klassis Kristi Radamaa kaks nädalat koolist haiguse tõttu. Tubli pioneer Tiina Lehola, kes ise õpib ainult neljatele ja viitele, selgitas Kristile läbivõetut ja Kristi jõudis jälle edukalt edasi. Kiira Gvosjeva puudus haiguse tõttu kolm nädalat. Kogu selle aja käis tema pinginaaber pioneer Koidu Viikholm Kiira juures kodus, näitas, mida koolis oli läbi võetud ja seletas raskemaid küsimusi. Ja kui Kiira tuli taas kooli, ei tundnud ta end sugugi mahajäänuna. Sellist seltsimehelikku abistamist rakendab pioneerimalev eriti nüüd, eksamite-eelsel perioodil. Selles koolis ei kasutata alalise šefluse meetodit, mis teeb šeflusaluse hooletuks, sest viimane harjub lootma ainult teiste abile. Laiskade õpilaste virgutamiseks hoolsale tööle mobiliseeritakse edukalt õpilaskollektiivi avalikku arvamist klassikoosolekuil, pioneerikoondustel jne. Siin on üheks tõhusaks vahendiks ka seinaleht (pioneeriorganisatsiooni ja õpilaskomitee häälekandja 1.—7. klassi õpilastele). Seinalehes kritiseeritakse teravalt laiskade õpilaste plaanitud tööd, avaldatakse karikatuure jne. Teiselt poolt aga jutustavad seinalehes eesrindlikud pioneerid, nagu Viive Vahesaar ja teised oma töökogemustest, sellest, kuidas nemad edukalt õpivad ja kordavad, kuidas nemad kasutavad ratsionaalselt aega jne. Mõnedel õpilastel, näiteks Junsil, oli kombeks õppetundi hilineda. Küll oli tal vahel kell taha

jäänud, vahel ei jõudnud jälle õigel ajal omnibusele. Pioneeriorganisatsioon tõstis küsimuse üles kogu klassikollektiivi ees, ja hilineja sai tõsise seltsimeheliku kriitika osaliseks. Nüüd polegi Juns enam kunagi hilinenud. Eksamite-eelsel perioodil aga tuleb eriti kindlustada seda, et ühtegi minutit õppetundidest ei läheks asjata kaotsi.

Pioneeriorganisatsioonis, aga ka klassikoosolekuil on peetud vestlusi tõelisest sõprusest ja seltsimehelikkusest, on toodud eeskujuks Marxi ja Engelsi, Lenini ja Stalini sõprust, meie vaprate võitlejate sõprust ja seltsimehelikkust Suure Isamaasõja rasketel päevadel. Neil vestlustel näidati, et tõeline sõprus ei seisne etteütlemises ja vihiku andmises mahakirjutamiseks, sest sellega tuuakse ainult kahju.

Tallinna 7. Keskkooli pioneerimalev on saavutanud edu pioneeritöös, võitluses kõrge õppeedukuse ja teadliku distsipliini eest eeskätt seetõttu, et kooli vanempioneerijuht sm. Aino Kuldama juhib innu ja armastusega pioneerorganisatsiooni tööd, et ta virgutab laste paremaid püüdeid ja algatusi, rakendab neid isetegevuslikule tööle. Sm. Kuldama on edukalt tööle rakendanud kommunistlikest noortest pioneerijuhtid ja nende abid. Koostöös kooli komsorgi sm. Lusmäega on organiseeritud komsomoligruppide šeflus pioneerirühmade töö üle ja kõik kooli komsomolikomitee liikmed on kinnitatud üksikute pioneerirühmade tööd abistama. Sm. Kuldama töötab käsikäes kooli direktori sm. Joršiga, õppealajuhatajatega, klassijuhatajatega ja õpetajatega. 1. õppeveerandil korraldati klassijuhatajate koosolek, kus arutati pioneeritöö küsimusi, 2. õppeveerandil esines sm. Kuldama ettekandega õppenõukogu koosolekul sellest, kuidas õpetajad peaksid abistama pioneeritööd, 3. õppeveerandil kuulati õppenõukogu koosolekul vanempioneerijuhi töö aruannet ja arutati pioneeritöö küsimusi. Kõik see on selgitanud pioneeritöö küsimusi klassijuhatajaile ja õpetajaile, mistõttu nende abi pioneerorganisatsiooni tööle on järjest suurenenud. Klassijuhatajad ja õpetajad võtavad nüüd järjekindlalt osa pioneerikoondustest, abistavad pioneere koonduste ettevalmistamisel jne. Õpetajad on jõudnud arusaamisele, et pioneerorganisatsioon on neile suureks abiks õppe- ja kasvatustöös koolis.

Nüüd, viimase õppeveerandi algul, arutles pioneerimaleva nõukogu eriti eksamiteks valmistumise küsimust ja töötas välja konkreetse plaani, mida peab pioneerorganisatsioon tegema õppeaasta edukaks lõpetamiseks. Plaanis pööratakse suurt tähelepanu ka õpilaste puhkuse, sportliku tegevuse, ekskursioonide ja jalutuskäikude küsimusele, sellele, et pingeline eksamiteks valmistumine peab käima käsikäes organiseeritud puhkusega. Seda plaani arutati õppenõukogu koosolekul ja kooskõlastati kooli üldise õppe- ja kasvatustöö plaaniga. Selline süstemaatiline, ühine ja kooskõlastatud tegevus pioneerorganisatsiooni, komsomoliorganisatsiooni ja õpetajaskonna vahel tagab kahtlemata Tallinna 7. Keskkooli pioneerimaleva tööle edu ka eksamite-eelsel perioodil ja eksamite aegu. Sellist tööd tuleb soovitada igale koolile.

Kordamisest NSV Liidu Konstitutsiooni õpetamisel.

S. VAPPER.

UK(b)P Keskkomitee otsused ideoloogilistes küsimustes on nõukogude koolile programmisteks dokumentideks õppe- ja kasvatustöö taseme tõstmisel, suunates ja abistades ka konstitutsiooniõpetajaid nende vastutusrikkas töös. NSV Liidu Konstitutsiooni õpetamisel on väga suur lähtsus õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel ja nende ettevalmistamisel nõukogude kodaniku kohustuste ning ülesannete leadlikuks ja edukaks täitmiseks praktilises elus.

Selle tähtsa aine õpetamisel ei tohi piirduda konstitutsiooni üksikute paragrahvide kommenteerimisega, nagu võisime täheldada mõni aeg tagasi paljudes meie vabariigi koolides, vaid siin tuleb oskuslikult kasutada mitmesuguseid võtteid.

Konstitutsioonitundide elustamiseks on tarvis kasutada dokumente: dekreete, seadusi ja määrusi ning ilukirjandust nii möödunud aegade iseloomustamiseks kui ka nõukogude ajastu põhjalikuks tundmaõppimiseks. Selleks tuleb õpetajal juba õppeaasta algul õpilastele kätte näidata kirjandus klassiväliseks lugemiseks, et vastava teema õppimisel õpilased oleksid juba tuttavad ilukirjanduse ja ajakirjanduse teatavate materjalidega.

Ekskursioone nõukogude asutustesse ja tööstusettevõtetesse peaks nii organiseerima, et iga 7. klass oleks käinud ekskursioonil küla- või rajooninõukogus, sovhoosis, masina-traktorijaamas, tehases, vabrikus või elektrijaamas. Kõik need teadmised ja muljed, mis on saadud ekskursioonidelt, osutavad suurt abi Nõukogude riigi põhiseaduse mõistmisel.

Konstitutsiooni õpetamise mitmekesistamiseks on kasulik anda õpilastele koduseid kirjandeid. Paremad kirjandid on soovitatav klassis ette lugeda. Kirjandite teemad võiksid olla näiteks järgmised: „NSV Liidu rahvaste sõprus“, „NSV Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik“, „Sotsialismimaa naised“, „NSV Liidu valimisõigus“, „Töö NSV Liidus on au, kuulsuse ja sanjarlikkuse asi“, „Sotsialistliku kodumaa kaitsmine on iga nõukogude kodaniku püha kohus“ jne.

Koduste kirjandite praktika on näidanud, et see töövorm annab silmapaistvaid tulemusi, kuid nõuab head ettevalmistust. On tähtis, et õpetaja jälgiks tähelepanelikult ja suunaks õpilaste loovat aktiivsust, osutaks individuaalset abi õpilaste huvide ja kalduvuste kohaselt ning loomulikult parandaks ja hindaks töid õigeaegselt.

Suurt emotsionaalset mõju avaldavad õpilastele temaatilised õhtud-konverentsid. Neid on kergem seal organiseerida, kus on seitsmendad paralleelklassid. Õhtute teemadeks võiksid olla: „Au Lenini-Stalini parteile, kes viib meid kommunismi hiilgavaile kõrgustele“, „Meie kodumaa õitseng Stalinliku Konstitutsiooni päikese all“, „Nõu-

kogude patriotism kui nõukogude ühiskonna põhilisi edasiviivaid jõude" jne. Neil õhtuil on otstarbekohane, et õpilased esineksid 3—4 lühikese, kuid hästi ettevalmistatud sisuka ettekandega, ja pärast seda järgneksid vastavad deklamatsioonid, laulud, väikesed katkendid ilukirjandusest jne. Võib ka nii, et pärast 1—2 sõnavõttu järgneb kunstiline osa. Neil puhkudel on kohane kaunistada ruumid vastavate piltide, fotomontaažide, plakatitega jne.

Tähtsaks õppevahendiks, eriti kordamisel, on õpilaste poolt valmistatud albumid konstitutsiooni programmi mitmesugustel teemadel. Need teemad võiksid olla: „Töö NSV Liidus“, „Nõukogude armee — rahvaste vabastaja“, „Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon“, „Kommunismi hiigelehitused“, „Au sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu, rahvaste sõpruse, vennluse maa!“ jne.

On parem, kui lapsed rühmituvad albumite valmistamiseks vastavalt oma kalduvusele, kuid see vabatahtlikkus ei tohi muuta õpilaste tööd stiihiliseks. Tuleb taotleda, et õpilased valmistaksid teadlikult neid näitlikke õppevahendeid. Õpetajal on vaja kontrollida, missuguseid pilte, lühikesi katkendeid, arvulisi andmeid jne. õpilased koguvad, kuidas nad kavatsevad teema lahti mõtestada, et vajaduse korral osutada neile asjatundlikku abi.

On teada, et kordamisel on asendamatu koht kindlate teadmiste omandamisel. Läbivõetud materjali on tarvis korrata järjekindlalt, seepärast olgu koduste ülesannete hulgas ka kordamisküsimused varem õpitud teemadest. Korrata tuleb muidugi programmi põhilisi küsimusi. On otstarbekohane, kui need kordamisele tulevad teemad planeeritakse nii, et nad oma sisu poolest on seotud tunnis käsitlemisele tuleva uue ainega.

Näiteks teema „Õigus tööle NSV Liidus“ käsitlemisel on otstarbekohane korrata tähtsamaid küsimusi teemast „NSV Liidu ühiskondlik korraldus“. Teema „NSV Liidu riiklik korraldus“ õppimisel on vaja õpilastele meelde tuletada, missugustel printsiipidel on loodud Nõukogude Liit. Valimissüsteemi õppimise puhul on kohane korrata NSV Liidu Konstitutsiooni §§ 122 ja 123 ning vastavad paragrahvid Eesti NSV Konstitutsioonist. Käsitledes nõukogude kodanike püha kohustust — sõjaväeteenistust NSV Liidu relvastatud jõudude ridades, pole üleliigne korrata NSV Liidu Konstitutsiooni § 14 punkt „g“, § 18-b, § 49 punkt „i“, § 60 punkt „f“ ja Eesti NSV Konstitutsioonist vastavad paragrahvid. Teema „Vapp, lipp, pealinn“ läbivõtmisel tuuetatagu meelde, et igal liiduvabariigil on oma vapp, lipp ja pealinn.

Niisugusel kordamisel (seoses uue materjali õppimisega) süvenevad ja laienevad õpilaste teadmised. Kuid igasugune kordamine ja kodune ülesanne nõuab vajalikku eeltööd klassis. Et korrata teemat, mis on õpitud paar kuud tagasi, tuleb õpetajal klassis täpselt ära näidata, mida on tarvis korrata õpperaamatust või teistest raamatutest, konstitutsiooni tekstist jne. Vahel on otstarbekohane anda õpilastele mõni küsimus või põhiseisukoht, millele nad koduse töö ajal osutaksid erilist tähelepanu. Seda nõuet on igal õpetajal igas klassis vaja meeles pidada — see õpetab õpilasi koondama oma tähelepanu kõige tähtsamale.

Spetsiaalsed kordamistunnid on kõige õigem pühendada kursuse üldistamise teemadele. Niisuguse kordamise protsessis süvenevad õpilaste teadvuses kursuse põhilised mõisted, tähtsamad kausaalsed seo-

sed. Konstitutsiooni programmi kohaselt on kordamiseks ette nähtud 4 tundi. Nendes tundides võiks üldistavat kordamist organiseerida näiteks järgmiste teemade alusel: „NSV Liidu ühiskondlik korraldus“, „Sotsialistliku ühiskonna poliitilis-moraalne ühtsus“ ja „Nõukogude demokraatia kui kõrgemat tüüpi demokraatia“.

Asudes teema „NSV Liidu ühiskondlik korraldus“ kordamisele, tuleb õpetajal selgesti ja ilmekalt esile tuua mõte, et võiduka Oktoobrirevolutsiooni tulemusena kaotasid ekspluataatorlikud klassid poliitilise võimu, kuid säilitasid algul veel teatavad positsioonid majanduselusel. Selle küsimuse kohta leiab õpetaja vastavat materjali seltsimees Stalini kõnest NSV Liidu Konstitutsiooni projekti kohta VIII erakorralisel nõukogude kongressil.

Sotsialistliku majandussüsteemi võit tähendas ekspluataatorlike klasside likvideerimist — Nõukogudemaa industrialiseerimise tulemusena tööstuses ja põllumajanduse kollektiviseerimise tulemusena ka põllumajanduses. Seltsimees Stalin hindab kollektiviseerimist sügava revolutsioonilise pöördena, mis võrdub oma tagajärgedelt Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooniga. Partei ajaloo lühikursuse XI peatükist õpetaja leiab materjali põllumajanduse kollektiviseerimise kohta.

Sel puhul on tingimata tarvis toonitada, et ka Nõukogude Eesti talurahvas on astunud stalinliku kolhoosikorra teele ja sammub käikäes töölisklassiga võidukalt kommunismi poole. Praegu on meie vabariigis üle 92% töötavast talurahvast ühinenud kolhoosidesse, aga mõnedes rajoonides on see protsent veelgi kõrgem. Nii on Hiiumaa rajoonis kollektiviseeritud 99,1%, Valga rajoonis 98,5% ja Paide rajoonis 97% töötavate talupoegade majandeist.

Sotsialismi võidu tulemusena kogu rindel muutus põhjalikult ka Nõukogudemaa ühiskondlike klasside struktuur. 1939. a. rahvaloenduse andmeil oli Nõukogude Liidus töölisi 32,2%, teenistujaid 17,5%, kolhoosnikuid ja koopereeritud käsitöölisi 46,9%, üksiktalupoegi ja mittekoopereeritud käsitöölisi 2,6% ning muid 0,8%. Niisugune põhjalik klassikoosseisu muutus kindlustas töölisklassi ja taluraha liitu ja Nõukogude kodumaa rahvaste murdmatut sõprust.

Sootu erinev oli tsaari-Venemaa klassistruktuur. Nii oli tsaari-Venemaal 1913. a. andmeil töölisi ja teenistujaid 16,7%, talupoegi (ilma kulakuteta) 65,1%, kodanlasi ja aadlikke 15,9% (nende hulgas 12,3% kulakuid), muid 2,3%.

NSV Liidu töölisklass ületas arvuliselt juba 1936. a. 2,5 korda enne-revolutsioonilise Venemaa proletariaadi. Kuid asi pole üksnes arvulises vahes. Nõukogudemaa töölisklass muutus ka kvalitatiivselt. NSV Liidu töölisklassi nimetatakse meil koolides tihti veel proletariaadiks, kuid see pole õige. Partei ajaloo lühikursuses öeldakse selle küsimuse kohta: „Ta pole enam proletariaat selle sõna otseses, vana mõistes. Nõukogude Liidu proletariaat, kelle käes on riigivõim, on muutunud täiesti uueks klassiks. Ta on muutunud ekspluateerimisest vabastatud töölisklassiks, kes hävitas kapitalistliku majandussüsteemi ja pani kehtima tootmisvahendite sotsialistliku omanduse, s. o. muutus niisuguseks töölisklassiks, millist veel pole näinud inimkonna ajalugu.“ (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, Tallinn, 1946, lk. 337.)

On tarvis tuua näiteid meie töölisklassi parimate esindajate tööst ja tegevusest. Väga kasulik on jutustada kohalike stahaanovlaste

tööst. Ka kolhoositalurahva ja intelligentsi kohta tuleb tuua vastavaid näiteid.

Loomulikult tuleb sel puhul rõhutada sotsialistliku formatsiooni iseloomujooni, milleks on: tootmisvahendite ja -riistade sotsialistlik omandus, sotsialistliku majanduse arendamine kindla riikliku plaani alusel, vastuolude puudumine tootmise ühiskondliku iseloomu ja toodetud varade kasutamise iseloomu vahel, kriiside võimaluse puudumine sotsialistlikus majandussüsteemis, ekspluataatorlike klasside puudumine, sotsialismi printsipi „igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi“ elluviimine.

Nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalse ühtsuse teema tekitab paljudele õpetajatele suuri raskusi, seetõttu peatume pisut rohkem sellel teemal.

Poliitilis-moraalne ühtsus on meie nõukogude sotsialistliku ühiskonna põhiliseks iseärasuseks. Ta väljendub kõikide nõukogude inimeste huvide, vaadete, eesmärkide ühtsuses, nende ühinemises Nõukogude valitsuse ja kommunistliku partei ümber, suure juhi ja õpetaja seltsimees Stalini ümber. See tähendab, et kogu meie maa töörahva moraalsete printsipiide aluseks on teadlik ja üksmeelne töö nõukogude ühiskonna kasuks, kindel tahe võitluseks kommunistliku ühiskonna ülesehitamiseks. Nõukogude rahva poliitilis-moraalne ühtsus on Lenini-Stalini partei suurim saavutus, meie partei sihikindla organiseerimise ja kasvatustöö tulemus. Bolševike partei on kogu oma ajaloo vältel võidelnud meie rahva poliitilis-moraalse ühtsuse loomise eest, nähes selle ühtsuse alust kõigepealt tööliklassi ridade ühtsuses. Partei tark poliitika talurahva suhtes tagas tööliste ja talurahva murdmatu liidu tööliklassi juhtimisel.

Võitluses mõisnike ja kapitalistide ikke vastu ühines linna ja maa töörahvas, millega oli pandud alus ühiskonna tulevasele poliitilis-moraalsele ühtsusele. Võit aadli ja kodanluse üle lõi tingimused ajaloos seninähtamatu poliitilise ja moraalise ühtsuse kujunemiseks ja see jõud suutis vastu panna sisemistele ja välistele vaenlastele Kodusõja ja välismaise interventsiooni aastail.

Rahuliku sotsialistliku ülesehitustöö aastail võitles Lenini-Stalini partei kogu nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalse ühtsuse edasiarendamise ja kindlustamise eest. Selleks oli tarvis luua ühtne sotsialistlik majandus, hävitada ekspluataatorlikud elemendid ja likvideerida tingimused, mis tekitavad inimese ekspluateerimist teise inimese poolt. Ainult sotsialismi täielik võit tagas kogu nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalse ühtsuse.

Majanduselu põhjalike muutuste alusel toimusidki tõsised muudatused nõukogude ühiskonna klassistruktuuris. Sotsialistlik ühiskond on täiesti uus, ajaloos ennenähtamatu ekspluataatoriteta ühiskond, mis koosneb võrdõiguslikest töötajast: töölistest, talupoegadest ja intelligentsist, kellel on ühised huvid ja ühine eesmärk — üles ehitada kommunism meie maal. Sotsialismi täieliku võidu alusel tõusis nõukogude rahva poliitilis-moraalne ühtsus uuele, kõrgemale astmele.

Kapitalistlik ühiskond, tuginedes tootmisvahendite eraomandusele, jagab ühiskonna kaheks vastandlikuks leeriks — tootmisvahendite omanikeks, kapitalistideks ja ainult tööjõu omanikeks, proletaarlasteks. Et mitte nälga surra, peavad proletaarlased oma tööjõudu kapitalistidele müüma, peavad laskma end ekspluateerida. Siit võrsubki

kodanliku ühiskonna lepitamatu huvide vastuolu, mispärast kapitalismi puhul ei saa juttugi olla ühiskonna poliitilis-moraalsest ühtsusest.

Kapitalistliku ühiskonna iseloomustamisel tuleb näidata töötava rahva rasket elu nii linnas kui maal. Selleks kasutame marksismileninismi klassikute teoseist õpilastele arusaadavaid katkendeid, näit. katkendit V. I. Lenini tööst „Töölispartei ja talurahvas“: „Talupoeg langes kerjuse elutasemeni: ta elas lojustega ühes ruumis, riieus räbalaisse, toituis maltsast... Talupojad nälgisid krooniliselt ja üha sagedamini korduvate ikalduste ajal suri neid kümnete tuhandete kaupa nälga ja taudidesse.“ (V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., Tallinn, 1950, lk. 379.)

Nende V. I. Lenini sõnade illustreerimiseks kasutame ilukirjandusest näit. Nekrassovi, Saltõkov-Štšedrini, Eduard Vilde jt. kirjanike teoseid. Võimaluse korral on vaja kasutada ka kohalikku materjali, kuid kohalikud andmed peavad olema täpsed, iseloomustavad, mitte aga juhuslikud. Kõrvuti sellega on tarvis näidata, kuidas praegu elab meie maal kolhoositalurahvas. Sel puhul rõhutame, et kolhoosidesse ühinenud talurahvas on vaba kapitalistliku ühiskonna talurahva viletsusest ja sammub oma loova tööga kommunismi võidu poole. Muidugi esitame jällegi konkreetseid näiteid.

Nõukogudemaa tööliklass on täiesti muutunud. Tal on kõrgelt arenenud ühiskondliku kohuse tunne. Müürisepp Štšeglov (Komsomoltskist Amuuri ääres) räägib: „Mul on isegi välja kujunenud niisugune reegel: kui algan uut tööd, mõtlen alati, kas läheb see kasuks meie nõukogude ülesehitusele. Selle reegluga ma mõõdan iga oma tegu.“

Nõukogude inimesed tunnevad suurt rahuldust sellest, et nad toovad kasu oma kodumaale. Geoloog V. Jarmoljuk kirjutab: „Meile, geoloogidele, pole suuremat õnne, kui õnn avastada uusi leiukohti. On ju nii, et iga niisugune avastus teeb Nõukogude riigi veel rikkamaks, veel tugevamaks.“

Nikolai Rossiiski, Aleksander Tšutkih, Kati Proos, Karl Isak ja paljud teised, igaüks omal alal, tugevdavad loova tööga Nõukogude riiki. Nii rahulikus ülesehitustöös kui ka raskeil sõjapäevil töötavad ja võitlevad nõukogude inimesed üksmeelselt ja ennastalgavalt.

Vaprad panfiilovlased ja noored krasnodonlased, Kovpaki partisanid ja sangarliku Leningradi töölised — kõik nad on sotsialistliku ühiskonna poolt kasvatatud ja karastatud inimesed, kes Nõukogude kodumaa huve pidasid kõrgemaks isiklikest huvidest. Niisuguseid näiteid on palju, neid tuleb aga osata õigesti välja valida, et mitte näidetega tundi üle kuhjata. Need näited äratavad õpilastes suurt uhkustunnet oma sotsialistliku kodumaa üle, kus töötav inimene on ümbritsetud tähelepanu ning lugupidamisega, ja kasvatavad neis tulist viha kõikide töörahva vaenlaste vastu.

Kolmanda kordamistunni ülesandeks on süvendada ja laiendada õpilastes arusaamist kodanliku ja sotsialistliku demokraatia määratu suurest erinevusest, sellest, et sotsialistlik demokraatia on sootu uut tüüpi demokraatia.

Tunni lahtimõtestamiseks on tarvis kasutada materjale NSV Liidu kodanike põhiõigustest ja kohustustest, valimissüsteemist, kõrgemate ja kohalike võimuorganite organiseerimise demokraatlikust printsiibist ja NSV Liidu kohtuorganite demokraatlikust iseloomust (loomu-

likult seoses Eesti NSV Konstitutsiooniga). Punase niidina peab tundi läbima mõte, et kodanlikes riikides väljakuulutatud vabadused muutuvad proletariaadi suhtes tühjaks sõnakõlksuks, kuid Stalinlik Konstitutsioon "... ei piirdu kodanike formaalsete õiguste fikseerimisega, vaid kannab raskuse keskpunkti nende õiguste garanteerimise küsimusele, nende õiguste teostamise abinõude küsimusele" (J. Stalin, NSV Liidu Konstitutsiooni projektist, Tallinn, 1946, lk. 17).

Kui õpetaja märgib, et Georgia osariigis Ameerika Ühendriikides valiti 1944. a. keegi Walter George senaatoriks hääle arvuga, mis moodustab vähem kui 8% elanikkonnast, Louisiana osariigis keegi Ellender ainult 3% elanikkonna poolt, siis saab õpilastele selgeks, et need „väljavalitud“ on osariikide kapitalistide, mitte aga rahvahulkade esindajad. „Parlamentarismi kogemused Prantsusmaal ja Ameerikas on ilmselt näidanud, et üldise valimisõiguse tulemusena sündinud väliselt demokraatlik võim osutub tegelikult tõelisele demokraatialle üpris kaugeks ning võõraks koalitsiooniks finantskapitaliga. Prantsusmaal, sellel kodanliku demokraatia maal, valib saadikuid kogu rahvas, ministreid paneb aga ametisse Lyoni pank. Valimised on Ameerikas üldised, kuid võimul on miljardär Rockefelleri kanupoisid.“ (J. Stalin, Teosed, 4. köide, Tallinn, 1948, lk. 35.)

Kodanlik-demokraatlikes riikides tehakse kõik suurte monopolistide rikastamiseks, kuid töötavad rahvahulgad on jäetud saatuse hoolde. Ainult 1949. a. hävitati Ameerika Ühendriikides 210 miljonit tosinat mune, 1360 tuhat tonni kartuleid, kusjuures iga 50 kg kartulite hävitamiseks riik kulutas ära 2 dollarit.

Ametliku statistika andmeil ei oma 76% Ameerika Ühendriikide elanikest vajalikku elatusmiinimumi. Prantsusmaal oli juba 1948. a. reaalne tööpalk kahekordselt vähenenud, võrreldes ennesõjaaegsete aastatega. Käesoleva aasta algul said Inglismaa elanikud kaardi järgi 113 g liha nädalas, nüüd ainult 100 g. Leiba saavad nad päevas 230 g, kuid valitsus kavatseb veel kärpida sedagi väikest normi.

Praegu fašiseerub ühiskondlik ja poliitiline elu Ameerika Ühendriikides üha enam, mistõttu needki poliitilised õigused, mis olid omal ajal välja kuulutatud, tallatakse imperialistide poolt jalge allä. Nii Ameerikas nagu muudeski kapitalismimaades töötab riigimasin ainult kapitalituisade huvide. Valimissüsteem, kohus, poliitilised vabadused — kõik on suunatud töörahva vastu, demokraatlike ühiskonna-tegelaste ja eeskätt kommunistliku partei vastu. Kohtuliku arvetee-õiendamise näitena ühiskonna progressiivsete jõudude kallal võiks tuua kurikuulsa protsessi Ameerika Ühendriikide Kommunistliku Partei 11 liidri üle, mis kestis üheksa kuud ja lõppes 21. oktoobril 1949. a. „Tunnistajaina“ olid sel protsessil spioonid, provokaatorid ja müüdavad äraandjad. Nii ei häbenenud katoliku kiriku palgaline agitaator Herbert Filbrin tunnistamast (ta töötab kohakaaslusel föderaal-ses juurdusbüroos), et ta oli saadetud kommunistlikku parteisse juurdusbüroo ülemuse poolt. Protsessil soosis kohtunik Medina süstemaatiliselt 13 spiooni-„tunnistajat“, suhtudes samas aga küüniliselt kaitse tunnistajaisse, kohtualustesse ja kaitsjaisse. Niisugustes tingimustes lõppes protsess kõigi 11 kommunistliku partei liidri süüdimõistmisega. Medina, selle häbiväärse protsessi kohtunik, ja prokurör tegutsesid tegelikult president Trumani juhtnööride järgi, sest prokurör teatas avalikult: „President Truman osutas mulle täielikku

toetust..." Inglise okupatsioonivõimude kohus Saksamaa Kommunistliku Partei juhi Max Reimani üle, kodanluse provokatsioonid Prantsuse Kommunistliku Partei vastu, Kreeka patriootide lõpmatud piinamised — niisugune on kurikuulsa kodanliku demokraatia tõeline nägu.

NSV Liidu kodanike õigustest ja kohustustest kõneldes on vaja peatuda eriti ilmekail, tüüpilistel näidetest.

Selles kordamistunnis käsitleme ka demokraatliku tsentralismi printsiipi, mille alusel on üles ehitatud Nõukogude riigiorganid, toonitades, et kohalikud nõukogud on riigivõimu organid, erinedes ka selles suhtes põhjalikult nn. kohaliku omavalitsuse organeist kapitalistlikes riikides ja tsaari-Venemaal.

Kõik kohalikud nõukogud täidavad meie maal riigivõimu funktsioone, kindlustavad riikliku korra kaitset, juhivad kohalikku majanduselu ja kultuurilist ülesehitustööd, määravad kindlaks kohaliku eelarve jne. H. Leberechti jutustuses „Valgus Koordis“ on selgesti näidatud, kuidas lihtne talupoeg näeb juba külavolinikus nõukogude võimu esindajat.

Seoses Eesti NSV rajoniseerimisega on eriti tähtis näidata uut kohalike nõukogude lüli meie vabariigi tingimustes maal. Õpilased peavad tundma rajooninõukogu, tema täitevkomiteed ja rajooninõukogu alalisi komisjone. Nad peavad teadma, missugusesse rajooni täitevkomitee osakonda tuleb pöörduda ühe või teise küsimuse lahendamiseks ja samuti tundma alaliste komisjonide tööd. Alalised komisjonid on olnud initsiaatoriteks ja organisaatoriteks üritustes, mis on muutunud massilisteks ühiskondlikeks liikumisteks. Suure Isamaasõja aastail organiseerisid näit. linna- ja külanõukogude alalised komisjonid vabatahtlikke korjandusi lennukite ja tankide ehitamiseks.

Kapitalistlike maade kohaliku omavalitsuse töö iseloomustuseks võiks tuua õpilastele järgmise näite: 1936. a. ületas võlg New Yorgi linna eelarves 300 dollarit iga elaniku kohta. New Yorgi munitsipaliteet jäi nii vaeseks, et tal polnud võimalik anda eksploatatsiooni uut veevärki. Munitsipaliteedil ei leidunud isegi niipalju raha, et osta maateaduse ja ajaloo kaarte uuele tehnilisele koolile. See võis juhtuda ainult sellepärast, et $\frac{9}{10}$ New Yorgi linna majandusest kuulub mitte munitsipaliteedile, vaid eraomanikele. Uksikud kapitalistid ja nende ühtumid on linna transpordi, hotellide, elektri jaamade jne. peremehed. Nendest sõltub tegelikult linna elu. Nad võivad jätta linna elanikud veeta, valgustuseeta, lubada või keelata ruume, mida vajavad ühiskondlikud organisatsioonid koosolekute ja muude ürituste korraldamiseks jne.

Rõhutades Stalinliku Konstitutsiooni ülisuuri põhimõtteid erinevusi kapitalistlike riikide konstitutsioonidega võrreldes, näidates sotsialistliku ühiskonnakorra määratud eeliseid kapitalistliku korra ees, muutub NSV Liidu Konstitutsiooni õpetamine nõukogude noorsoo kommunistliku kasvatuses tõhusaks vahendiks, aitab kasvatada meie noortest tuliseid nõukogude patrioote, kes on piiriltust ustavad oma sotsialistlikule kodumaale, Lenini-Stalini parteile.

Повторение по русскому языку в XI классе.

В. ЛИЙВ, учительница русского языка 1-ой средней школы гор. Хаапсалу.

Важно не только хорошее изложение учебного материала, но и его дальнейшее закрепление. Повторение — это процесс закрепления знаний. Оно составляет необходимую и обязательную часть общего сложного процесса усвоения учащимися учебного материала. Значение повторения постоянно подчеркивали классики педагогической науки. Овладеть знаниями учащиеся могут только в процессе длительной работы над учебным материалом, при постоянном возвращении к ранее пройденному, при постоянном повторении материала и непрерывных упражнениях теоретического и практического характера. Повторение нельзя рассматривать как повторное изучение материала или механическое припоминание его. Самая продуктивность повторения может быть обеспечена только хорошим первоначальным изучением материала. Если материал пройден поспешно, не осмыслен и не отчетливо понят учащимися, не закреплен в достаточной мере при первом изучении, — тормозится как дальнейшее продвижение по курсу, так и последующее повторение.

Всякое повторение — это движение вперед; оно должно всегда включать элемент новизны. Новая постановка вопросов, новая перегруппировка материала, новые данные науки, новые упражнения — все это привлекает внимание и интерес учащихся, пробуждает их активность и тем самым обеспечивает эффективность повторения.

Для успешного проведения повторения необходима система. Повторение должно входить органической частью в самую методику преподавания. Недостатки в твердости знаний учеников объясняются тем, что преподаватели не систематически обращаются к пройденному, не повторяют, не обобщают пройденного. Повторение в основном производится следующими путями:

1. Поурочное повторение производится в начале (при проверке домашнего задания) и в конце каждого урока (при обобщении сообщенных на уроке знаний).

2. Повторение тематическое имеет место по прохождении каждого раздела грамматики и литературы. Этому уделяется иногда целый урок. При самом повторении нужно не только восстановить то, что ученики знают, но и несколько углубить пройденную тему — ввести новое в старые знания.

3. Повторение по прохождении целого отдела требует иногда 2—3 часа. Здесь мы имеем в виду повторение части грамматического курса (напр. «Сложноподчиненное предложение») или творчества писателя (напр. «Поэзия Маяковского»).

4. Итоговое повторение в конце четверти. При этом хорошо заранее продиктовать вопросы, по которым будет проводиться повторение.

5. Итоговое повторение в конце года (в последней четверти). В школьной практике имеет место больше всего эта последняя форма повторения. Однако все ступени повторения следует проводить систематически, тогда ученики не будут так легко забывать пройденного, а в конце учебного года не трудно будет все собрать и обобщить.

Как же организовать повторение по русскому языку в XI классе эстонской средней школы в конце учебного года?

Программный материал по русскому языку для VIII—XI классов средней школы Эстонской ССР группируется в учебной программе по двум разделам:

I. Развитие речи и навыки самостоятельного пользования книгой.

II. Грамматика, стилистика и правописание.

Параллельно с занятиями по русскому языку изучается курс русской литературы, и на уроках литературного чтения должен усваиваться программный материал и выполняться требования по развитию речи.

В гениальных трудах товарища Сталина по языкознанию ясно указана роль словарного состава и грамматики в языке «... грамматический строй языка и его основной словарный фонд составляют основу языка, сущность его специфики». Следовательно, грамматика и лексика должны являться ведущими разделами при обучении русскому языку в нерусской школе. Работы И. В. Сталина по вопросам языкознания имеют самое ближайшее, непосредственное отношение к работе нашей советской школы. В работах И. В. Сталина показано исключительно большое значение грамматики в языке. Поэтому грамматика должна стать основой основ при изучении русского языка в школе. Руководствуясь учением И. В. Сталина о языке, необходимо исходить в занятиях по русскому языку из равноправности и взаимосвязи морфологии и синтаксиса.

Углубленное изучение синтаксиса невозможно без знания морфологии. Так, например, при изучении способов выражения членов предложения следует связывать синтаксический анализ с морфологическим. Для усвоения основ русской грамматики, орфографии и пунктуации, а также для умения применять знания в своей устной и письменной речи, следует проводить разнообразные тренировочные упражнения.

Подбираемый материал должен быть насыщен изучаемыми орфограммами, выбирать рекомендуется связные тексты из художественной литературы. В нашем Советском государстве язык является могучим орудием борьбы за коммунизм. При выборе текстов и примеров следует учитывать задачи идейно-политического воспитания. Ценными являются тексты, которые показывают могущество и величие нашей родины, героизм советских людей во время Великой Отечественной войны и пафос труда в научной, общественной и хозяйственной жизни советского народа.

Грамматический разбор имеет исключительно большое значение для сознательного усвоения грамматики и овладения навыками письма. При грамматическом разборе следует добиваться понимания учащимися зависимости одного члена предложения от другого, умения правильно ставить вопросы, которые устанавливают связь слов в предложении. При разборе, который имеет в виду повторение того или другого раздела, задачи разбора расширяются. Так, напр., в XI кл. после синтаксического разбора предложения следует пере-

ходить к морфологическому разбору. Например, дается для разбора предложение из ром. Н. Островского «Как закалялась сталь» (учебник Трифонова XI кл., стр. 243): «Жизнь дается человеку один раз, и прожить ее надо так, чтобы не было мучительно больно за бесцельно прожитые годы, чтобы не жег позор за подленькое и мелочное прошлое...» При разборе сначала указывается, что это предложение сложное, состоит из двух сочиненных при помощи союза «и» предложений. Первое — «Жизнь дается человеку один раз», второе — «и прожить ее надо так». Второе из них имеет два однородных подчиненных предложения. Вопрос: прожить ее надо как? Первое — «чтобы не было мучительно больно за бесцельно прожитые годы», второе — «и чтобы не жег позор за подленькое и мелочное прошлое». Оба предложения придаточные образа действия. После того, как разобраны типы этих предложений, разбирается какое-нибудь простое предложение, входящее в состав сложного, по частям предложения и, наконец, по частям речи.

В период повторения большое значение имеет наглядность. Грамматические таблицы и схемы в этом случае незаменимы, они позволяют провести повторение гораздо скорее.

Прекрасные результаты дает работа с заменой: действительного оборота страдательным, личных предложений — безличными, сложных — простыми, простых — сложными, прямой речи — косвенной. Целесообразны также специальные комбинированные упражнения, одновременно на закрепление и синтаксиса с пунктуацией, и морфологии с орфографией.

Изложенные выше замечания следует учитывать при планировании заключительного тематического повторения грамматики в XI кл. в последней четверти. Это повторение можно примерно разбить на следующие темы:

1. Простое предложение. Особое внимание следует обратить на различные типы простого предложения, на различные типы выражения сказуемого в личных и безличных предложениях; вместе с этой темой из морфологии повторяется глагол.

2. Сложно-сочиненное предложение. Вместе с тем повторяются однородные члены, а по морфологии — имя существительное.

3. Сложно-подчиненное предложение. При этом повторяется система простого предложения (выражение главных и второстепенных членов предложения), по морфологии — имя прилагательное, причастие, наречие, деепричастие.

4. Прямая и косвенная речь. Кроме того повторяются обращение, служебные слова.

Каждая из синтаксических тем повторяется с непременным включением грамматического разбора. Знания по фонетике и словообразованию закрепляются в продолжении всего года в процессе грамматического разбора. При грамматическом разборе главное внимание следует обратить на слабо усвоенные, большие места, но тем не менее повторение проводить систематично и последовательно, не допуская скачков от одной темы к другой.

В ходе заключительного повторения выясняются недочеты в знаниях отдельных учащихся и путем индивидуальных заданий они ликвидируются.

Изучение русского языка проводится и на уроках грамматики, и на уроках литературного чтения. Между тем и другим должна

существовать тесная связь. Связь между грамматикой и литературным чтением становится особенно тесной в работе по развитию речи, ибо объяснение значения слов опирается на морфологический анализ их. С изучением словарного состава языка связана семантика. Семантизация, раскрытие смысла, выяснение значения слова — это первый и важнейший этап работы над каждым новым словом, подлежащим активному усвоению на уроках. И. В. Сталин говорит: «Семантика (семасиология) является одной из важных частей языкознания. Смысловая сторона слов и выражений имеет серьезное значение в деле изучения языка.» Особенно на уроках литературного чтения следует по строго выдержанной системе проводить словарную работу с учащимися и систематически заниматься повторением словаря. Некоторые учителя ошибочно полагают, что накопление запаса русских слов может происходить самотеком в процессе чтения и грамматических упражнений. Эта установка неправильна. Словарная работа является ключом к овладению русским языком учащимися в нерусских школах.

Так как повторение должно пронизывать все этапы работы учителя, то его нужно организовывать в самом процессе литературного чтения следующим образом:

На каждом уроке по литературе преподаватель должен широко пользоваться умением обобщать материал и сопоставлять новый материал со старым, изученным прежде. Сопоставлять можно, напр., по признаку тематическому. Так тема гражданской войны проведена Н. Островским в романе «Как закалялась сталь» и Маяковским в «Окнах Роста» и поэме «150 000 000». Можно сопоставлять образы-типы по сходству и контрасту — героические образы Павла Корчагина и героев «Молодой Гвардии». Сопоставления должны быть систематизированы и продуманы учителем.

На всяком этапе занятий по литературе надо создавать интерес и внимание к работе, надо пользоваться, где возможно, приемом наглядности (портреты, картины, схемы) и установлением связи между отдельными фактами. Запоминанию содержания произведения способствует составление письменного плана, краткого конспекта. Хорошо составлять план коллективно и записывать его на доске. В этом случае при повторении отдельные факты и эпизоды произведения ассоциируются со зрительными заголовками и лучше сохраняются в памяти. Прием коллективного составления схем и графиков может быть успешно использован при характеристике персонажей произведений. Работу над закреплением знаний следует вести на всем протяжении литературных занятий. Так необходимо повторение после изучения творчества каждого писателя. В этом заключительном повторении следует давать ученикам вопросы, которые помогли бы им подытожить и повторить все, что они узнали о писателе. И, наконец, повторение должно неизбежно завершить годичный курс, где систематизируется изученный материал по известной тематике. Вот примерные темы для XI кл. эстонской школы:

Маяковский: 1) Образ Ленина в творчестве Маяковского. 2) Патриотизм в поэзии Маяковского.

Н. Островский: 1) Образ советского молодого человека в творчестве Н. Островского. 2) Героические поступки Павла Корчагина.

А. Фадеев: Советская молодежь в изображении Фадеева.

Изучая образы героев советской литературы (Павла Корчагина, молодогвардейцев) необходимо подчеркивать их типичность для со-

ветской эпохи. При изучении характера героя следует возможно ярче раскрыть этот образ и показать, как в нем воплощаются героические черты советской эпохи.

Завершающим моментом изучения литературного образа является партийная оценка его с точки зрения советского человека. Так в отношении Павла Корчагина можно системой вопросов раскрыть его основные черты: понимание им своего долга, как служения революции и Советской Родине; его самоотверженная служба в рядах Красной Армии; находчивость и решительность; непреклонная воля и упорство в достижении целей; истинное чувство дружбы и товарищества; скромность и общительность в обращении с людьми.

Большевистская целеустремленность, высокий советский патриотизм героев Н. Островского и А. Фадеева делают эти образы могучим средством идейно-политического воспитания учащихся.

Изучение русского языка должно убедить учащихся в величии и мощи русского языка и содействовать воспитанию учащихся в духе советского патриотизма.

Kooliaed õppe-kasvatustöö teenistuses.

A. REIGO,

Kurenurme Seitsmeklassilise Kooli direktor.

Bioloogilistel teadmistel on tähtis koht nõukogude noorsoo kommunistliku maailmavaate kasvatamisel, samuti on need teadmised hädavajalikud edukaks tööks meie sotsialistlikus põllumajanduses. Seepärast peab nõukogude kool pühendama tõsist tähelepanu bioloogiliste küsimuste käsitlemisele.

Seitsmeklassilises koolis käsitletakse bioloogilisi küsimusi botaanikas ja zooloogias. Selle töö aluseks on mitsuurinlik õpetus, loov nõukogude darvinism. Mitsuurinliku bioloogia põhimõistete käsitus tugineb faktilistele materjalidele kui ka teoreetilistele kokkuvõtetele, mille ulatus on fikseeritud kehtivas õppeprogrammis.

Kurenurme Seitsmeklassilises Koolis on taotletud olemasolevate võimaluste ärakasutamisega luua bioloogiliste küsimuste käsitlemisele niisugune baas, mis soodustaks püstitatud eesmärkide saavutamist, aitaks mõista mitsuurinlikku õpetust kui sotsialistliku põllumajanduse arenemise teoreetilist alust, süvendaks õpilastes dialektilis-materialistlikku maailmavaadet. Selleks baasiks on kooliaed.

Kurenurme kooliaia sisuline kujundamine on teostatud peamiselt viimase viie aasta jooksul kooli pedagoogilise kaadri poolt, kuna vastavate eriteadlaste puudumine meie kooli piirkonnas ei ole võimaldanud kasutada abi väljastpoolt. Aastaid kestnud töö tulemusena on praegu Kurenurme kooliaial järgmised osad: iluaed madalate piirdehekkide, ilupõõsaste ja lillepeenardega, väike park kiviktaimla, geograafilise väljaku ja tiigiga, vana ja uus puuvilja- ja marjaaed ning õppe-katseaed.

Aiaosade sisustamisel on lähtunud esmajoones loodusõpetuse resp. botaanika õpetamise vajadustest. 1950. aasta suvel oli kooliaias üle saja puu- ja põõsaliigi, samapalju lilli ja õppe-katseaias üle kahe-saja peenralapi mitmesuguste kultuuridega. Kooliaia välispiirideks on kuuse- ja läätspuu-hekid, osa läänepoolset pargiäärt piiravad nulud. Mängumuru ja muid siseosi piiravateks hekkideks on sarapuu, põõsasläätspuu, lumimari, läikiv tuhkpuu, elupuu, liguster, põõsasene-las, pihlenelas, magesõstar, maran ja lihtõiene sirel. Iluaias on järg-misi puid-põõsaid: liht- ja suureõiene jasmiin, valge- ja täidisõiene sirel, ühe-emakane kukekannusene ja sarlakpunane viirpuu, äädika-puu, Thunbergi kukerpuu, kuldsõstar, deutsia, hortensia, ebaküdoonia, sabiina kadakas, kääbusküpress, sajakoorne, karedakoorne saja-koorne, püramiidne elupuu ja kibuvits-roosid. Siia on paigutatud eri peenardele suvililled, püsikud ja sibullilled.

Väikeses pargis ja tiigi ümbruses on pajude kollektsioon punasest leinapajust kuni korvpajuni, kokku 10 liiki. Siin õitseb ungari sirel, taamal paistab punane kontpuu, teeäärsete pärnadega kõrvu seisavad sirged kased. Pargis on künnapuid ja jalakaid, tammi, vahtraid, saar-vahtraid, saari, pihlakaid, kastaneid, äädika- ja korgipuid, eivorni-seid papeleid ja hõbepapeleid, millele lisanduvad okaspuudest torkiv kuusk, torkiv hõbekuusk, Engelmanni kuusk, ebatsuuga, mägimänd, harilik mänd ja nulud. Põõsaid on vähe — pargi nurgas toomingas, teises tatari ja harilik kuslapuu, viirpuud, tuhkpuu. Pargi keskel on geograafiline väljak murupeenrase ilmakaarestiku, koordinaadistiku, maateljenäitaja ja muude vajalike seadeldistega. Samast algab astanguline kiviktaimla, madaldudes tiigi suunas. Kiviktaimlas oli eelmisel suvel üle 70 eri liigi taimi.

Puuvilja-marjaaias, nii uues kui vanas, on praegu üle saja õuna-puu, ligemale samapalju marjapõõsaid, aga ka mõnevõrra kirsi- ja ploompuid. Eelmise aasta kevadel sai kool Räpina Aiandustehniku-miit õunapuid, sealhulgas ka mitšuurinlikke sorte, mis on kasvatatud selle kooli tuntud mitšuurinlase sm. A. Vaigla poolt Mitšurinskist pärinevaist seemneist. Istutamistööd ja aiale lipptara (uus viljapuuaed on 1,2 ha suur) tegid õpilased ja õpetajad.

Liigirohke on kooli õppe-katseaed. Siin kujundati 1950. a. suvel järgmised osakonnad:

1. Sordivõrdluskatsete osakond: a) põllukultuurid, kokku 24 katselappi: 12 sorti otra, 5 sorti maisi, 3 sorti tšiinat, 1 sort nuuti, 1 sort hirssi; b) kaunviljad, kokku 10 katselappi: tšiina, her-nes, aeduba, nuut, sojauba; c) kõrvitsalised ja maavitsalised, kokku 15 katselappi: arbuusid, melonid, kõrvitsad, kartulid, maapirn, kem-frei, tomatid.

2. Külvi võrdluskatsete osakond: a) põllukultuurid, kokku 24 katselappi: 2 suvinisu-, kaera-, odra- ja tatrastorti, külvatud kolmel tähtajal — 15. aprillil, 25. aprillil ja 20. mail 1950; b) köögi-viljad, kokku 28 katselappi: kevadise ja sügise külvi võrdlus 6 eri kultuuriga, kevadkülv eri tähtaegadel 7 eri kultuuriga.

3. Kollektsioonide osakond: a) ravim- ja maitseainete taimed, kokku 14 katselappi, neist üheaastasi 5 ja mitmeaastasi 9 liiki; b) kiviktaimla, kokku 70 katselappi; c) heintaimed, tehnilised ja silokultuurid, kokku 25 katselappi, neist heintaimi 10, tehnilisi kultuure 10 ja silokultuure 5 liiki.

4. Süstemaatika osakond: eostaimi, liilialisi, ristõielisi, korvõielisi, tulikalisi ja liblikõielisi, kokku 36 katselappi.

5. Taimelava, kus kasvatati taimi ja viinamarju.

6. Eriliste katsete osakond: a) katse valgusstaadiumi selgitamiseks spinati ja rediseaga — 4 katselapil; b) sibula ja küüslaugu väetamine kaalisoola ja kainiidiga — 6 katselapil; c) tatra täiendav tolmutanine — 3 katselapil; d) rabarberite osakond — 21 katselapil.

Koolikursuses on omistatud tähtis osa akad. V. R. Viljamsi õpetuse põhialustele, seetõttu on vaja luua praktilised võimalused kooliaias selle küsimuse selgitamiseks. Käsiteldavas õppe-katseaias ei ole kõik vajalikud osakonnad loodud, mitmed neist vajavad laiendamist. See toimub maa-ala arvel, millele kaks aastat tagasi külvati pinnase struktuuri ja viljakuse taastamiseks ristiku-timuti segu. Heinavälja-külvikorda ei olnud möödunud aastal korrapäraselt sisse viidud õppe-katseaeda seetõttu, et eelmiste aastate katselappe arvuliselt ja pindalalt tunduvalt laiendati. Heinavälja-külvikordade sisse-seadmine kooliaia praktikasse on aga tingimata vajalik, kuna vastasel korral ootavad pettumused, põhjustatuna mulla struktuuri ja viljakuse langusest. Oluline on seegi, et õpilased tutvuvad siin nõukogude agrotehnika eesrindlike saavutustega, mille rakendamine kolhooside tootmispraktikasse on edasilükkamatu ülesanne. Kurenurme Seitsmeklassilise Kooli õppe-katseaias praeguses ulatuses teostub heinavälja-külvikordade sisseviimine järgmistes osakondades: a) köögiviljade osakonnas ja b) põldtaimede osakonnas. Vastavalt sellele reorganiseeritakse loomulikult ka senised sordi ja külvivõrdluskatsete osakonnad köögivilja ja põllukultuuride eraldamise teel eri osakondadesse. Niiviisi korraldatud osakonnad jäävad pikemaks ajaks samale maatükile. Uue osakonnana maakooli oludest tingituna luuakse õppe-katseaeda söödakultuuride külvikordade osakond viie väljaga, kus toimub ka silotaimede kasvatamine. Kõigis osakondades jagunevad väljad vastavalt kooli klassidele, arvestades õppeprogrammi nõudeid vastavas klassis. Kuigi 7. klassis ei käsitleta botaanikat, ei jää selle klassi õpilased kõrvale tööst aias ja nende osakonnaks kujuneb esmajoones söödakultuuride külvikordade osakond, mis on lahutamatu seotud zooloogia kursuse osaga „Põllumajanduslikud loomad“.

Suvisel koolivaheajal moodustatud viieliikmelised õpilasgrupid töötasid aias regulaarselt kaks korda nädalas õpetajate juhtimisel. Teistel päevadel tegid vajalikke töid kooli- ja internaaditeenijad. Õpilased suhtusid oma ülesannetesse täie tõsidusega, sooritasid vajalikke hooldamistöid ja märkisid vaatlustulemused päevikusse. Tööde kohta kooliaias peeti vihikut järgmise vormi järgi:

Kuupäev	Töö kirjeldus	Töötundide arv	Osavõtjad (klass, arv)	Tööjuhataja	Märkused
10. V 50.	külvamine katse-lappidele	2	V ja VI, 19	A. Reigo	konsulteeris agr. J. Kõiv

Õppe-katseaia vaatlused ja katsed kanti erivihikusse töid juhatanud õpetaja korraldusel. Vaatluste ja katsete vihikut peeti järgmise vormi kohaselt:

Vasak pool.

Jrk. nr.	Kultuuri nimetus, sort, päritolu	Katse eesmärk ja täitjad	Katselapi nr. ja suurus (m ²)	Pinnase ettevalmistus	Väetised	Külviise ettevalmistus ja külviivis	Külviaeg	Tõusmete ilmumise aeg
1.	kaer „Jõgeva Koidukaer“, Antsla Põllumajandustehnikumist	külviaja mõju, õpil. J. Kähr ja J. Zilmer	1, 2	sügis-künd	L 30.04.	puhas-tatud, reaskülv	15.04	28.04
			8, 2		S/K 10.05.		25.04	9.05
			15, 2		L 11.05. S/K 20.05.		20.05	2.06
					L 04.06. S/K 15.06.			

Parem pool.

Istikute istutamise aeg	Õitsemise algus	Saagi koristamise aeg, saagi kaal, suurus	Kogu saagi kaal katselapilt	Arvestus 1 ha kohta	Märkused
—	10.06	—	0,62 kg	31 ts	kõrre
—	28.06	—	0,58 kg	29 ts	pikkus
—	10.07	—	0,32 kg	16 ts	1,4 m

Sügiseste koristustöödega seoses valmistati mitmeid eksponaate talviseks koolitööks ja varuti piisavalt näitlikku materjali katseteks. Õppe-katseaia materjali käsitletakse kõigis klassides, alates 1. klassist. Õppe-katseaia materjalide kõrval leiavad kasutamist ka aia muist osadest saadud taimed, puuksad jne. Samuti andis kooliaed hulgaliselt mitmekesist materjali klassiväliseks tööks noorte naturalistidega.

Kurenurme kooliaias oli mullu märkimisväärseid katseid redise ja spinati valgusstaadiumi selgitamise katse. Selle katse puhul avati taimed iga päev kell 8.00, kaeti vastavalt kell 18.00 ja kell 20.00. Katse tulemused olid huvitavad: kui kontroll-lappidel redis ja spinat läksid putke ja õitsesid, siis katselappide taimed olid leherikkad ja värsked. Nii kasvasid reguleeritud päevapikkuse puhul redised keskmiselt rusikasuuruseks, kuna kontroll-lappidel olid redised tunduvalt väiksemad. Kontroll-lapil kasvaval spinatil olid paarkümmend lehte, spinat õitses, tema vars puitus; katselapil moodustasid aga spinati lehed suure lihava roseti, milles oli paarsada lehte. Õnnestunud katse näitas õpilastele lühikese päeva mõju mõnede taimede, nagu näit, spinati ja redise kasvule, viitas aga ka võimalikule teele nimetatud köögiviljade saagi tõstmiseks. Samuti õnnestus kaaliväetise andmise katse sibulale ja küüslaugule, mida tehti pidevalt suve jooksul kord nädalas. Tulemuseks olid katselappidel suured sibulad

ja küüslaugud, kuna kontroll-lappid, mida ei väetatud kaaliga, olid sibulad ja küüslaugud tunduvalt väiksemad.

Kui 1949. aasta oktoobri viimastel päevadel teostati köögiviljade sügiskülv, siis, arvestades pinnast (raske savi, sügavus kuni 10 m), ennustasid ümbruse elanikud katse täielikku nurjumist. Suvel kasvasid kõrvuti peenardel sügisel ja kevadel külvatud samad köögiviljad. Sügisel külvatud köögiviljad olid kesksüvel silmanähtavalt paremad, ka saagi kaalumised ja mõõtmised kinnitasid köögiviljade sügiskülvi otstarbekohasust.

Kurenurme kooli kogemused kinnitavad igal sammul kooliaia hindamatut tähtsust ideoloogilise ja töökasvatuse seisukohalt. Suureks veaks osutub õpilaskollektiivi selline rakendamine, kus õpilastel pole selge sooritatava töö eesmärk, kui neil puuduvad elementaarsed teoreetilised teadmised ja tööjuhataja ei suuda vajalikke katseid õnnestunult teostada.

Teoreetiliste põhiteadmiste andmine, mis on vajalikud ühe või teise töö sooritamisel kooliaias, ei tarvitse alati toimuda enne seda õppetundi, vaid neid küsimusi võib lühidalt käsitleda ka enne töö algust, tõstes sellega laste huvi ja uurimishimu. Töö eesmärk tuleb samuti selgitada enne tööd, kui seda pole tehtud juba varem seoses õppetunniga talvel või klassivälise töö raamides. Mis puutub õpetaja ossa töö juhatajana, siis siin kehtib täielikult tõe nakatavast eeskujust. Alles siis, kui õpetaja ise tööd tunneb, kui tema käes kõik õnnestub, kui tal on kuldsed käed, nagu kõneleb Makarenko, tõmbab ta õpilased õhinal kaasa, saavutab edu oma töös.

Kooliaias õppetundide andmisel (alates 1. klassist) saame õpilastele näidata loodusnähtuste omavahelist seost ja nende nähtuste vastastikust tingitust, vastastikust sõltuvust. Õpilaste küsimused, et millest oleneb naaberpeenral kasvavate taimede lopsakus, mispärast kontrollpeenral redis ja spinat õitsevad, kuid reguleeritud päevapikuse puhul samad taimed ei õitse jne., viitavad laste harjumusele otsida põhjuslikke seoseid. Konkreetsete faktide vaatlemisel veenduvad lapsed selles, et igal nähtusel on oma loomulikud põhjused, et looduses puudub üleloomulikkus, puuduvad imed. Kooliaia puude, põõsaste ja rohttaimede, tiigi ja selle elanike vaatlemisel ja nendega tutvumisel veenduvad lapsed looduse eluvormide ülisuures mitmekesisuses, omandavad sügavama arusaamise taimede ja loomade kohanemisest elutingimustega jne.

Kurenurme kooliaed ei jäänud möödunud aastal õpilastele ainsaks töö- ja õppimiskohaks. Katseid kunstväetistega tehti ka Kurenurme kolhoosi nisu- ja kaerapõllul, kokku 16 katselapil à 1 aar. Katsetel kasutati superfosfaati, kaalisoola, ammoonium- ja tsüülsalpeetrit ning nende segusid. Selle kõrval teostati ka mulla happelisuse määramist taimede kaudu, mis viimast iseloomustavad (kobruleht, hapuoblikas).

Töö süvendas veelgi kooli sidet ümbrusega, näidates ühtlasi õpilastele koolis omandatud teoreetiliste teadmiste ja oskuste ning vilumuste suurt tähtsust tegelikus elus, kolhoosipõldudel ja -aedades.

Õiget nõukogulikku kasvatust ei saa kujutella mittetöökasvatuseks, kasvatuses peab töö olema üheks kõige põhilisemaks elemendiks, ütleb Makarenko. Vaatluste ja katsete tegemisel kooliaias seostub orgaaniliselt vaimne töö füüsilise tööga. Oskuse ja harjumuse kõrval kavakindlalt, kindlate eesmärkide taotlemiseks töötada, tut-

vunevad õpilased nüüdisaegse tootmise ja tehnikaga alustega nõukogude põllumajanduses, omandavad rea vajalikke oskusi ja vilumusi. Kurenurme kooli õpilased ja õpetajad ei põlga „musta tööd“. Meie kooli kollektiiv püüab omandada osavaid käsi töö kaudu kooliaias, õppevahendite valmistamisel jne. On jõutud läheneda sellele eesmärgile, et keeld osa võtta tööst või vastutava ülesande täitmisest tundub kollektiivi liikmete enamikule raske karistusena. Üldist meelehead tundis koolipere sellest, et seos kooliaia ja kolhoosipõldude vahel on muutunud eluliseks, tihedaks, mille üheks tõenduseks oli 1950. aasta suvel kooliaias toimunud endise Linnamäe valla kolhooside esimeeste ja brigadiride tootmisnõupidamine, kus lektoreina esinesid agronoomid ja Kurenurme kooli õpetajad. Tootmisnõupidamisest osavõtjad tutvunesid kooliaias arvukate taimede ja katsete korraldamisega. Ühisest arutlusest ammutasid osavõtjad mitmekesiseid teadmisi tegelikuks tööks kolhoosis suurte saakide saamise eesmärgil. Suvel peatusid paljud kolhoosnikud kooliaias, silmitsesid etikette ja viiteplakateid, vaadeldes lopsakaid kultuure ja kuulates aias viibiva õppejõu seletusi. Nii osutas kooliaed hinnatavat abi ka kolhoositalurahvale.

Talv katkestas töö kooliaias. Aga looduskalendrile pakub kooliaed materjali kogu talveks. Talvisel perioodil kandus töö kooli elavnurka, kus tehti kõik vajalikud katsed, mis loodusõpetuse programmis ette nähtud. Töö elavnurgas on noortele naturalistidele südame lähedane. Taimmaterjaliks on siin toalilled, katsete tegemiseks — seemned ja mugulad oma aiast. Märtsikuus kasvasid pottides kartulikasvad, teostus klassiväliselt katsetamine toitesooladega ja taimede vegetatiivne paljundamine.

Märtsipäikene purustas külmasüdame. Seoses sellega toimus tööde plaanistamine eelolevaks suveks. Märtsikuus olid käsil järgmised ülesanded: 1) aiaosade kujundamine: a) kehtivas õppeprogrammis fikseeritud ülesannete täitmiseks, alates I klassist, b) mitmesuguste katsete tegemiseks suurte saakide saamiseks, c) katseteks mitšuurinlike meetodite rakendamiseks; 2) etikettimine: a) kasutatud etikettide korrastamine, b) uute valmistamine; 3) taimmaterjali ettevalmistus: a) külvide teostamine kastides, b) külvilavasse; 4) seemnete ettevalmistus: a) vajaliku seemnevaru hankimine ja olemasoleva korraldamine; b) külvise ettevalmistamine; 5) tööriistad: a) olemasoleva inventari remont, b) täiendamine ostu ja isevalmistamise teel; 6) väetisained: a) vajalike kunstväetiste muretsemine, b) põlevkivituha varumine; 7) tööde teostamise plaanistamine: a) klasside kaupa seoses õppetundidega, b) klassivälise tööna; 8) suvise töökorra kindlaksmääramine.

Eelmärgitud plaanistusülesanded on omakorda seotud bioloogiliste õppevahendite valmistamisega. Kogu töö on kooli üldise töö lahutamatuks osaks, on sellega tihedasti põimitud.

Õppides tehtud vigadest, eeskujuks võttes parimaid koole kooliaias ja püüdes tõsta kollektiivi teadmisi bioloogias, taotlevad Kurenurme kooli õpilased ja õpetajad paremaid töötulemusi oma väikeses kooliaias, et koostöös põllumajanduse praktikute, ümbruskonna kolhoosnikutega rakendada oma nooruslik jõud ja teadmised Nõukogude kodumaa hüvanguks.

Neid katseid tehti mullu kooliaedades.

400 g kartulikoori andis sügisel 10 kg toredaid mugulaid Võru III MTK katseaias .

Arbuusi ja kõrvitsa hübriidid Võru Keskkooli katseaias (ülal).

Päevalilled-hilglased Võru I MTK katseaias (vasakul).

Zoologia standardõpikust ja bioloogiliste probleemide käsitlemisest keskkooli zooloogias.

V. VOORE.

Nõukogude teadus on sõjajärgseil aastail hoogsalt edasi liikunud. Sellest kõnelevad ilmekat keelt vabad teaduslikud diskussioonid filosoofia, bioloogia, füsioloogia ja keeleteaduse küsimustes. Sellest annab tunnistust Stalini preemiate määramine väljapaistvate teaduslike avastuste ja kunstisaavutuste eest, tootmise tehnoloogia olulise täiustamise eest.

Kõigel sellel on ja peabki olema otsene tähendus nõukogude koolile, sest õppekasvatustöö nõukogude koolis tugineb nõukogude teaduse tippsaavutustele. Seepärast tuleb õpetajail ennast pidevalt täiendada, et mitte maha jääda nõukogude teaduse hoogsast arengust. Niisama tuleb vastavail asutustel ja isikutel hoolitseda selle eest, et õpikud ja muud õppevahendid seisaksid kaasaja nõukogude teaduse tasemel. Paraku näeme aga, et õpikud ei suuda alati igas küsimuses sammu pidada nõukogude teaduse saavutustega, nagu peame konstateerima ka allpoolkäsitletava zoologiaõpiku puhul.

Nõukogude koolile aetas uued tõsised ülesanded möödunud aasta 28. juunist kuni 4. juulini toimunud NSV Liidu Teaduste Akadeemia ja NSV Liidu Arstiteaduste Akadeemia ühine sessioon, mis oli pühendatud I. P. Pavlovi füsioloogiaõpetuse probleemidele.

Sessioon näitas I. P. Pavlovi teadusliku pärandi hindamatut tähtsust nõukogude füsioloogia edasiarendamisele ja kriitiseeris teravalt üksikuid teadlasi, kes olid libisenud kõrvale õigelt pavlovlikult teelt.

Sellega seoses tuleb revideerimisele võtta rida seisukohti ka kooli bioloogiakursuses, kus on vaja ümber orienteeruda mitte üksi inimese anatoomias ja füsioloogias, vaid ka zooloogias ning darvinismi alustes (vt. näit. prof. N. Iljini artiklit „I. Pavlovi õpetus on anatoomia ja füsioloogia õpetuse aluseks“, Nõukogude Õpetaja nr. 43, 1950.).

Zoologia õpetamine keskkoolis võimaldab ette valmistada rea probleemide mõistmist inimese anatoomias ja füsioloogias ning darvinismi alustes vanemates klassides. Seepärast tuleb meil zoologia õpetamisel 5.—7. klassis silmas pidada mõningaid põhiküsimusi, mis aitavad õigesti mõista Pavlovi teaduslikku pärandit järgnevate õppeaastate bioloogiakursuses.

Nimetatud sessiooni töötulemuste valguses tuleb ilmsiks, et zoologia käsitlemisel keskkoolis ei tehtud senini juttu refleksidest — loomafüsioloogia põhimõistest, millela on võimatu materialistlikult seletada loomade kõrgemat närvitegevust. Kõrgema närvitegevuse all mõistiski I. P. Pavlov tingitud reflekside kujunemist, mis tekivad loomadel väga aktiivse seosena organismi ja keskkonna vahel.

Zoologia õpetamisel on vaja panna alus tingimatute ja tingitud reflekside mõistmiseks Pavlovi õpetuse valguses, sest ei saa ju uurida närvisüsteemi, uurimata viimase põhifunktsioone. Selleks peame tundma ainevahetuse kui iga organismi põhitunnuse olemust, peame tundma organismis toimuvaid füsioloogilisi protsesse. Zoologiakursuse käsitlemisel tuleb, arvestades õpilaste taset, esile tõsta närvi-

süsteemi määravat tähtsust nii organismi individuaalses elus kui tema ajaloolise arenemise protsessis. Üksikuid loomarühmi võrreldes rõhutatagu närvisüsteemi keerukamaks muutumist seoses looma organisatsiooni üha keerukamaks muutumisega. Iga looma käsitlemisel tuleb välja tõsta seda, kuidas seoses organismi ikka keerukama käitumisega, tema ikka keerukama reageerimisega väliskeskkonna teguritele (s. t. ikka komplitseeritumate tingitud ja tingimatute refleksidega) muutub keerukamaks aju ja kogu närvisüsteemi ehitus.

Silmas pidades ülalmainitud tuleks zooloogia õpetamisel rõhutada seda, et õpilastel peab olema selge ainevahetuse olemus, et senisest palju enam tuleb välja tõsta närvisüsteemi kui looma organismi ja teda ümbritsevate välistingimuste vahelise seose teostaja tähtsust.

Vaatleme alljärgnevalt, kuidas mitšuurinliku bioloogia ja Pavlovi õpetuse põhi- alused on käsitletud zooloogia standardõpikus (V. Šalajev ja N. Rõkov, Zooloogia VI—VII klassile, Tallinn, 1950). Ühtlasi analüüsime õpiku peatükkide ja teemade kaupa eestikeelse tõlke ebatäpsusi (kuivõrd need on segavad teksti mõistmisel) ning terminoloogia ebaühtlust, ka originaalis esinevaid teaduslikke vääratusi, vaadeldes samaaegselt ka seda, mida tuleks teha üksikute küsimuste käsitlemise parandamiseks.

Teemas „Loomariigi muutumine minevikus“ räägitakse möödunud aegade loomade kivistunud jäänustest, mille järgi tehakse järeldus loomade muutmise aegade vältel. Seda küsimust oleks võinud rohkem illustreerida näidetega taimeriigist, mis on õpilastele enam tuttav. Samuti oleks pidanud mainima, et orgaaniline maailm muutub ka tänapäeval, et mitšuurinlikust bioloogiast juhindudes muudavad nõukogude inimesed teadlikult ja plaanipäraselt oma kodumaa loodust.

I peatükis („Uldine tutvumine looma organismi ja ta elutingimustega“) pole arvestatud seda, et õpilased ei tea veel peaaegu midagi looma organismi füsioloogilistest protsessidest, kuid on tuttavad taime eluliste funktsioonidega. Toetudes taimefüsioloogiale tuleks siin peatüki lõpus eri küsimusena käsitleda ainevahetuse probleemi.

Kõigepealt, olles meenutanud orgaanilise aine tekkimist taimes, fikseerime seda, et taimed on loomariigile toidu- ja energia-allikaks (seda oleks soovitav kinnistada töövihikus skeemiga). Edasi rõhutame, et ainevahetus seisneb kahe protsessi ranges ühtsuses: *assimilatsioon*is, kus väliskeskkonnast vastuvõetud ained muunduvad organismi enda elavaineks, ja *dissimilatsioon*is, mille puhul vastuvõetud ained lakkamatult lagunduvad ja seejuures vabanev potentsiaalne energia muutub selle energia teistlaadseiks avaldusteks, nagu soojuseks, mehaaniliseks energiaks, elektriks jne., tagades organismi elutegevust.

Enne, kui edasi minna raamatu uue peatüki juurde, märgime järgmist:

I. P. Pavlov osutab kindlasti sellele, et looma elu ei saa mõista väljaspool neid seoseid, mis ühendavad seda alaliselt muutuvate elutingimustega. Pavlov lõi *närvisüsteemi teooria*, s. t. õpetuse sellest, et kesknärvisüsteem mõjutab sügavalt kudesid ning elundeid, reguleerides ühtlasi ainevahetust. Kesknärvisüsteemi reguleeriva mõju iseloom ning intensiivsus kindlustavadki organismi kohanemist ühes või teises olukorras, millesse ta võib sattuda.

Mida keerukam on organism, seda mitmekesisem on tema seos teda ümbritseva keskkonnaga. Seda seost teostab närvisüsteem koos meeleeelundite-retseptoritega, mis on ajaloolise arengu, fülogeneesi vältel omandanud võime reageerida ka pisimale ärritusele.

Närvisüsteem, olles vahendajaks organismi ja teda ümbritseva keskkonna vahel ja omades juhtivat osa organismi kohanemises muutuvate olustingimustega, on hulk- raksetel loomadel jõudnud kõrgele arenemisastmele. Ainuraksetel ja alamatel hulk- raksetel loomadel toimub vastastikune seos keskkonnaga vee-keskkonna kaudu (need loomad elavad vees!), millesse nad eritavad oma ainevahetuse lagunemissaadused.

Alamatel loomadel, kellel puudub närvisüsteem, võtab ärritused vastu mistahes

kehaosa. Käsitledes järgmises peatükis „Algloomad“ amööbi, konstateerime, kuidas amöüb mõnest mittesöödavast terakesest „ükskõikselts“ inööda voolab. On aga tege- mist ripslooma, vetika või bakteriga, sirutab amöüb kulendid selle ümber ja seedib ta lõpuks ära. Selline amööbi erinev „käitumine“ seletubki asjaoluga, et infusoor või bakter, eritades vette oma ainevahetuse lagunemissaadusi, ärritab keemiliselt amööbi ja kutsub temas esile reaktsiooni, antud juhtumil toidupala haaramise.

Amööbi käsitlemisel ilmnebki õpikus füsioloogiliste mõistete selgitamise puudu- likkus. Siin öeldakse (lk. 36), et „... toit seedib, hiljem imendub ja muutub proto- plasmaks“. Seda tuleks täpsustada, selgitades mõistet toitaine muundumisest amööbi elavaks protoplasmaks. (Siin on ka tõlge ebatäpne!)

Peatükis „Ainuõssed“ pole küllaldaselt määratud valgustatud hüdra kehaehituse ja eluavalduste vastavust tema elutingimustega, eriti seoses tema paikse eluviisiga. Käsitledes hüdra närvisüsteemi, peaks andma ka joonise tema hajusast närvisüsteemi ja rõhutama seda, et niisugune närvisüsteem reageerib ärritustele ühtlaselt, et puuduvad kohalikud vastused ärritusele — reageerib kogu organism. Hüdra selline närvisüsteem on muidugi seoses ta eluviisiga vee-keskkonnas, kus keskkonna tegu- rid mõjustavad organismi igast küljest enam-vähem ühtlaselt.

Meduusi puhul oleks õpetlik mainida lisaks seda, et võrreldes hüdraga võib meduu- sil täheldada närvirakkude kontsentreerumist kummiku serval: on tekkinud algelised retseptorid (valgustundlikud rakud), ka tasakaalupõiekesed.

Usside hulgas (peatükk „Ussid“) leiame loomi juba kaheküljelise sümmeetriaga, kellel on eristunud keha ees- ja tagaots, parem ja vasak kehapool. Selline keha- organisatsiooni diferentseerumine on tihedas seoses vastavate talitluste, looma käi- tumise diferentseerumisega. Looma kõhupool nagu võltis endale roomamise ning toidu haaramise ülesande, selgmise poole peamiseks ülesandeks on aga looma kaits- mine. Keha eesotsa on koondunud retseptorid, mis võimaldavad roomaval organismil õigeaegselt tajuda ohtu, ebasoodsaid füüsilis-keemilisi mõjusid, toidu olemasolu jne.

Seega avab kaheküljeline sümmeetria tee kesknärvisüsteemi arenemiseks ja selle eesmise osa väljakujunemiseks peaaegu, protsess, mis etendas loomade ajaloolises progresseerumises määratu suurt osa.

Nii näemegi ussidel (välja arvatud parasiitsed vormid, kellel seoses eluviisiga on toimunud rida lihtsustumisi organisatsioonis) kõhtmiselt paiknevat nööriidel-närvi- süsteemi, milles leiame närvirakkude kogumikke-tänke; need on omavahel närvi- nidemetega seoses, samuti ühenduses neelupealse tänguga, mis etendab siin aju osa, ühtlustades keretänuke tegevust.

Sama peatüki parasiitsete usside näitena võtame nook-paelussi asemel inimese- laiussi, ja seda alljärgnevatel põhjustel:

Nook-paeluss on tapamajades rakendatavate profülaktiliste abinõude tõttu Eesti NSV-s väga haruldane. Seevastu aga on inimese-laiuss, kes inimest nakatab kala- marja või nõrgalt praetud kalaliha süües, meil tavaline. Eriti esineb ta elanikkonnal Peipsi-Emajõe vesikonna rajoonis ja üksikute kolletena ka mereäärsetes keskustes. Selle kahjuliku parasiidiga puutub inimene vahetult kokku eriti lutsu, haugi ja mõne teise röövkala tarbimisel, kuna mainitud kalades esineb laiussi üks arenemisaste — vageltang.

Nimetatud põhjustel peaks see parasiit, kes võib põhjustada organismi tunduvat kurnamist ja kehvvveresust, olema õpilastele ja ka laiematele rahvahulkadele hästi tuttav.

Usside näite juurde peaks kuuluma joonis, muidugi ka skeem arenemiskäigust (vt. Abiks Õpetajaile nr. 4, lk. 69 jj.).

Samas peatükis on juttu muuhulgas ka koduloomade parasiidist maksaussist ja selle tõrjest. Kuid lühikese sõnastuse juures jääb selle parasiidi (Eesti NSV-s kohati madalate niiskete karjamaadega rajoonides tavaline veise- ja lambakahjur) arene-

miskäik ja sellele rajatud tõrje (teooria ja praktika ühtsus!) ebaselgeks. Siin tuleks käsitleda seda kahjurit pikemalt, lisada joonis arenemiskäigust (vt. Abiks Õpetajaile nr. 4, lk. 68 jj.).

Lüljalgsete närvisüsteem (peatükk „Lüljalgsed“) on üldiselt ehitatud samal printsiibil kui ussidelgi. Kuid seoses nende organisatsiooni tuisistumisega, keha eristumisega peaks, rindmikuks ja tagakehaks, jäsemete ja tiibade esinemisega jne. on närvisüsteemi ehituses märgata terve rida diferentseerumisi. Alamatel lüljalgsetel, näit. vähilistel koosneb närvisüsteem nagu ussidelgi paarilisest neelupealsest tängust, e. ajust, neeluümbrisest rõngast ja kõhtmisest närviketist paariliste tänkudega igas lülis.

Kõrgematel vormidel, seoses üksikute kehalülide liitumisega ja liikumise ning üldse elutalitluse tuisistumisega, toimub tänkude liitumine suuremateks massideks (näit. kärbsel, ämblikul). Koos nägemismeele arenemisega eristuvad kindlad nägemistängud. Neelualune tänk teenindab suiste keerukaid liigutusi. Selliste närvikeskmete moodustumine võimaldab üksikute kehalisandite kooskõlastatud tegevust. Nii toimub koos üksikute närvirakkude rühmade eristumisega ühtlasi ka nende talitluste kooskõlastamine — kahe protsessi ühtsus, nähtus, mida võime jälgida alates selgrootutest kuni kõrgemate keelikloomadeni ja inimeseni.

Kui võrrelda lüljalgsete närvisüsteemi vihmaussi omaga, siis näeme, et putukas näiteks juhindub peamiselt neist ärritustest, mida ta tajub oma meeleeelunditega juba kaugusest; ussidel aga puuduvad sellised elundid ja nad orienteeruvad vahetu kontakti kaudu naharetseptorite abil.

Lüljalgsetest on eriti putukad hästi varustatud mitmekesiste meele-elunditega, mis võimaldavad neil vastu võtta väliskeskkonna kõige erinevamaid ärritusi.

Teatavasti nimetatakse looma kõiki eluavaldusi, olgu need siis välistegurite põhjustatud või organismi füsioloogilisest seisundist tingitud, kokku tema käitumiseks.

Paljude putukate käitumine on väga komplitseeritud ja moodustub reast instinktidest (tingimatutest refleksidest) ja tingitud refleksidest. Need avalduvad tihtilugu sedavõrd otstarbekatena, et jätavad mõistusliku tegutsemise mulje. Kuid see ainult näib nii olevat. Tarviteb vaid muuta teatud välistingimusi, ja putukas pole enam võimeline orienteeruma talle kasulikus suunas. Siin võiks nimetada klassikalisi katseid nn. kaevurherilasega, kes tassib liivasse kaevatud urkasse oma mürgise atslapistega halvatud putukaid. Teadupärast tassib ta oma ohvreid tundlaidpidi. Kui näiteks ritsikal tundlad ära lõigata, siis jääb kaevurherilasel saak sinnapaika, kuna ta ei „oska“ seda hakata vedama kas või jalgapidi.

Tuues õpikust näite (lk. 100) selle kohta, et liblikas muneb ka ristõieliste mahlaga immutatud paberitükile, võime samuti konstateerida, et ta, toimides instinktiivselt, tegutseb endale kahjulikus suunas.

Eriti otstarbekana näivad mesilase tegevus ja käitumine. Kuid siingi on meil tegemist ajaloolise protsessi vältel kinnistunud instinktidega ja nende alusel mesilase individuaalse elu vältel tekkinud ajutiste seoste — tingitud refleksidega, nii öelda iga mesilase elu vältel omandatud kogemustega.

I. P. Pavlovi õpetus tingitud refleksidest aitab siingi leida materialistliku seletuse mesilaste väga mitmepalgelisele tegevusele.

Mesilaste suhteliselt kõrgelt organiseeritud närvisüsteemil ja meeltel põhjeneb nende dresseerimise võimalus, s. o. teatud tingitud reflekside väljakujundamine, mis on suunatud meetoodangu tõstmisele ja ka kultuurtaimede tolmutamisele.

Uute tingitud reflekside kujundamisel tekib mesilasel uus seos toidu (tingimatu refleksi) ja värvuse (tingitud nägemisärrituse) vahel. Katsed on näidanud, et mesilased eristavad ainult kollast ja sinist värvust, kuid rohelist segavad nad sinise või kollasega.

See asjaolu, et mesilased eraldavad värvusi, omab suurt praktilist ja bioloogilist tähtsust. Mesilaste poolt külastatavate taimede värvuse uurimine näitab, et kõigil neil õitel on just niisugune värvus, mida mesilased hästi eristavad. Ka tarude värvimine nende värvidega hõlbustab mesilastel oma kodutarude leidmist, hoiab ära nende eksimise.

Tänu mesilaste heale haistmismeelele (tundlatel on kuni 6000 haisteplaadikest, kuhu tulevad närvilõpmed) võib neil välja kujundada kindla refleksi ka teatud lõhnale.

Mesilaste keeruka käitumise, eriti nn. signaalantsu selgitamine on teadlastele maksnud palju tööd. Vastavad katsed spetsiaalsetes klaastarudes ja märgistatud mesilastega toimuvad mitmes uurimislaboratooriumis; eriti silmapaistvaid tulemusi on saavutatud Moskva Timirjazevi-nimelise Põllumajanduse Akadeemia katsebaasis Leninskije Gorkis.

Lähtudes ülalesitatust tuleks teema „Lüljalgsed“ käsitlemisel süvendada õpilastes loomade reflektorsest tegevusest arusaamist. Selles mõttes tuleks kas või lüljalgsete kordamisel võrdlevalt analüüsida üksikute loomade organisatsiooni ja käitumise komplitseerumist, viies selle vahetusse seosesse närvisüsteemi ehitusega.

Õpiku illustratiivne materjal pole siinjuures küllaldane, vaid tuleks anda juurde korralikud joonised lehepõrnika ja mesilase närvisüsteemist (võrdluseks olgu ka jõe-vähi oma). Putukate toitumise füsioloogia selgitamise mõttes oleks pidanud leiduma ka lehepõrnika ja mesilase suiste skeem.

Üldiselt olgu selle peatüki kohta veel mainitud järgmist: Putuka moonde käsitlemisel pole õpikus küllaldase reljeefsusega alla kriipsutatud putuka tõugu sarnasust rõngussidega (lk. 90), mis aitaks selgitada fülogeneesi. Põllumajanduslike kahjurite osa selles peatükis tuleks täiendada kohalike kahjuritega: see aitaks õpilasi neile tuttavamal materjalil tegelikule elule lähemale viia, äratada neis veel enam huvi ümbritseva elu ja oma vanemate tegevuse vastu kolhoosides ja sovhoosides. Organismi seost keskkonna biotiliste teguritega (s. t. teised organismid) aitaks mõista vähilaadsete juures nn. toiduahelate esitamine, näiteks: taimed, taimekõdu—vesikirbud—kalamaimud—haug; seda ahelat võiks täiendada inimesega kala tarbijana.

Vastavalt programmile tuleb teemasse „Kahjulikke putukaid“ sisse võtta uus paragrahv — „Kartulimardikas“.

Selle ohtliku kahjuri tundmine on küllaltki oluline, sest kartulimardikas on lühikese ajaga vallutanud kogu Lääne-Euroopa ja on levimas ikka edasi. Kartulimardika sissetungimine ka Nõukogudemaa territooriumile on mõeldav. Seetõttu on tema õigeaegne avastamine ja teadlik võitlus temaga riikliku tähtsusega ülesanne.

Iga kahjuri edukas tõrje oleneb esijoones sellest, kuidas elanikkond on kahjuri enda ja tema tõrjeviisidega tuttav. Sellepärast peab kartulimardika tutvustamine algama juba koolis ja kooli kaudu kanduma ka kolhoosidesse ja sovhoosidesse. Ka saavad just õpilased olla kartulipõldude ülevaatuse kõige sobivamateks teostajateks.

Selle teema puhul saab õpetaja rõhutada ka seda, missuguste nurjatute võtetega võitlevad ameerika imperialistid sotsialismi- ja demokraatialeeri vastu (kartulimardika puistamine Saksa Demokraatliku Vabariigi territooriumile).^{*} Konstateerides mardika levikut Lääne-Euroopas, saab kujukalt esile tõsta sotsialistliku majandussüsteemi eeliseid ka antud juhtumil: ainult sotsialistlik põllumajandus võimaldab iga kahjuri edukat tõrjet.

Mitšuurinliku õpetuse põhialused on õpikus käsitletud üldiselt rahuldavalt. Seejuures pole aga küllalt välja tõstetud närvisüsteemi osa vahendajana organismi ja olelustingimuste vahel, kuigi on mõnevõrra selgitatud retseptorite tähtsust loomadele.

* Vt. ajal. „Rahva Hääl“, 4. juul. 1950. a. ja „Noorte Hääl“, 12. juul. 1950. a.

Pole otstarbekohane, nagu see esineb õpikus, anda eri alateemadena „Meele-elundid“ ja „Närvisüsteem“; pealegi pole see jaotus ühtlaselt läbi viidud: roomajate juures puudub kõnealune alapealkiri üldse, ent lindude juures käsitletakse neid küsimusi ühise pealkirja all „Närvisüsteem“.

Selline eraldamine lõhub närvisüsteemi ühtsust. Ometi on meele-elundid-retseptorid kogu närvisüsteemi lahutamatuks osaks.

Roomajate aju joonise mitteandmine pole ka põhjendatud. Olgu kui primitiivne tahes looma kesknärvisüsteem, peab ta meid huvitama kui looma vahekordi keskkonnaga reguleeriv ja seega looma oluluses tähtsaim elundisüsteem.

Õpilaste tasemele vastavas vormis tuleks anda ka ajukeskuste mõiste. Selle kaudu saab mõistetavaks, et näit. kaladel on suhteliselt enam arenenud keskaju (tundemeel), lindudel — väikeaju kui liigutuste keskus jne.

Instinktide — tingimatute reflekside — küsimus pole õpikus küllaldase reljeefisusega esile toodud. Selgroogsete klassides tehakse nendest juttu alles lindude juures. Hiljem (lk. 314) loeme, et „koeri on kerge dresseerida“, kuid õpik ei selgita, et dresseerimine tähendab sisuliselt tingitud reflekside kujundamist koertel.

Põllumajanduslike loomade käsitlemisel, kõneldes nende hooldamisest, tuleks Pavlovi õpetuse seisukohalt alla kriipsutada kohtlemisviisi tähtsust inimesele kasulike reflekside väljakujundamisel.

Selgroogsete suure peatüki juurde asudes märkigem üldiselt järgmist:

Osa zooloogilisi küsimusi selgroogsete loomade valdkonnast kuulub niisugustesse teemadesse, nagu loomakasvatus, linnukasvatus, jahindus ja kalandus, mis etendavad inimese igapäevases elus ja tegevuses väga suurt osa. Neid küsimusi võiks koolikursuse selgroogsete loomade osas kokku võtta rakendusteaduslike probleemidena vastavate peatükkide juures. Samuti oleks otstarbekas talitada selgrootute loomade puhul.

Nende nii eluliste küsimuste käsitlemine on meie koolides sageli ebarahuldav. Selle põhjuseks on praktiliste teadmiste puudumine õpetajatel, näitlike õppevahendite vähesus koolides, aga ka oskamatus ära kasutada tegeliku elu näiteid, kõhlikku materjali.

Andes lisamaterjali Eesti NSV põllumajanduse saavutustest, kinnistame õpilaste teoreetilisi teadmisi näidetega neid ümbritsevast ülesehitustööst, aitame lähendada linna maale (linnaõpilaste puhul) ja süvendada maaõpilastes arusaamist oma vanemate tootmistööst põllumajanduses. Tuues lisamaterjali meie kalandusest ja jahindusest, sidudes seda looduskaitsega Eesti NSV-s, anname oma õpilastele käepäraseid näiteid ratsionaalsest loodusvarade kasutamisest Nõukogudemaal.

Rakenduszooloogiliste küsimuste selgitamiseks annaksime üksikute peatükkide juurde lisamaterjali. Alustame peatükiga „Kalad“.

Nõukogude Eestil on palju eeldusi kujuneda kalamajanduslikult eesrindlikuks liiduvabariigiks, sest teda piiravad kalarikkad mereveed ja siseveed pakuvad soodsaid võimalusi nii magevee kui siirdkalade arenemiseks. Meie vabariigi piirist moodustab tema rannajoon 85% ja kalapüügiks kasutatavate merevete pindala on ligi $\frac{1}{3}$ Eesti NSV kogu pindalast, kõnelemata sügavveepüügi, traalpüügi võimalustest. Siin anname esijoones olulisemate Eesti NSV töõndusliku tähtsusega kalade, nagu räime, kilu, tursa ja lesta lühikese iseloomustuse.

Tuleks nimetada ka sisevete kalandust ning hinnalisi vääriskalu — lõhilasi. Lühidalt tuleks anda angerja, selle bioloogiliselt nii huvitava kala elukäik ja sellega seoses ka püügi võimalused Eesti NSV vetes.

Ei saa mööda minna ühest nõukogude kalandusega tihedasti seotud küsimusest — kalanduslikust uurimistööst, mille teostaja, üleliiduline uurimisasutus VNIRO** omab

** VNIRO — Всесоюзный научно-исследовательский Институт рыбного хозяйства и океанографии.

filiaali ka Tallinnas. Sellega seoses saame jällegi õpilastele ette tuua nõukogude teaduse iseloomulikke joont — ta tihedat seost praktikaga.

Eesti kalahautamisasutused (Pidulas, Sindis, Keila-Joal, Äksis ja Narvas) on tõhusalt kaasa aidanud meie kalavarude rikastamiseks (1950. a. hautati välja ja lasti mitmesugustesse veekogudesse ligi 59 miljardit lõhilaste maimu), misparast on tarvilik nendegi tööd esitada.

Peatükis „Linnud“ tuleb tutvustada õpilasi prof. O. B. Lepešinskaja uurimistöo tulemustega ja kummutada virhovlikud seisukohad kõnealuse õpiku § 63 juures, kus on käsitletud linnumuna ehitust ja loote arenemist.

Peatükis „Kõrgemad imetajad“ tuleks § 88 („Karusloomakasvatuse“) lisana anda andmeid Eesti NSV-s aklimatiseeritud ondatrast, kes kolme aasta vältel Saadjärve-Soitsjärve rajoonis ja siit edasi ka Endla ja Kaiu järve ning Emajõe suudmeala ümbruses on hästi kohanenud, kelle töenduslik püük Soitsjärvel toimus juba 1950. a. oktoobris. Teiseks tuleks nimetada jaanotkoera. Sada isendit seda karusnahalooma paigutati Puurmanni ja Rakvere metskonda, kus neil on olemas kõik eeldused levimiseks ja paljunemiseks. Ka tuleks nimetada tähtsamaid hõberebase-kasvandusi Eesti NSV-s.

Seoses karusloomade kaitseküsimusega nimetame ka Nõukogude Eesti territooriumi jahikaitse-piirkondi, kus kehtivad looduskaitseasutused.

Mitšuurinlik bioloogia on andnud meie loomakasvatajate kätte tõhusad vahendid koduloomade tõugude kiireks parandamiseks, nende toodanguvõime tõstmiseks. Seejuures, nagu juba eespool märgitud, juhindume Pavlovi õpetuse põhialustest, et just närvisüsteemi kaudu on muudetavad ja kujundatavad meile kasulikud refleksid loomade juures.

Koduloomade aretustöös on silmapaistvad ka Eesti NSV saavutused. Nii näiteks on veiste aretamise alal saavutanud silmapaistvaid tulemusi Udeva sovhoos, Piista-oja katsemajand, Sommerlingi-nimeline sovhoos jt.

Iseloomustades meie uurimis- ja katseasutuste tööd, rõhutame, et need teenindavad sotsialistlikku majandust, kogu töötavat rahvast. Kapitalistlikes maades on aga teadusliku uurimise asutused imperialistliku kodanluse klassihuvide teenistuses.

Lõpuks märgime mõningaid segavaid asjaolusid õpiku eestikeelses tõlkes.

Tõlkimisel on välja jäetud lauseid, lõikeid, sissejuhatavas osas koguni terve lehekülge. Esineb ebatäpsusi terminoloogias, näit. rändritsikas pro rändrohutirts, pisikõhtkäguaablane pro julukas, milline termin on üldiselt kasutusel põllumajanduslikus kirjanduses. Väga kunstlik on nimetus „pesukarujas koer“: siin soovitavad eriteadlased terminit „jaanotkoer“. Mõne termini tarvitamises puudub järjekindlus; täiesti juhuslikult on tarvitatud ühes kohas sigimine, teises paljunemine (õigem on paljunemine). Nähtavasti on trükivead „konnal on kaks paari suuri pungis silmi“ (lk. 175), vaagnaluu pro rangluu (lk. 218) jne.

Segavad on tõlke väljendused, nagu vihmaussid on „absoluutselt kurdid“ (lk. 58), „voolavad toidumassid ümbritsevad teda“ pro „toidumassid voolavad temast hästi mööda“ (lk. 63, jutt on solkmest), seede-elundid „eritavad“ toitaineid (lk. 355)“ jne.

Kokku võttes võiks zooloogia standardõpiku 1950. a. trüki kohta öelda järgmist:***

Õpiku materjal, üldiselt vastates mitšuurinliku bioloogia põhialustele, valgustab puudulikult I. P. Pavlovi õpetust refleksidest, millest olenevalt vajaks täiendamist närvisüsteemi ehituse ja funktsioonide osa. Nõrgalt on esitatud õpikus antireligi-

*** vt. ka E. П. Бруновт. Об учебнике зоологии В. Ф. Шалаева и Н. А. Рыкова. Естественное в школе, 1950, № 3.

oosne ja muud ebausku hajutav materjal; vähe on esile tõstetud Nõukogude Liidu teaduse ja tootmispraktika saavutusi, võrreldes kapitalistlike maade teaduse langusega, degradeerumisega; suhteliselt vähe on valgustatud vene ja nõukogude teadlaste osatähtsust zooloogiateaduse arengus.

Illustratsioonide osas on terve rida jooniseid ebaselged (joonised 31, 56, 66, 67, 68 jt.). Loomad on sageli kujutatud väljaspool nendele iseloomulikku keskkonda. Puudulik on joon. 13 malaaria-parasiidi arenemisest, pealegi kujutatakse see suletud ringina. Nagu juba eespool mainitud, peaks õpik sisaldama lisajooniseid närvisüsteemist. Joonis 67 lesta arenemise kohta pole instruktiiivne: lestamaimu näitamine küljelt ei anna küllaldast selgust ebasümmeetria kujunemisest.

Küsimustel ja ülesannetel on õpikus väga tähtis koht, kuna need arendavad õpilaste loogilist mõtlemist, aitavad õpilasi järelduste ja üldistuste tegemisel. Paljud küsimused on sobivad, kuid on ka väga formaalseid küsimusi, mida õpetaja peab uutega asendama. Nii näiteks nõuab ülesanne lk-l 46 hüdrade toitumise vaatlemist looduses. Seda saab teha küll elavnurga tingimustes, kuid looduses ei tule õpilased selle tööga toime. Ülesannetes suveks (lk. 137) nõutakse vihmausside urgaste joonistamist looduses. See on väga raske. Lk-l 145 antud ülesande kohaselt tuleb looduses jälgida, kuidas sisaliku murdunud saba uuesti kasvab!

Kõik ülaltoodu venab meid taas, kui visalt ja järjekindlalt peab iga õpetaja ennast täiendama, et kaasaja nõukogude teaduse tasemel seista. Et hõlbustada õpetajate tööd käesolevas kirjutuses ülestõstetud küsimuste tundmaõppimisel, lisame siia eestikeelse kirjanduse loetelu:

KIRJANDUST.

- Ainuraksed: V. Voore, Ainuraksed loomad, „Nõukogude Kool“ nr. 8, 1948.
Ainuõhssed: V. Voore, Ökoloogilisi ja rakenduslikke momente keskkooli selgrootute zooloogia kursuses, „Abiks Õpetajaile“ nr. 4, 1949.
Ussid: L. Janov, Loomade siseparasitaar-haigused, sarjast „Põllumajanduslikke nõuandeid kolhoosidele“; V. Voore, Ökoloogilisi ja rakenduslikke momente keskkooli selgrootute zooloogia kursuses, „Abiks Õpetajaile“ nr. 4, 1949.
Limused: V. Voore, Zooloogilist kordamismaterjali, „Nõukogude Kool“ nr. 4, 1947; V. Voore, Ökoloogilisi ja rakenduslikke momente keskkooli selgrootute zooloogia kursuses, „Abiks Õpetajaile“ nr. 4, 1949.
Lüljalgsed: Kartuli- ehk koloraado mardikas, „Kolhoosniku kalender-käsiraamat“ 1951; J. Dolgušin, Koloraado mardikas, „Õhtuleht“ nr. 184, 1950; A. Jeromitski, Mikroobide jahil, „Pioneer“ nr. 4, 1950; J. N. Pavlovski, Nõukogude teadus võidab, „Õhtuleht“ nr. 107, 1950; A. Popovski, Võitluses elu eest; V. Voore, Zooloogilist materjali laboratoorseteks tundideks ja klassiväliseks tööks, „Abiks Õpetajaile“ nr. 2, 1948; E. Kaarep, A. Luhakooder, A. Ratt, Tähtsamad taimehaigused ja -kahjurid ning nende tõrje; „Meie aasta“, laste ja noorte kalender, 1951. B. V. Jakovlev, Koloraado- ehk kartulimardikas ja tema tõrje. Tallinn, 1951.
Kalad: H. Riikojä, Eesti NSV kalad; V. Voore, Lisamaterjali teema „Kalad“ juurde, „Nõukogude Õpetaja“ nr. 6, 1949; S. Zilin, Kamtšatka; A. Hint, Angerja teekond; V. Redikson, Kalakasvatus kolhoosides, „Kolhoosniku kalender-käsiraamat“ 1951; Kalapüüki reguleerivad korraldused Eesti NSV-s (sealsamas).
Linnud: Olga Lepešinskaja, Elavaine ja rakkude arenemine sellest, „Eesti Naine“ nr. 12, 1950 ja nr. 1, 1951; N. Žukov-Verežnikov jt., Mitterakulistest eluvormidest ja rakkude arenemisest, „Nõukogude Kool“ nr. 11, 1950.
Imetajad: Udeva tõuloomakasvatuse sovhoos. Kolhoosniku kalender-käsiraamat 1950; sama — 1951; Piistaoja katsejaama kogemusi veisekasvatuses, vastavasisulised artiklid ajakirjas „Sotsialistlik Põllumajandus“ ja tööd sarjast „Põllumajanduslikke nõuandeid kolhoosidele“ ning ajalehed, kust oleks soovitatav teha väljalõikeid.
Üldiseks orienteerumiseks ja enesetäiendamiseks: A. Uibo, Väsimatult tundma õppida, ellu rakendada ja edasi arendada I. P. Pavlovi teaduslikku pärandit, „Eesti Bolševik“ nr. 16, 1950; P. A. Anohhin, Pavlov kui inimene, kodanik ja õpetlane, RK Poliitiline Kirjandus, Tallinn, 1946; Aleksandr Popovski, Pavlov, RK Teaduslik Kirjandus, Tallinn, 1948; I. Frolov, Jutustusi füsioloogiast; A. Durov, Minu loomad, RK Ilukirjandus ja Kunst, Tallinn 1946; A. Smirnov, Loomade elust, RK Ilukirjandus ja Kunst, Tallinn 1947.

KIRJANDUST

nõukogude bioloogia uutest saavutustest.

- Бошьян, Г. М. О природе вирусов и микробов. М., Медгиз, 1949, 148 с.
- Бошьян, Г. М. О природе микробов и вирусов. Знамя, 1950, № 7, с. 141—149.
- Долгушин, Ю. Открытие О. Б. Лепешинской. Знание — сила, 1950, № 12, с. 22—29.
- Крестьянский, В. Новый крупный успех советской биологии. Наука и жизнь, 1950, № 6, с. 15—18.
- Леонов, Н. И. Новые горизонты науки. [О работах Г. М. Бошьяна] Октябрь, 1950, № 6, с. 134—145.
- Лепешинская, О. Б. Клетка, ее жизнь и происхождение. М., Сельхозгиз, 1950, 48 с.
- Лепешинская, О. Б. Развитие клеток из неклеточного живого вещества. Естествознание в школе, 1950, № 4, с. 3—9.
- Лепешинская, О. Б. Происхождение клеток из живого вещества и роль живого вещества в организме. М., АМН СССР, 1950, 224 с. Рец. Л. В. Полежаев. Советская книга, 1950, № 10 с. 56—60.
- Львов, Вл. Научное обозрение. 2. Великие открытия в биологии. Звезда, 1950, № 10, с. 141—154.
- Миленушкин, Ю. Новое в науке о жизни. Новый мир, 1950, № 8 с. 182—198.
- Сафонов, В. Бесстрашие. [Жизнь и труды О. Б. Лепешинской]. Октябрь, 1950, № 12, с. 115—135.
- Сухов, К. С. О новых открытиях в биологии. Вопросы философии, 1950, № 2, с. 73—82.
- Трошин, Д. М. О борьбе двух идеологий в естествознании и задачах материалистического воспитания учащихся. Естествознание в школе, 1950, № 6, с. 3—9.

Toimetuse kolleegium: L. Hallõp (toimetaja kt.), E. Murdmaa, A. Pint, A. Raud, S. Vapper. Toimetuse Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 24. III 1951. Trükkimisele antud 13. IV 1951. Trükiarv 2635. Paber 70×108, 1/16. Trükipoognaid 4.25. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 5.82. Arvutuspoognaid 5.85. MB-03628. Tellimise nr. 593. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk tän. 54/58.

Eesti Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus.

Ilmub 1 kord kuus. Üksiknumbri hind 5 rubla.
Tellimishind: 6 kuud — 30 rubla.

«Ньюкогуде Кооль» (Советская школа). Орган Мин. Просв. ЭССР.
На эстонском языке.

СОДЕРЖАНИЕ

Передовая. Да здравствует 1 мая — международный праздник трудящихся!	205
Р. Пуустусмаа. Усилить коммунистическое воспитание в школах республики	213
П. Куусберг. Эстонская советская литература на подъеме	220
Р. Ольянская. Роль коры головного мозга в обмене веществ	230
А. Паас. Пионерская организация помогает школе в подготовке к экзаменам	237
С. Ваппер. Как проводить повторение по курсу Конституции СССР	242
В. Лийв. Повторение по русскому языку в XI классе	249
А. Рейго. Пришкольный участок на службе учебно-воспитательной работы	253
Критика и библиография.	
В. Вооре. Об учебнике зоологии и о постановке биологических проблем в средней школе	260
Литература о новых достижениях советской биологии	268

Rbl. 5.—